

Ulla Haslund

Straffereaksjoner mot unge

Kriminalitet blant barn og unge.

Del 2

Notater

Forord

Dette notatet er del 2 av i alt 3 rapporter fra et prosjekt som beskriver kriminalitet blant barn og unge i Norge. De tre notatene bygger på fire ulike statistikker fra det norske rettssystemet. Prosjektet har hatt som siktemål, innenfor de gitte ressursrammer, å gi en best mulig oversikt over barn og unges kontakt med rettssystemet i de siste 10 årene. Det første notatet er basert på statistikken over anmeldte og etterforskede lovbrudd, det andre tar for seg reaksjonsstatistikken, mens det siste notatet tar utgangspunkt i fengslingsstatistikken.

De fire statistikkene kan sees som beskrivelser av ulike ledd i det norske rettssystemet: En sak starter ved at et lovbrudd blir anmeldt, for så å bli etterforsket. Oppklarte saker kan resultere i straffereaksjoner mot lovbrysterne, blant annet gjennom en dom gitt av domstolene. Saken kan da ende opp med at gjerningspersonen må sone en fengselsstraff. De fire statistikkene kan med andre ord brukes som en samlet oversikt over hva som skjer med barn og unge i rettssystemet. De ulike kriminalstatistikkene inneholder ulike enheter - for eksempel lovbrudd, gjerningspersoner, straffereaksjoner, og nyinnsettelse i fengsel. I tillegg beskriver statistikkene ulike tidspunkter i de enkelte rettsprosessene. Begge disse forholdene gjør at de fire kriminalstatistikkene ikke er direkte sammenliknbare. Ulikhetene i statistikkene gir imidlertid en mulighet til å beskrive flere sider ved barne- og ungdomskriminaliteten. Statistikken over anmeldte og etterforskede lovbrudd kan si noe om mengden av og typen kriminalitet de unge utfører (del 1). Statistikken over straffereaksjoner gir et bilde av mengde og type straff de unge lovbrysterne blir utsatt for, samt sammenhengen mellom straff og typer lovbrudd (del 2). Fengslingsstatistikken gir en mulighet til å beskrive de mistenkte eller dømte lovbrysterne som har blitt utsatt for den strengeste sanksjonen samfunnet kan ilegge (del 3).

Del 1 er utarbeidet av prosjektleder Reid Jone Stene, del 2 av rådgiver Ulla Haslund og del 3 av førstekonsulent Johannes Bergh.

Prosjektansvarlig har vært Berit Otnes, Seksjonsleder, Seksjon for leveårsstatistikk

Prosjektet er gjennomført på oppdrag fra Justisdepartementet.

Sammendrag av publiserte Notater i prosjektet "Kriminalitet blant barn og unge"

Barn og unge inn i rettssystemet. Kriminalitet blant barn og unge. Del 1.

23 500 barn og unge ble i løpet av 2001 utpekt som lovbrutere av politiet, i følge statistikken over ferdig etterforskede straffesaker. De rundt 20 år var mest overrepresentert, og mer enn 12 prosent av alle menn i alderen 18 og 19 år ble i løpet av dette året tatt for et eller flere lovbrudd. Statistikken viser også at et betydelig antall barn under den kriminelle lavalder blir konfrontert med politiet på grunn av lovbrudd. Hvilke lovbrudd bli de unge tatt for? Bli dagens ungdomsgenerasjon tatt for flere og andre lovbrudd enn tidligere ungdomsgenerasjoner? I dette notatet fremgår det at barn og unge utgjør en større del av det registrerte kriminalitetsbildet enn for bare 4-5 år siden. Barn under den kriminelle lavalder blir oftest tatt for mindre grove vinningslovbrudd og skadeverk. I løpet av 1990-tallet er langt flere barn kommet i kontakt med politiet på grunn av naskeri og graffiti. Blant de yngste er det like mange jenter og gutter som blir tatt for simpelt tyveri og naskeri. De fleste i alderen 15-20 år blir som før tatt for trafikk- og vinningskriminalitet. I løpet av de siste 5-6 årene har det imidlertid vært en kraftig økning i antallet ungdommer tatt for narkotika. Av alle 15-20-åringene som ble tatt for forbrytelser i 2001, hadde hver tredje en narkotikaforbrytelse som sitt hovedlovbrudd. Flere ungdommer blir også anmeldt for vold. Dette er noen av hovedresultatene i denne detaljerte oversikten over den registrerte barne- og ungdomskriminaliteten.

Stene, Reid J. (2003). Notat nr. 2003-13. Statistisk sentralbyrå.

Straffereaksjoner mot unge. Kriminalitet blant barn og unge. Del 2.

Nær 24 000 unge i alderen 15-20 år ble registrert straffet i 2001, 8 100 for forbrytelser og 15 500 for forseelser. Vel 4 000 av de unge fikk to eller flere straffereaksjoner i løpet av året, slik at det samlede antall reaksjoner mot unge var 28 500, dvs. 89 reaksjoner per 1 000 unge i befolkningen. For øvrige aldersgrupper sett under ett var forholdstallet 64 reaksjoner per 1 000 i befolkningen.

Straffereaksjoner mot unge gjelder, som i øvrige aldersgrupper, oftest trafikkforseelser. De meget høye tallene for denne typen kriminalitet gjør at den lett dominer bildet. Holder vi forseelsesaker utenfor, finner vi at narkotikakriminalitet er hyppigste årsak til reaksjoner mot unge. Deretter følger vinningskriminalitet og voldskriminalitet. Antall reaksjoner mot unge for narkotikakriminalitet ble sjudoblet i løpet av tiåret 1991-2001, mens reaksjoner for annen kriminalitet mot denne aldersgruppen økte med 24 prosent. Til sammenlikning ble reaksjoner for narkotikakriminalitet mot 21-åringer og eldre tredoblet, mens reaksjoner for annen kriminalitet her økte med 69 prosent.

Kvinneandelen blant straffede øker i alle aldersgrupper og mest blant de unge.

Et at de mest markante utviklingstrekk i perioden 1991-2001 er økt bruk av økonomisk straff og mindre bruk av fengselsstraff. Dette gjør seg enda mer gjeldende for ungdom enn for øvrige aldersgrupper.

Haslund, Ulla (2003). Notat nr. 2003-14. Statistisk sentralbyrå.

Ungdommer i norske fengsler. Kriminalitet blant barn og unge. Del 3.

Antall nyinnsettelse av ungdommer, det vil si personer i alderen 15 til og med 20 år, har i de siste årene variert mellom 1 000 og 1 200 tilfeller, eller fra 320 til 360 innsettelse per 100 000 innbyggere i denne aldersgruppen. De andre kriminalstatistikkene over etterforskede forbrytelser, siktede personer og straffereaksjoner viser konsekvent at ungdommer er overrepresentert i forhold til andre aldersgrupper. I statistikken over fengslinger ligger ungdommer forholdsvis nært, men likevel noe over gjennomsnittet av innsettelse i forhold til befolkningsstørrelse, mens det er de "unge voksne" i

gruppen fra 21 til og med 29 år som er tydeligst overrepresentert. Statistikken viser videre at den viktigste bakgrunnen for innsettelse av ungdommer er vinningslovbrudd.

Ungdommene som blir satt i norske fengsler er i all hovedsak gutter, og de kommer vanligvis fra tettbygde eller urbane deler av landet. Utenlandske statsborgere utgjorde i 2000 13 prosent av nyinnsettelsene av ungdommer.

Bergh, Johannes (2003). Notat nr. 2003-15. Statistisk sentralbyrå.

Innhold

Forord	3
Sammendrag av publiserte Notater i prosjektet "Kriminalitet blant barn og unge"	5
1. Innledning	9
2. Definisjoner	10
3. Utviklingen i perioden 1997-2001.....	11
3.1. Hvor reell var økningen?.....	11
3.2. Stor økning for de unge.....	12
3.3. Behandlingstiden ned?	12
4. Utviklingen i tiårsperioden 1991-2001	13
4.1. Minst økning for de unge - målt i absolutte tall.....	13
4.2. Størst økning for de unge - relativt sett.....	14
4.3. Sammenheng med stor økning av narkotikakriminalitet	15
4.4. Stor økning også for andre typer forbrytelser	16
4.5. Også nedgang	17
4.6. Mindre bruk av fengselsstraff - mer bruk av økonomisk straff	17
4.7. Samfunnstjeneste - nedgang siden innføringen i 1991	20
4.8. Kortere fengselsstraffer	20
4.9. Stabile økonomiske straffer.....	22
4.10. Kriminalitetens grovhet - vanskelig å måle	22
5. Tilbakefall	24
5.1. Høyest tilbakefall blant de yngste	24
5.2. Ofte tilbakefall blant ubetinget fengseldømte	27
6. Noen funn i 2001	27
6.1. Hver fjortende ungdom straffet.....	27
6.2. Trafikkriminalitet dominerer - i alle aldersgrupper	29
6.3. Forenklet forelegg - en mekanisk reaksjonsform.....	29
6.4. Ubetinget fengselsstraff	30
6.5. Kvinneandelen.....	32
6.6. Forskjellig reaksjonsmønster mot kvinner og menn	34
6.6. Betydningen av bosettingstetthet og sentralitet.....	36
6.8. Statsborgerskap og innvandrerbakgrunn.....	38
7. Stabil rekruttering.....	39
Vedleggstabeller	
1. Straffereaksjoner unntatt forenklete forelegg, etter personens alder og gjerningssted (fylke). 2001. Absolutte tall og per 1 000 innbyggere.....	41
2. Forenklete forelegg for forseelser mot veitrafikkloven, etter personens alder og gjerningssted (fylke). 2001 Absolutte tall og per 1 000 innbyggere.....	42
3. Forenklete forelegg for forseelser mot tolloven, etter personens alder og gjerningssted (fylke). 2001. Absolutte tall og per 1 000 innbyggere.....	43

4.	Straffereaksjoner etter personens alder og lovbruddsgruppe. 1997 og 2001. Endring 1997-2001. Absolutte tall og prosent	44
5.	Straffereaksjoner for forbrytelser, etter personens kjønn og alder og type hovedforbrytelse. 1991 og 2001	45
6.	Straffereaksjoner for forbrytelser, etter personens alder og type hovedforbrytelse. 2001. Prosentvis endring 1991-2001	46
7.	Straffereaksjoner etter reaksjonens art, lovbruddsgruppe og personens alder. 2001	47
8.	Straffereaksjoner etter reaksjonens art, lovbruddsgruppe og personens alder. 2001. Prosent.....	48
9.	Straffereaksjoner etter reaksjonens art, personens alder og lovbruddsgruppe. 2001. Prosent.....	49
10.	Straffereaksjoner etter lovbruddskategori og personenes alder. Absolutte tall og per 1 000 innbyggere. 1997-2001. Prosentvis endring 1997-2001 og 2000-2001.....	50
11.	Straffereaksjoner, etter reaksjonens art og personens kjønn og alder. 2001	51
12.	Straffereaksjoner unntatt forenklede forelegg, etter personens alder og type hovedlovbrudd. 2001	52
13.	Andel straffereaksjoner mot kvinner, unntatt forenklede forelegg, etter personens alder og type hovedlovbrudd. 2001. Prosent.....	54
14.	Straffereaksjoner for forbrytelser, etter reaksjonens art og personens kjønn og alder. 2001. Absolutte tall og prosent	56
15.	Straffereaksjoner, etter personens alder og type hovedlovbrudd. 2001. Absolutte tall og prosent.....	57
	De sist utgitte publikasjonene i serien Notater	59

1. Innledning

I dette andre notatet om kriminalitet blant barn og unge var oppgaven primært å beskrive utviklingen av straffereaksjoner mot unge i tiårsperioden 1991-2001. Et par forhold gjør at vi har valgt å tone ned beskrivelsen av utviklingen og i stedet si noe mer enn opprinnelig tenkt om de straffede det første og siste året i perioden. Tilgangen på endelig statistikk som omfatter de straffedes alder har vist seg å være begrenset for årene 1991-1996. Vi ønsker dessuten å reservere oss noe når det gjelder den meget store økningen av reaksjoner fra 2000 til 2001. Vi skal begrunne dette nærmere:

Mangler i statistikken for 1991-1996

Enheten i statistikken var fram til 1996 en **reaksjon avsagt** i løpet av statistikkåret. Materialet ble hentet fra Strafferegisteret når det gjaldt forbrytelsessaker, og i summarisk form fra ulike kilder når det gjaldt forseelsessaker. Det var i 1980-årene et økende problem for statistikkproduksjonen at det gikk lang tid fra reaksjonene ble avsagt til de ble registrert i Strafferegisteret. Statistisk sentralbyrå måtte vente tilsvarende lenge før statistikk materialet kunne innhentes, og resultatet var en lite aktuell statistikk, som likevel ikke omfattet absolutt alle avsagte reaksjoner. For å bedre aktualiteten og samtidig få med alle enheter, ble det i 1987 foretatt en endring som gikk ut på at materialet fra Strafferegisteret ble innhentet på et tidligere tidspunkt, hvoretter statistikken ble utgitt i form av foreløpige tall. I forbindelse med neste års statistikk ble "etterslepet" innhentet og bearbeidet, og tall for forrige år ble korrigert i de relativt få tabellene som hadde tidsserier. Metoden ble praktisert fram til 1996, og tilgangen på endelige tall er følgelig meget beskjeden for årene 1987-1996.

Vi har ikke sett det som noen løsning å legge de foreløpige tallene til grunn for en beskrivelse av utviklingen. Dels fordi omfanget av "etterslepet" varierte fra år til år, dels fordi "etterslepet" gjennomgående omfattet mer alvorlig kriminalitet enn statistikk materialet ellers. Med de ressursene som står til rådighet har det i liten grad vært mulig å utarbeide endelige tall for perioden 1991-1996 utover det som allerede foreligger publisert. Det som er sagt om utviklingen og som omfatter disse årene, er derfor stort sett basert på dette relativt beskjedne endelige tall materialet.

Usikkerhet omkring utviklingen i 1997-2001

Da reaksjonsstatistikken i 1997 gjennomgikk en teknologisk og faglig omlegging, ble det besluttet at enheten skulle defineres som en **reaksjon registrert** i løpet av statistikkåret, uavhengig av hvilket år den var avsagt. Materialet over reaksjoner for forbrytelser ble etter omleggingen fortsatt hentet fra Strafferegisteret, mens materialet over reaksjoner for forseelser, nå i form av individdata, ble hentet fra Strafferegisteret, Bøteregisteret og ulike registre under Statens innkrevingsentral. Overgangen til ny statistikk enhet gjorde det mulig å publisere statistikken langt tidligere og i endelig form. Statistikken for 2001 ble frigitt i juni 2002, og aktualiteten vil kunne forbedres ytterligere fra og med 2003-årgangen.

Den meget store økningen fra 2000 til 2001, reiser imidlertid spørsmålet om statistikken er egnet som redskap til å beskrive utviklingen av straffereaksjoner fra et år til et annet. Økningen i 2001 har dels vært forklart med ulike tiltak iverksatt i 2000 for å få ned behandlingstiden i straffesaker. Økningen virker imidlertid for stor til å kunne forklares med slike framskyndingstiltak, pluss en rimelig økning uavhengig av disse tiltakene. Det er nærliggende å spørre om en del av forklaringen kan ligge i uregelmessig registrering i registrene statistikk materialet hentes fra, først og fremst i Strafferegisteret, siden økningen var mest påfallende for forbrytelsessaker. Statistikk materialet for 2000 og 2001 gir indikasjoner på at registreringen i Strafferegisteret kan ha blitt forsinket i 2000 for så å skyte fart i 2001. Funnene er imidlertid ikke tydelige nok til å forklare noen vesentlig del av økningen. Først når statistikk materialet for 2002 er bearbeidet, vil det kunne sies mer om dette. Vi vil da kunne fastslå om registreringen i 2001 ikke bare innhentet forsinkelser fra 2000, men også ble mer ekspeditiv slik at færre reaksjoner avsagt i 2001 ble liggende til 2002 i påvente av registrering. Hvis så var tilfellet, vil det være to forhold som kan ha trukket i samme retning og medført et spesielt høyt antall reaksjoner registrert i 2001.

2. Definisjoner

Statistikkenhet

Enheten i statistikken over straffereaksjoner var fram til 1996 **avsagt straffereaksjon** og har deretter vært **registrert straffereaksjon** (registrert i betydningen registrert i registrene statistikk materialet hentes fra). Som straffereaksjon (i det følgende også kalt reaksjon) regnes dommer, vedtatte forelegg og andre avgjørelser som ifølge lov om strafferegistrering skal registreres i Strafferegisteret og som loven spesifiserer til frihetsstraff, samfunnstjeneste, rettighetstap eller utsettelse med å idømme straff, sikring, forvaring eller anbringelse i arbeidshus, alt for både forbrytelser og forseelser, samt bøter og betingede påtaleunntatelser for forbrytelser. Som reaksjon regnes i statistikken også bøter og betingede påtaleunntatelser for forseelser, men materialet hentes fra Det sentrale bøteregisteret og registreringssystemer under Statens innkrevingsentral. Reaksjonsformene forvaring og anbringelse i arbeidshus har ikke vært i bruk i perioden som her omhandles, mens rettighetstap har opptrådt med et tilfelle år om annet. Utsettelse med å idømme straff er betinget fengsel der straffeutmålingen er utsatt, til straffen eventuelt må sones fordi betingelsene er brutt. Reaksjonsformen inngår vanligvis i tallene for betinget fengsel.

Da statistikkenheten ble omdefinert i 1997, medførte dette at om lag 3 700 reaksjoner for forbrytelser og maksimalt 20 000 reaksjoner for forseelser ble telt med i statistikken både for 1996 (som avsagt reaksjon) og 1997 (som registrert reaksjon).

I omtalen av straffereaksjoner er bare delvis tatt med forenklete forelegg. Forseelser som resulterer i forenklete forelegg inngår ikke i statistikkene over anmeldte og etterforskede lovbrudd, omhandlet i del 1, idet disse forseelsene ikke betraktes som anmeldte. Forenklete forelegg for trafikksaker og tollovsforseelser utgjorde i 2001 66 prosent av alle straffereaksjoner, hvorav trafikksakene alene 62 prosent. Særlig trafikksaker som avgjøres med forenklete forelegg er i kraft av sitt store antall en viktig del av kriminalitetsbildet. Og til tross for de høye tallene i statistikken, er det knapt noen annen type kriminalitet som kan måle seg med trafikksaker når det gjelder mørketallene. Det må også kunne antas at trafikksaker av den typen som avgjøres med forenklete forelegg er minst like mye til fare og frustrasjon for omgivelsene som forseelser av typen nasking, tagging og ulike overtredelser av politivedtektene.

I en del sammenhenger er det imidlertid ikke hensiktsmessig at en bestemt type kriminalitet og en bestemt reaksjonsform får dominere bildet. Dette sammen med det faktum at forseelser avgjort med forenklete forelegg ikke telles som anmeldte og etterforskede forseelser, gjør at vi i omtalen av straffereaksjoner har valgt å operere med tre typer enheter:

1. Straffereaksjon, som innebærer enhver type straffereaksjon, også forenklete forelegg.
2. Straffereaksjon unntatt forenklet forelegg.
3. Straffereaksjon for forbrytelse. Denne enheten er vi f.eks. henvist til å nytte når vi vil studere utviklingen for ulike aldersgrupper lenger tilbake enn til 1997.

Unntaksvis omhandles også enheten straffet person. Dvs. at personer som har flere reaksjoner i løpet av året telles bare en gang, og da i forbindelse med det groveste lovbruddet.

Variable

En sentral variabel er alder, definert som fylte år på gjerningstidspunktet, eller hvis gjerningstidspunkt mangler, på dato for avsagt reaksjon. Alder er stort sett inndelt i to eller fire grupper. Inndelingen i to

grupper skiller mellom ungdom, også kalt unge, dvs. personer i alderen 15-20 år, og voksne, dvs. personer 21 år og eldre. Inndelingen i fire aldersgrupper skiller mellom unge i alderen 15-17 år og 18-20 år. Likeledes skilles det mellom voksne i alderen 21-29 år (også kalt unge voksne) og personer 30 år og eldre. En sjelden gang oppgis tall for mindre aldersgrupper eller for enkelte årskull.

En viktig variabel er også lovbrudd, ofte kalt hovedlovbrudd. En person kan være tiltalt for flere lovbrudd samtidig. Dersom en reaksjon omfatter flere lovbrudd, vil det lovbruddet som etter loven kan medføre strengest straff, figurene som hovedlovbrudd i statistikken.

Statistikken inndeler lovbrudd i to kategorier, forbrytelser og forseelser. En forbrytelse er en straffbar handling av grovere karakter enn en forseelse. Forbrytelser og forseelser mot straffeloven er omhandlet i henholdsvis 2. og 3. del av loven. Straffbare handlinger beskrevet i andre lover er ifølge straffeloven § 2 forbrytelser dersom de har en strafferamme på mer enn tre måneders fengsel, med mindre noe annet er sagt. Øvrige straffbare handlinger er forseelser. Se for øvrig definisjon av lovbruddsgrupper i ramme under 6.4.

Datagrunnlag

For den delen av statistikken som omhandler reaksjoner for forbrytelser innhentes datagrunnlaget fra Strafferegisteret (Det sentrale straffe- og politiopplysningsregister). For den delen av statistikken som omhandler forseelser innhentes datagrunnlaget dels fra Strafferegisteret, dels fra Det sentrale bøtereisteret og dels fra registreringssystemer under Statens innkrevingssentral, avhengig av reaksjonens art.

3. Utviklingen i perioden 1997-2001

3.1. Hvor reell var økningen?

Ønsker vi å studere utviklingen for de ulike aldersgruppene og for alle straffereaksjoner, er vi henvist til perioden fra 1997 og seinere, der det foreligger opplysninger om de straffedes alder også i forselessaker. Vi ser av tabell 3.a og vedleggstabell 10 at det samlede antall reaksjoner i 1997, 1998 og 1999 lå på 215-218 000. Deretter sank antallet til 206 000 i 2000 for så brått å stige til 239 000 i 2001. Økningen fra 2000 til 2001 var totalt 16 prosent, 11 prosent i forselessaker og hele 63 prosent for forbrytelsessaker. Det er her på sin plass å minne om reservasjonen tatt innledningsvis mht. hvor egnet statistikken er til å vise utviklingen fra ett år til et annet (jf. statistikkenheten registrert reaksjon).

Tabell 3.a.

Straffereaksjoner etter personens alder. 1991-2001. Absolutte tall og per 1 000 innbyggere

Alder	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Alle aldere	198 331	210 680	218 522	205 084	201 731	199 134	215 165	218138	215070	206 367	239 240
15-17 år	4 773	5 053	5 425	5 730	7 281
18-20 ¹	15 755	17 004	17 547	17 776	21 253
21-29 ¹	59 523	59 432	56 967	53 010	59 247
30- ¹	131 854	134 648	133 060	127 205	150 611
Uoppgitt ¹	3 260	2 001	2 071	2 646	848
	Per 1 000 innbyggere										
Alle aldere	57,3	60,6	62,6	58,5	57,3	56,4	60,7	61,2	60,0	57,3	66,1
15-17 år	30,1	32,0	34,3	36,2	45,2
18-20 ¹	98,3	105,3	108,6	109,9	132,1
21-29 ¹	102,2	104,4	102,2	96,9	110,8
30- ¹	49,9	50,4	49,2	46,5	54,5

¹ Omfatter reaksjoner mot bedrifter, i 2001 339 reaksjoner.

Nevnes bør også en endring i straffeprosessloven i 2000 som medførte at saker med flere siktede i større grad enn tidligere skulle kunne behandles separat for hver av de siktede. Det er sannsynlig at lovendringen umiddelbart, om ikke på sikt, medførte en økning i antall straffereaksjoner og at virkningen var større for forbrytelsessaker enn for forseelsessaker. Ved forbrytelser, der grove og simple tyverier utgjør store grupper, opererer gjerningspersonene ofte flere i fellesskap, mens forseelser, f.eks. trafikkforseelser og tollovsforseelser, nesten alltid begås av en person alene. Lovendringen kan videre ha medført en større økning av reaksjoner mot unge enn mot eldre, siden tilbøyeligheten til å ha medskyldige er størst blant de unge. Statistikken over siktede for forbrytelser viser at hver annen siktede i aldersgruppen 20 år og yngre hadde en eller flere medskyldige, mens det samme gjaldt hver sjuende siktede i eldre aldersgrupper sett under ett.

Riksadvokatens rundskriv i 2000, der det framheves som en hovedutfordring å øke tempoet i straffesaksbehandlingen, har ventelig også medført et økt antall reaksjoner i 2001. Det har vært framme i media at det tidvis har vært arbeidet mye overtid ved domstolene for å få ned køene av straffesaker. Dette er forhold som kan få antall reaksjoner til å øke for eventuelt igjen å avta, uten at det har direkte sammenheng med endringer i kriminaliteten, oppklaringsprosenten eller reaksjonsmønsteret. Siden vi her primært ønsker å se på utviklingen av reaksjoner mot unge, må vi imidlertid holde muligheten åpen for at forhold som kan ha medvirket til den store økningen fra 2000 til 2001, kan ha slått mer ut for noen aldersgrupper enn for andre. Vi forholder oss imidlertid her til tallene slik de framgår av statistikken, uten til stadighet å minne om denne usikkerheten og om usikkerheten knyttet til registreringstempoet.

3.2. Stor økning for de unge

Vi ser av tabell 3.a at det i perioden 1997-2001 var en betydelig sterkere økning av reaksjoner mot unge enn mot voksne. Mens antall reaksjoner totalt økte med 11 prosent i løpet av femårsperioden, var økningen for 15-17-åringer 53 prosent og for 18-20-åringer 35 prosent. For unge voksne (21-29 åringer) var antall reaksjoner tilnærmet det samme i 2001 som i 1997, mens tallet for aldersgruppen 30 år og eldre økte med relativt moderate 14 prosent.

Den store økningen for de to yngste aldersgruppene kunne vært forklart med økning i ungdomskullene. I befolkningen økte imidlertid de to aldersgruppene med bare 2 prosent i løpet av femårsperioden. Faktisk var endringene større i de to eldste aldersgruppene; det ble 8 prosent færre unge voksne, og 4 prosent flere i gruppen 30 år og over. Følgelig øker ratene (antall straffereaksjoner per 1000 innbyggere) nesten like mye som de absolutte tallene for de to yngste aldersgruppene, med henholdsvis 50 og 34 prosent, mens ratene i de to eldste aldersgruppene økte med 8-9 prosent. Gjennomgående høyest rate hadde de eldste ungdommene, noe som har sammenheng med at reaksjoner for trafikkforseelser kommer inn med full tyngde i denne aldersgruppen. Den store økningen av reaksjoner mot unge de siste fem årene kan nærmest i sin helhet spores til reaksjoner for forbrytelser. For forbrytelsessaker isolert sett økte raten med 136 prosent i den yngste ungdomsgruppen og med 170 prosent i den eldste. Mer detaljerte tall er gitt i vedleggstabell 10.

3.3. Behandlingstiden ned?

Vi har vært inne på at den store økningen i antall straffereaksjoner fra 2000 til 2001 kan ha hatt sammenheng med tiltak for å få ned saksbehandlingstiden. Det har vært framhevet som meget uheldig at siktede, og da særlig unge siktede, må vente i lang tid på at saken skal bli avgjort, i stedet for å få en straff å forholde seg til med lovbruddet friskt i minnet. Minst like uheldig er det antakelig for den som måtte være uskyldig siktet eller som seinere får saken henlagt, å måtte leve i lang tid med de bindinger og den stemping det medfører å være under siktelse.

Statistikk materialet har kun to tidsangivelser som er relevante for beregning av behandlingstid, gjerningsdato og dato for avsagt straffereaksjon, mens vi helst skulle målt tiden fra siktelse forelå til straffereaksjon ble avsagt. Forutsatt at tidsrommet fra gjerning til siktelse ikke har endret seg vesentlig

fra 1997 til 2001, gir tabell 3.b en klar indikasjon på at behandlingstiden gikk ned i løpet av fireårsperioden. I 2001 var gjennomsnittlig tid fra gjerning til reaksjon 5 måneder; 7,4 måneder i forbrytelsessaker og 3,1 måneder i forseelsessaker. For begge typer saker var dette en nedgang sammenliknet med tall for 1999 og 1997. Størst og mest systematisk reduksjon er tilsynelatende oppnådd i forbrytelsessaker, der tid fra gjerning til reaksjon var 2,3 måneder kortere i 2001 enn i 1997. Vi finner om lag samme reduksjon for alle fire aldersgrupper, dog størst for aldersgruppen 18-20 år og minst for 30-åringene og eldre.

Tabell 3.b.

Gjennomsnittlig tid fra gjerning til reaksjon¹ etter lovbruddskategori og personens alder. 1997, 1999 og 2001. Måneder

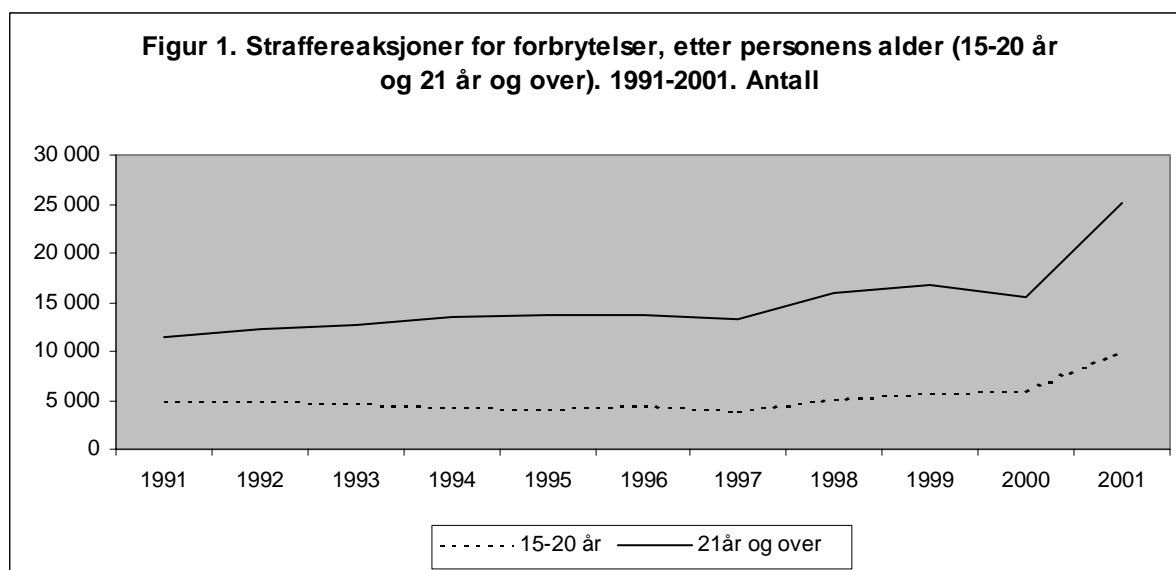
Alder	Alle lovbrudd			Forbrytelser			Forseelser		
	1997	1999	2001	1997	1999	2001	1997	1999	2001
Alle aldere	5,4	5,4	5,-	9,7	8,6	7,4	3,3	3,6	3,1
15-17 år	4,9	4,9	4,4	8,1	7,-	6,-	3,1	3,1	2,6
18-20 ¹	4,3	4,4	3,8	7,9	6,7	5,6	2,6	2,9	2,1
21-29 ¹	5,4	5,2	4,8	8,9	7,9	6,8	3,2	3,3	2,9
30 - ¹	5,7	5,8	5,5	11,3	10,3	9,1	3,5	3,7	3,4

¹ Unntatt for forenklede forelegg.

4. Utviklingen i tiårsperioden 1991-2001

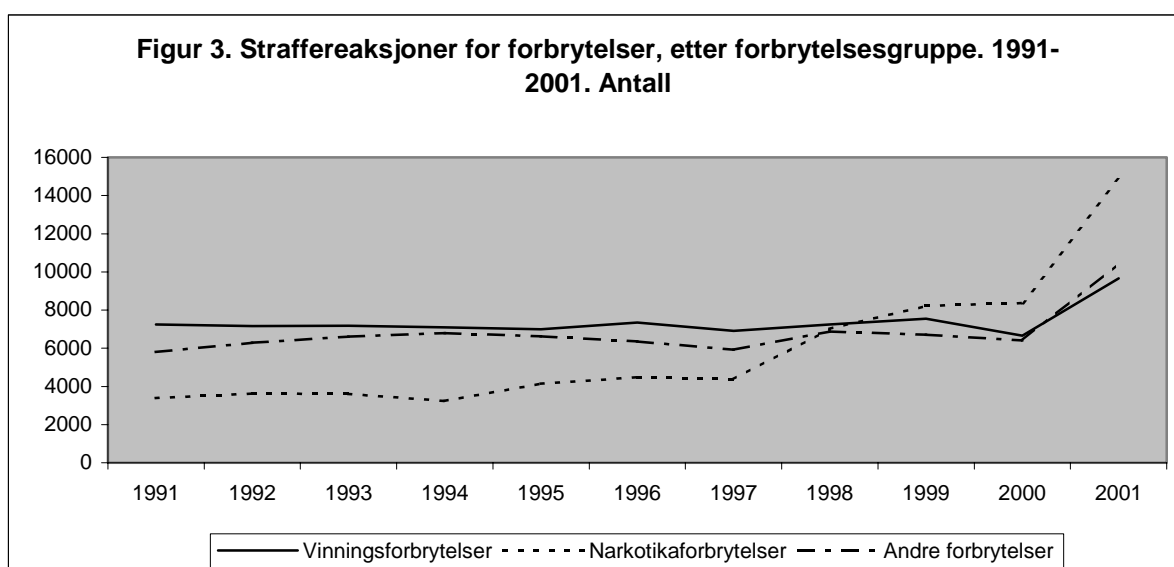
4.1. Minst økning for de unge - målt i absolutte tall

Ønsker vi å studere utviklingen for ulike aldersgrupper i et lengre tidsperspektiv enn 5 år, er vi henvist til forbrytelsessaker, der opplysning om alder foreligger også før 1997. Tabell 4a viser at antall reaksjoner for forbrytelser ble vel fordoblet i løpet av tiårsperioden 1991-2001, fra 16 439 reaksjoner i 1991 til 34 962 i 2001. Vi ser videre at antall reaksjoner mot voksne (21 år og over) økte mer i løpet av tiårsperioden enn antall reaksjoner mot ungdom (15-20 år). Reaksjoner mot unge utgjorde først en svakt synkende andel av de straffede, fra 30 prosent i 1991 til 22 prosent i 1997. Dermed tok andelen til å øke, og sterkest var økningen fra 2000 til 2001, da andelen reaksjoner mot unge passerte 28 prosent. Vi ser altså at forholdet mellom reaksjoner mot ungdom og reaksjoner mot voksne ikke endret seg vesentlig i løpet av tiårsperioden, idet andelen for de unge gikk ned bare to prosentpoeng, fra 30 til 28 prosent. For begge aldersgrupper fant det sted om lag en fordobling av antall reaksjoner i løpet av perioden, men altså noe mer for de voksne (119 prosent økning) enn for de unge (99 prosent økning).

4.3. Sammenheng med stor økning av narkotikakriminalitet

Det er all grunn til se en sammenheng mellom økningen av straffereaksjoner mot unge og den meget sterke økningen av narkotikakriminalitet. Fra statistikken over anmeldte lovbrudd kjenner vi til at det årlige antall anmeldte narkotikaforbrytelser ble nær firedoblet fra 1991 til 2001, mens økningen for andre typer forbrytelser sett under ett, var 14 prosent. Utviklingen der narkotikakriminalitet tar stadig større plass, kommer ytterligere til uttrykk seinere i rettssystemet. Statistikken over straffereaksjoner viser at antall reaksjoner for narkotikaforbrytelser ble mer enn firedoblet i løpet av tiårsperioden, samtidig med at det for andre typer forbrytelser fant sted en økning på 54 prosent. Eller sagt på en annen måte, mens narkotikaforbrytelser i 1991 var årsak til 21 prosent av alle reaksjoner i forbrytelsessaker, var andelen innen 2001 fordoblet og utgjorde 43 prosent. I 1999 seilte narkotikaforbrytelser opp som den forbrytelsesgruppen, av de åtte hovedgruppene vi inndeeler forbrytelser i, som var årsak til flest straffereaksjoner, en posisjon gruppen kalt andre vinningsforbrytelser (i figur 3 kalt vinningsforbrytelser) hadde hatt til da. (Se definisjon av lovbruddsgrupper i ramme under 6.4.) I 1999 gjaldt 8 200 reaksjoner narkotikaforbrytelser, mens 7 500 gjaldt andre vinningsforbrytelser. Ytterligere to år seinere var tallene henholdsvis 14 900 og 9 700.

Narkotikakriminalitet er et område der det må antas å være store mørketall. Det dreier seg om kriminalitet der politiets innsats er helt avgjørende for oppdagelse og straffeforfølgning. Den sterke økningen behøver derfor ikke utelukkende være uttrykk for en reell økning i begåtte lovbrudd, men kan også ha sammenheng med en økt satsning mot en type kriminalitet som i stadig større grad har blitt å anse som et samfunnsproblem. Flere straffeskjerpelser har funnet sted etter at narkotika i 1968 første gang ble omtalt i norsk lov, og siden 1984 har grov narkotikakriminalitet i ervervsmessig hensikt kunnet straffes med lovens strengeste straff, 21 års fengsel. Sjø og grov narkotikakriminalitet er, sett under ett, årsak til store andeler av straffereaksjonene mot både ungdom, unge voksne og personer 30 år og eldre. Andelen har økt for alle tre aldersgrupper, men betydelig mer for ungdom enn for de to øvrige gruppene. I 1991 gjaldt 13 prosent av reaksjonene mot 15-20-åringer narkotikakriminalitet, fem år seinere var andelen økt til 26 prosent og etter ytterligere fem år, i 2001, var den 46 prosent. For unge voksne økte andelen fra 26 til 47 prosent i løpet av tiårsperioden, og for 30-åringer og eldre økte den fra 21 til 36 prosent.

Tabell 4.b.

Straffereaksjoner for forbrytelser, derav reaksjoner for narkotikaforbrytelser og andre typer forbrytelser, etter personens alder. 1991 og 2001. Absolutte tall og prosentvis endring

Alder	Alle typer forbrytelser	Narkotikaforbrytelser	Andre typer forbrytelser
1991			
Alle aldere	16 439	3 382	13 057
15-17	1 719	114	1 605
18-20	3 269	543	2 726
21-29	6 530	1 708	4 822
30-	4 879	1 002	3 877
Uoppgitt	42	15	27
2001			
Alle aldere	34 962	¹ 14 861	20 101
15-17	3 462	1 195	2 267
18-20	6 448	3 350	3 098
21-29	11 871	5 618	6 253
30-	13 152	4 697	8 455
Uoppgitt	29	1	28
Endring 1991-2001		Prosent	
Alle aldere	113	339	54
15-17	101	948	41
18-20	97	517	14
21-29	82	229	30
30-	170	369	118
Uoppgitt	-31	-93	4

¹ Omfatter 91 tilfelle av ulovlig befatning med dopingmidler (str.l. § 162b), som i tabeller med detaljert fordeling på type lovbrudd inngår i "Annen allmennfarlig forbrytelse".

Tallene gjelder reaksjoner der narkotikakriminalitet var såkalt hovedlovbrudd, dvs. det groveste lovbruddet som lå til grunn for reaksjonen. I tillegg kommer et ikke ubetydelig antall reaksjoner som omfatter narkotikakriminalitet i tillegg til annen og grovere kriminalitet. I 2001 gjaldt dette 9 prosent av reaksjonene mot 15-20-åringene. Det kan dermed slås fast at 55 prosent, eller mer enn hver annen reaksjon mot ungdom hadde narkotikakriminalitet som ett eller flere av tiltalepunktene. Andelen var imidlertid enda høyere for aldersgruppen 21-29 år der hele 59 prosent av reaksjonene omfattet narkotikalovbrudd som hovedlovbrudd eller bi-lovbrudd. I aldersgruppen 30 år og eldre var andelen 46 prosent. Det var altså unge voksne som hadde størst andel reaksjoner for narkotikakriminalitet, både som hovedlovbrudd og dersom bi-lovbruddene medregnes. Men de var tett fulgt av ungdom, og for de unge har økningen vært klart størst når det gjelder reaksjoner for denne typen kriminalitet.

Vedleggstabell 5 og 6 viser at den store økningen av reaksjoner for narkotikakriminalitet mot aldersgruppene 20 år og yngre i første rekke gjaldt forbrytelser omtalt i legemiddelloven, dvs. besittelse og bruk, og dernest mindre grove narkotikaforbrytelser omtalt i straffeloven. For begge kategorier gjennomgikk antall reaksjoner mot ungdomsgruppen en sjudobling fra 1991 til 2001, mens økningen i de to eldre aldersgruppene utgjorde henholdsvis en firedobling og en dobling. Reaksjoner for narkotikaforbrytelser av den typen loven kaller grove, økte i ungdomsgruppen med moderate 65 prosent, skjønt dette var likevel betydelig mer enn i eldre aldersgrupper sett under ett, der økningen var 23 prosent.

4.4. Stor økning også for andre typer forbrytelser

Også for andre typer forbrytelser utmerket ungdomsgruppen seg med spesielt stor økning sammenliknet med eldre aldersgrupper i løpet av tiårsperioden. Etter narkotikaforbrytelser fulgte forbrytelser mot den personlige frihet der antall reaksjoner mot unge ble seksdoblet, mens tilsvarende reaksjoner mot eldre aldersgrupper sett under ett, ble tredoblet. For simple ran ble reaksjoner i ungdomsgruppen mer enn tredoblet (femdoblet for de yngste ungdommene), mens det i

voksengruppen tvert imot fant sted en viss nedgang, 25 prosent. Nevnes bør også underslag med nær en tredobling av reaksjoner mot ungdom, mens det fant sted en økning på 40 prosent av reaksjoner mot voksne. Antall reaksjoner for forbrytelser mot liv, legeme og helbred ble firedoblet for de yngste ungdommene. Siden økningen for 18-20-åringer ikke var mer enn 77 prosent, økte imidlertid ikke antall reaksjoner mot unge sett under ett, vesentlig mer enn reaksjoner mot voksne, når det gjaldt denne typen forbrytelser.

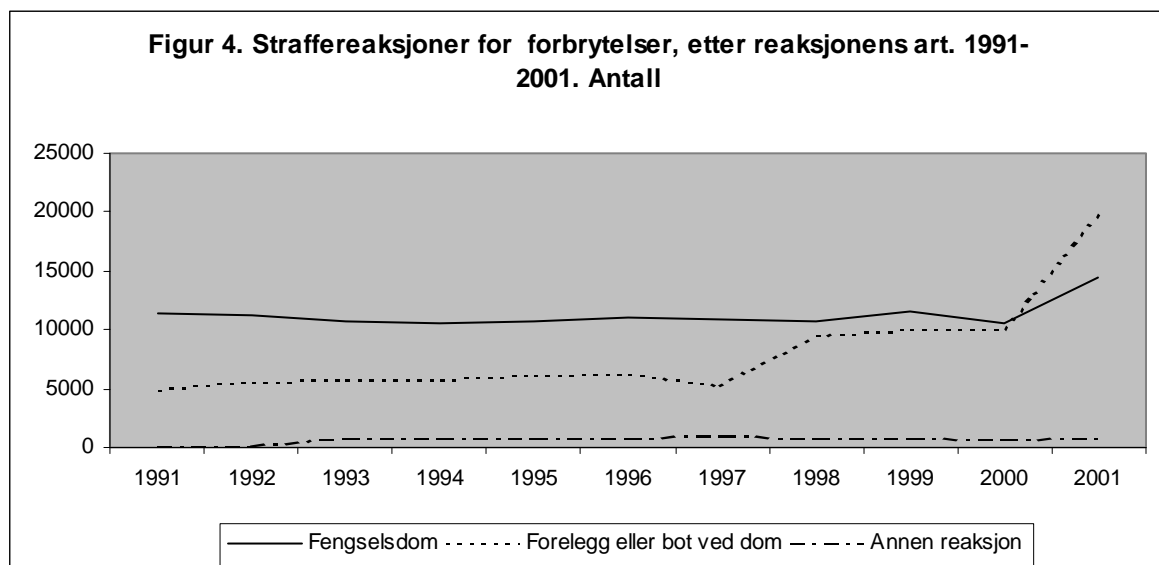
Vedleggstabell 5 gir relativt detaljert oversikt over straffereaksjoner i 1991 og 2001 mot ulike aldersgrupper og for ulike typer hovedforbrytelse. Fordelingen på type forbrytelse er gjort så detaljert som materialet for 1991 tillater, mens en mer detaljert oversikt for 2001 er gitt i vedleggstabell 15. Vedleggstabell 6 viser prosentvis endring fra 1991 til 2001 for de typer forbrytelser der dette har noen mening, dvs. der det var reaksjoner i begge år. Endringer av små tall kan gi prosentvis store utslag, og når prosentvise endringer bedømmes, kan det være grunn til å holde kontakten med de absolutte tallene, slik tabell 5 og 6 gir anledning til.

4.5. Også nedgang

Det finnes typer forbrytelser der vi finner færre reaksjoner i 2001 enn ti år tidligere, men det dreier seg om få og spredte tilfelle eller tilfelle der tallene i utgangsåret var meget små og utviklingen mer uforutsigbar. Det er imidlertid verd å legge merke til at den store gruppen tyverier, som var årsak til hver tredje straffereaksjon i 1991, økte med beskjedne 7 prosent i løpet av perioden. Mot ungdom var det sogar færre reaksjoner med tyverier i 2001 enn i 1991. Dette har sannsynligvis sammenheng med en nedgang i anmeldte grove tyverier, den type tyveri som oftest medfører straffereaksjon, og med en viss nedgang i oppklaringsprosenten for tyverier i løpet av tiårsperioden. Noe av forklaringen kan imidlertid også ligge i at tyverier muligens oftere enn før blir straffet sammen med andre og grovere forbrytelser, som så vil figurere som hovedlovbrudd.

4.6. Mindre bruk av fengselsstraff - mer bruk av økonomisk straff

Fengselsstraff for forbrytelser brukes betydelig sjeldnere mot unge lovbrøyttere enn mot eldre. Dels er det lovbestemt at domstolen når siktete er under 18 år, kan velge en mildere straffeart enn den som er anvist for lovbruddet, dels vil unge lovbrøyttere sjeldnere enn eldre ha tidligere straffbare forhold som kan virke straffeskjerpene. Vi kan også tenke oss at straffenedsettelsesgrunner som "villfarelse med hensyn til den rettsstridige beskaffenhet" lettere kommer i betraktning, når det dreier seg om personer uten vesentlig livserfaring.

Det totale antall fengselsdommer var 27 prosent høyere i 2001 enn ti år tidligere. Økningen var imidlertid langt større for voksne enn for ungdom, henholdsvis 35 og 8 prosent. Det var et markant trekk i utviklingen at stadig flere forbrytelsessaker ble avgjort med økonomisk straff, mens andelen fengselsdommer gikk ned. I 1991 ble 30 prosent av forbrytelsessakene avgjort med forelegg eller idømte bøter; ti år seinere var andelen 56 prosent. Økningen gjaldt vesentlig forelegg. Bot ved dom er en sjelden reaksjonsform i forbrytelsessaker og utgjorde bare 2-3 prosent av reaksjonene i 1991, så vel som i 2001.

Samtidig med at andelen økonomiske straffer økte, gikk andelen fengselsstraffer ned. Tabell 4.c viser den andel fengselsstraff utgjorde av alle reaksjoner for forbrytelser i 1991 og i 2001. Her er alle typer fengselsstraff tatt med, ubetinget, betinget, ubetinget i kombinasjon med betinget og/eller i kombinasjon med bot, samfunnstjeneste eller sikring. Vi ser at fengselsdommer utgjorde 69 prosent av alle reaksjoner i 1991 mot 41 prosent ti år seinere. Dvs. at andelen fengselsdommer gikk ned 41 prosent i løpet av tiårsperioden. Størst nedgang finner vi for aldersgruppen 18-20 år, der andelen fengselsdommer ble halvert. For ungdomsgruppen sett under ett gikk andelen fengselsdommer ned 46 prosent, mens nedgangen for voksne var 39 prosent.

Tabell 4.c.
Straffereaksjoner for forbrytelser, derav fengselsdommer. 1991 og 2001. Absolutte tall og prosent

Alder	Alle reaksjoner	Av dette fengselsdommer	
		I alt	Prosent
1991			
Alle aldere	16 439	11369	69
15-17 år	1 719	915	53
18-20 '	3269	2221	68
21-29 '	6530	4789	73
30 - '	4879	3418	70
Uoppgitt	42	26	62
2001			
Alle aldere	34962	14452	41
15-17 år	3462	1155	33
18-20 '	6448	2223	34
21-29 '	11871	5125	43
30 - '	13152	5949	45
Uoppgitt	29	0	0

Mindre bruk av fengselsstraff har gitt seg om lag samme utslag for ubetinget og betinget fengsel. Tabell 4.d viser at ubetinget fengsel i løpet av tiårsperioden gikk ned fra å utgjøre 36 prosent av alle reaksjoner for forbrytelser til å utgjøre 22 prosent. Andelen betinget fengsel gikk ned fra 33 prosent til 20 prosent.

Forelegg utgjorde i 2001 54 prosent av reaksjonene, nøyaktig det dobbelte av andelen ti år tidligere. Øvrige reaksjonsformer, bot ved dom, samfunnstjeneste, betinget påtaleunntatelse og sikring, utgjorde 4 prosent av reaksjonene i 1991 og 5 prosent ti år seinere. Økningen skyldtes i sin helhet reaksjonsformen samfunnstjeneste, som ble innført høsten 1991, mens de tre øvrige reaksjonsformene utgjorde en enda mindre andel i 2001 enn i 1991.

Tabell 4.d.
Straffereaksjoner for forbrytelser, etter reaksjonens art og personens alder. 1991 og 2001.
Absolutte tall og prosent

Alder	Alle typer reaksjoner	Betinget påtaleunnlatelse	Samfunns- tjeneste	Forelegg	Bot ved dom	Betinget fengsel	Betinget fengsel og bot	Ubetinget fengsel	Ubetinget og betinget fengsel	Sikring
1991										
Alle aldere	16439	130	.	4420	489	2667	2776	4693¹	1233	31
15-17 år	1719	129	.	627	47	434	326	71	84	1
18-20 år	3269	0	.	961	84	579	700	667	275	3
21-29 ¹	6530	0	.	1572	158	966	1060	2240	523	11
30- ¹	4879	1	.	1245	200	681	677	1711	349	15
Uoppgitt	42	0	.	15	0	7	13	4	2	1
Prosent										
Alle aldere	100,0	0,8	.	26,9	3,0	16,2	16,9	28,5	7,5	0,2
15-17 år	100,0	7,5	.	36,5	2,7	25,2	19,0	4,1	4,9	0,1
18-20 år	100,0	0,0	.	29,4	2,6	17,7	21,4	20,4	8,4	0,1
21-29 ¹	100,0	0,0	.	24,1	2,4	14,8	16,2	34,3	8,0	0,2
30- ¹	100,0	0,0	.	25,5	4,1	14,0	13,9	35,1	7,2	0,3
Uoppgitt	100,0	0,0	.	35,7	0,0	16,7	31,0	9,5	4,8	2,4
2001										
Alle aldere	34 962	145	735	18 798	806	2 914	3 979	5457²	2 102	26
15-17 år	3 462	78	85	2 077	67	523	420	77	135	0
18-20 år	6 448	16	144	3 949	113	392	786	629	416	3
21-29 ¹	11 871	15	292	6 213	222	850	1 366	2 142	767	4
30- ¹	13 152	35	214	6 538	397	1 149	1 407	2 609	784	19
Uoppgitt	29	1	0	21	7	0	0	0	0	0
Prosent										
Alle aldere	100,0	0,4	2,1	53,8	2,3	8,3	11,4	15,6	6,0	0,1
15-17 år	100,0	2,3	2,5	60,0	1,9	15,1	12,1	2,2	3,9	0,0
18-20 år	100,0	0,2	2,2	61,2	1,8	6,1	12,2	9,8	6,5	0,0
21-29 ¹	100,0	0,1	2,5	52,3	1,9	7,2	11,5	18,0	6,5	0,0
30- ¹	100,0	0,3	1,6	49,7	3,0	8,7	10,7	19,8	6,0	0,1
Uoppgitt	100,0	3,4	0,0	72,4	24,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

¹ Av dette 30 ubetinget fengsel og sikring. ² Av dette 23 ubetinget fengsel og sikring.

For ungdomsgruppen var det i første rekke mindre bruk av betinget fengsel som ga seg utslag i en mindre andel fengselsstraff generelt. I voksenalderen fordelte nedgangen seg likt på ubetinget og betinget fengsel. Andelen ubetinget fengsel øker med stigende alder hos de dømte. Dette var tilfellet i 1991 så vel som i 2001. Ubetinget fengsel, alene eller i kombinasjon med annen reaksjon, utgjorde i 2001 6 prosent av reaksjonene mot 15-17-åringene, 16 prosent av reaksjonene mot 18-20-åringene og henholdsvis 25 og 26 prosent av reaksjonene mot unge voksne og personer 30 år og eldre.

Vedleggstabell 14 som inneholder mer detaljerte tall for 2001, viser at andelen ubetingede fengselsdommer mot ungdom økte relativt sterkt fra årskull til årskull, fra å utgjøre 2 prosent av reaksjonene mot 15-åringene til å utgjøre 19 prosent av reaksjonene mot 20-åringene. Andelen fortsetter å øke opp mot 25-årsalder, hvoretter den stabiliserer seg og utgjør om lag hver fjerde reaksjon mot personer i alderen 25-55 år. For reaksjoner mot personer rundt 60 år og eldre varierer andelen ubetinget fengsel sterkt fra årskull til årskull, noe som har sammenheng med at de absolutte tallene er betydelig mindre enn for yngre aldersgrupper, og små variasjoner gir store prosentvise utslag.

Mens andelen ubetinget fengsel øker med stigende alder hos de straffede, er tendensen snarere det motsatte for betinget fengsel. Andelen betinget fengsel var i 2001 høyest, 27 prosent, for de yngste ungdommene, mens den for de øvrige tre aldersgruppene utgjorde 18-19 prosent av reaksjonene.

Den vesentligste endringen i kriminalitetsbildet i perioden 1991-2001 er økningen av narkotikakriminalitet. Det kan være grunn til å spørre om en økende andel narkotikaforbrytelser, som (i økende grad) avgjøres med forelegg, kan forklare nedgangen i bruk av fengselsstraff generelt. Ved å fjerne reaksjoner for narkotikaforbrytelser står vi igjen med reaksjoner der sammensetningen av lovbrudd i store trekk var den samme i 2001 som i 1991. Riktignok gikk andelen grove tyverier ned, mens andelen forbrytelser som i dag faller inn under definisjonen av økonomisk kriminalitet, økte. Ved å holde narkotikakriminalitet utenfor, finner vi at nedgangen i andelen fengselsdommer fra 1991 til 2001 var 27 prosent, mens den som vi husker var 41 prosent når narkotikasaker var medregnet. Det ser dermed ut til at den store økningen av reaksjoner for narkotikakriminalitet forklarer en betydelig del av nedgangen i bruk av fengselsstraff. Det meste av nedgangen står imidlertid fortsatt uforklart. Fjerning av reaksjoner for narkotikaforbrytelser ga om lag samme utslag for hver av de tre yngste aldersgruppene, mens det for aldersgruppen 30 år og eldre ikke gjorde noen forskjell, andelen fengselsdommer var den samme enten reaksjoner for narkotikakriminalitet ble regnet med eller ikke.

4.7. Samfunnstjeneste - nedgang siden innføringen i 1991

Samfunnstjeneste ble i 1991 innført som en alternativ reaksjonsform til ubetinget fengsel der straffeutmålingen ville være ett år eller under. Samfunnstjeneste fikk muligens ikke den forventede utbredelse og har som selvstendig reaksjonsform eller i kombinasjon med bot ikke i noe år utgjort mer enn 5 prosent av reaksjonene i forbrytelsessaker. Høyest var andelen i 1993, da dom på samfunnstjeneste alene eller sammen med bot gjorde 811 reaksjoner. Andelen samfunnstjeneste gikk gradvis ned og i 2001 var den 2 prosent (668 dommer). Det blir årlig avsagt noen titalls dommer på samfunnstjeneste kombinert med ubetinget fengsel, men antallet har avtatt fra 70-80 tilfelle de første årene etter innføringen til 40 tilfelle i 2001. Samfunnstjeneste ble i 2001 vesentlig idømt eldre ungdom og yngre voksne, mens tallene for 1992 viser at reaksjonsformen det første året etter innføringen ble brukt i tilnærmet samme omfang mot de ulike aldersgruppene.

4.8. Kortere fengselsstraffer

For å få et tilnærmet korrekt bilde av utviklingen i straffenivået, hvis dette i det hele tatt er mulig, er det mange forhold det bør legges vekt på. Det bør tas hensyn til mulige endringer i strafferammene. Det bør sammenliknes innenfor samme lovbruddtype, og det bør om mulig legges vekt på om det har skjedd en forgrovning eller forsimpling innenfor den enkelte type lovbrudd, om tyverier, underslag og bedragerier omfatter større eller mindre verdier enn tidligere, om volden er blitt råere i forbindelse med ran og ulike typer legemsbeskadigelse og om skadeverkene har fått mer eller mindre preg av barnestreker, for å nevne noe. Det kan videre være av betydning om de straffede oftere enn før har en kriminell fortid som det kan være lagt vekt på i dommen, og på hvor omfattende denne er. Videre finnes det tallrike formildende omstendigheter som kan komme til ha betydning for straff og straffeutmåling, hvorav kun ung alder og rent rulleblad kommer til syne i statistikken. Antakelig må vi regne med at domstolene ved bestemmelse av straff og straffeutmåling tar et visst hensyn til siktedes livssituasjon, om f.eks. en lovende rehabiliteringsprosess vil bli avbrutt eller om familiemedlemmer kan komme til å bli sterkt skadelidende. Når det gjelder økonomiske straffer, må det ved sammenlikning over tid selvsagt tas hensyn til endringer i kroneverdien. Det er imidlertid ikke like enkelt å korrigere for den alminnelige velstandsutviklingen. I forbindelse med økonomisk straff sier loven at det ved utmålingen skal tas hensyn til siktedes betalingsevne, noe som i en befolkning generelt kan endre seg betydelig i løpet av en tiårsperiode. Kort sagt vil en forsvarlig analyse av utviklingen i straffenivået kreve en fordypelse det ikke er rom for i denne sammenheng. Vi ser likevel litt på hovedtrekkene i utviklingen slik de kan leses ut av tilgjengelig statistikk.

For å få et inntrykk av om det har skjedd en forskyvning i retning av kortere eller lengre fengselsstraffer, skiller vi ut rene ubetingede fengselsstraffer, inklusive ubetingede fengselsstraffer kombinert med bot, samfunnstjeneste eller sikring, på ett år og over, og kaller dem lange ubetingede fengselsstraffer. Tilsvarende skiller vi ut betingede fengselsstraffer, alene eller kombinert med bot, på over 90 dager og kaller dem lange betingede fengselsstraffer.

Tabell 4.e.**Andelen 'lange' fengselsdommer i forbrytelsessaker, etter personens alder. 1991, 1996 og 2001. Prosent**

Alder	Andel ubetinget fengsel 1 år og over			Andel betinget fengsel over 90 dager		
	1991	1996	2001	1991	1996	2001
Alle aldere	19,7	13,6	14,9	20,2	9,9	9,8
15-17 år	21,1	4,7	11,7	20,0	16,3	16,4
18-20 '	10,3	10,3	10,2	23,1	9,0	8,0
21-29 '	18,5	13,0	15,4	20,2	9,3	8,3
30- '	24,9	15,3	15,8	17,5	8,9	9,6

Vi ser av tabell 4.e at andelen lange ubetingede straffer var mindre i 2001 enn i 1991, og at dette var tilfellet for alle aldersgrupper. Størst nedgang finner vi for de aller yngste, 15-17-åringene, som fikk andelen lange ubetingede straffer nær halvert i løpet av perioden, fra 21 til 12 prosent. Nedgangen skjedde riktignok ikke med den regelmessighet og tyngde som skal til for å fastslå at det dreide seg om en trend. Tvert imot finner vi for 15-17-åringene at andelen lange straffer varierte betydelig mer fra år til år enn for noen av de eldre aldersgruppene, og midtveis i tiårsperioden var helt nede i 5 prosent. Den store variasjonen kan ha sammenheng med at det er relativt få rene ubetingede fengselsdommer mot den yngste aldersgruppen (71 i 1991 og 77 i 2001). For aldersgruppen 18-20 år, der tallene er større og mer robuste, var andelen lange straffer vel 10 prosent i alle tre årene. For unge voksne og personer 30 år og eldre gikk andelen ubetingede straffer ned med henholdsvis 17 og 27 prosent, og for begge aldersgruppene var nedgangen noe større målt midtveis i perioden. Selvsagt vil andelen lange straffer kunne variere innenfor den omfattende aldersgruppen 30 år og eldre, men vi må kunne fastslå at denne aldersgruppen var sterkt utslagsgivende når andelen lange ubetingede fengselsstraffer generelt gikk ned. Det var imidlertid en klar utvikling i retning av kortere straffer også for de aller yngste.

Noe av forklaringen på at det gis relativt færre lange ubetingede fengselsstraffer kan ligge i at det er blitt vanligere at del av straffen gjøres betinget. Andelen dommer der en del av straffen var gjort betinget utgjorde i 1991 21 prosent av alle dommer som omfattet ubetinget fengsel. I 1996 var andelen 25 prosent og i 2001 28 prosent.

Også for betinget fengsel finner vi at andelen lange straffer gikk ned, fra å utgjøre 20 prosent i 1991 til 10 prosent i 2001. Nedgangen fant sted i alle aldersgrupper, men var langt mindre for 15-17 åringene (som derimot hadde stor nedgang i andelen lange ubetingede straffer), enn for de øvrige aldersgruppene. Forklaringen på at det gis færre lange betingede fengselsstraffer, kunne ha ligget i at det oftere idømmes bot i tillegg til den betingede fengselsstraffen. Dertil er imidlertid økningen for liten. Betinget fengsel kombinert med bot gjaldt 52 prosent av alle betingede fengselsdommer i 1991, 55 prosent i 1996 og 58 prosent i 2001.

Forskyvningen i retning av kortere straffer behøver ikke nødvendigvis å medføre at gjennomsnittstraffen går ned. I vårt enkle bilde med korte og lange straffer kan straffene ha en økende tendens til å ligge i det øvre skiktet av de to intervallene, og gjennomsnittstraffen kan øke selv om andelen lange straffer går ned. Vi ser imidlertid av tabell 4.f at gjennomsnittlig utmålt straff gikk ned for ubetinget så vel som for betinget fengsel. Den gjennomsnittlige ubetingede fengselsstraffen for forbrytelser gikk ned fra 249 dager i 1991 til 216 dager i 2001, etter å ha vært nede i 201 dager midtveis i perioden. Størst var nedgangen for 15-17-åringene og for personer 30 år og eldre. I begge aldersgrupper var gjennomsnittsstraffen 24 prosent lavere i 2001 enn ti år tidligere, mens nedgangen for de to øvrige aldersgruppene var 7 prosent.

For betinget fengsel gikk gjennomsnittet ned fra 91 til 70 dager i løpet av tiårsperioden, og også her finner vi et lavere snitt i 1996, 61 dager.

Tabell 4.f.

Gjennomsnittlig utmålt straff i forbrytelsessaker, etter reaksjonens art og personens alder. 1991, 1996 og 2001

År	Forelegg.	Bot ved dom.	Betinget fengsel.	Ubetinget fengsel.
	2001-kroner	2001-kroner	Dager	Dager
Alle aldere				
1991	3 796	4 535	91	249
1996	4 286	4 821	61	201
2001	3 877	4 544	70	216
15-17 år				
1991	2 884	2 996	74	203
1996	2 575	3 003	72	165
2001	2 809	3 407	89	156
18-20 år				
1991	3 392	3 640	98	168
1996	3 228	3 562	58	165
2001	3 252	3 965	69	156
21-29 år				
1991	3 538	3 954	94	231
1996	3 798	4 613	59	182
2001	3 641	4 241	64	214
30 år og over				
1991	5 026	5 849	81	309
1996	5 696	5 687	57	226
2001	4 821	5 069	66	233

4.9. Stabile økonomiske straffer

Mens straffeutmålingen gikk ned for ubetinget og betinget fengsel, finner vi at de økonomiske straffene var praktisk talt det samme i 2001 som i 1991. De relativt få foreleggene og bøtene som ble ilagt bedrifter, og som kan ligge i en helt annen størrelsesorden enn forelegg og bøter som ilegges enkeltpersoner, er holdt utenfor beregningen. Foreleggene utgjorde både i 1991 og i 2001 om lag 3 800 kroner i snitt og de idømte bøtene 4 500 kroner. For både forelegg og bøter lå snittet noe høyere midtveis i perioden, da fengselsstraffene på sin side var på det laveste. Heller ikke innenfor de ulike aldersgruppene finner vi vesentlige endringer i løpet av tiårsperioden. Størst forskjell finner vi for bøter idømt personer 30 år og eldre som i snitt var 13 prosent lavere i 2001 enn i 1991.

De økonomiske straffene økte uten unntak med de straffedes alder, men muligens ikke i den grad vi kunne vente, tatt i betraktning av at loven sier den siktedes betalingsevne skal tas i betraktning. I 2001 lå forelegg og bøter ilagt 15-17-åringer 41 prosent lavere enn forelegg og bøter ilagt personer 30 år og eldre, og forholdet endret seg lite i løpet av tiårsperioden. For 18-20-åringer var de økonomiske straffene i 2001 32 prosent lavere enn dem gitt til 30-åringer og eldre, og også her var forholdet tilnærmet det samme som ti år tidligere.

4.10. Kriminalitetens grovhet - vanskelig å måle

Grovheten på det eller de lovbruddene som ligger til grunn for reaksjonene lar seg vanskelig måle ut fra de opplysninger statistikk materialet gir. Vi kjenner strafferammen for hovedlovbruddet; det groveste lovbruddet som lå til grunn for reaksjonen, men vet vi at det i praksis kan være store individuelle forskjeller mellom to lovbrudd av samme type. De fleste strafferammer gitt i loven tar da også høyde for dette, ved å være meget vide. Et statistisk hjelpemiddel, en såkalt "grovhetsindikator" som rangerer ulike lovbrudd etter strafferamme, gir riktignok gode indikasjoner. Vi kan si at menn gjennomgående straffes for grovere kriminalitet enn kvinner, eller at reaksjoner et bestemt år gjaldt grovere kriminalitet enn reaksjoner et annet år. Metoden er imidlertid ikke å anbefale når

sammenlikninger skal trekkes mellom mindre grupper. Straffeutmålingen er heller ikke noen godt hjelpemiddel til å bestemme grovheten, siden reaksjonen kan omfatte et ukjent antall bi-lovbrudd, mens bare hovedlovbruddet kommer til syne i statistikken.

For å kunne si litt om grovheten av kriminalitet som unge straffes for, velger vi å ta for oss en del grove forbrytelser; forbrytelser som alle har et element av grov vold, og som under spesielt skjerpene omstendigheter kan straffes med lovens strengeste straff, 21 års fengsel. Det er drap, drapsforsøk, grov legemsbeskadigelse, voldtekt, utuktig omgang med barn under 14 år, incest, forsettlig brannstiftelse og grovt ran, og vi kaller dem grove voldsforbrytelser. I 2001 gjaldt 283 reaksjoner slike forbrytelser, og 81 av dem var rettet mot unge. Det vil si at i underkant av 29 prosent av reaksjoner for grove voldsforbrytelser var gitt til denne aldersgruppen, nesten nøyaktig samme andel som for andre typer forbrytelser sett under ett.

Tabell 4.g.
Reaksjoner for "grove voldsforbrytelser" etter personens alder og type forbrytelse. 1991 og 2001. Absolutte tall og prosent

Type forbrytelse	Alle aldere	15-17	18-20	21-29	30 -
1991					
"Grove voldsforbrytelser" i alt	¹ 351	23	43	97	187
Drap, drapsforsøk, grov legemsbeskadigelse	¹ 40	0	4	11	24
Voldtekt, utuktig omgang med barn under 14 år, incest	239	15	22	54	148
Forsettlig brannstiftelse, grovt ran	72	8	17	32	15
Prosent					
"Grove voldsforbrytelser" i alt	100,0	6,6	12,3	27,6	53,3
Drap, drapsforsøk, grov legemsbeskadigelse	100,0	0,0	10,3	28,2	61,5
Voldtekt, utuktig omgang med barn under 14 år, incest	100,0	6,3	9,2	22,6	61,9
Forsettlig brannstiftelse, grovt ran	100,0	11,1	23,6	44,4	20,8
2001					
"Grove voldsforbrytelser" i alt	283	36	45	90	112
Drap, drapsforsøk, grov legemsbeskadigelse	37	4	5	16	12
Voldtekt, utuktig omgang med barn under 14 år, incest	139	14	11	33	81
Forsettlig brannstiftelse, grovt ran	107	18	29	41	19
Prosent					
"Grove voldsforbrytelser" i alt	100,0	12,7	15,9	31,8	39,6
Drap, drapsforsøk, grov legemsbeskadigelse	100,0	10,8	13,5	43,2	32,4
Voldtekt, utuktig omgang med barn under 14 år, incest	100,0	10,1	7,9	23,7	58,3
Forsettlig brannstiftelse, grovt ran	100,0	16,8	27,1	38,3	17,8

¹ Omfatter 1 reaksjon der alder ikke er oppgitt.

Det totale antall reaksjoner for grove voldsforbrytelser gikk ned fra 1991 til 2001, men samtidig økte andelen reaksjoner mot unge. I 1991 ble det ilagt 351 straffereaksjoner for grov vold og 66 av dem, dvs. 19 prosent, ble ilagt ungdom. Ti år seinere ble det ilagt 283 reaksjoner for grov vold hvorav 81 reaksjoner, eller 29 prosent, ble ilagt ungdom - 10 prosentpoeng mer enn i 1991. Ungdom økte sin andel mest når det gjaldt grovt ran, drapsforsøk og grov legemsbeskadigelse, mens andelen reaksjoner for grove seksualforbrytelser gikk opp bare vel to prosentpoeng i denne aldersgruppen. Mer detaljerte tall kan leses ut av vedleggstabell 5 og 6.

Når antall reaksjoner for grove voldsforbrytelser gikk ned i løpet av tiårsperioden (mens reaksjoner for andre forbrytelser ble mer enn fordoblet) er forklaringen i første rekke færre reaksjoner for voldtekt og utuktig omgang med barn under 14 år. Mens det i 1991 ble gitt 235 reaksjoner for slike lovbrudd, var

antallet ti år seinere 137. Det har vært hevdet at det på 1990-tallet oppstod en viss tilbakeholdenhet med å anmelde og straffeforfølge visse typer seksualforbrytelser, etter at saker med stor mediadekning hadde resultert i henleggelse og frifinnelse. For både voldtekt og utuktig omgang er utøverne vanligvis eldre enn for andre typer kriminalitet. Færre reaksjoner for slike forbrytelser gjør at andelen reaksjoner mot eldre avtar - og følgen kan være at andelen reaksjoner mot unge øker, selv om også det absolutte antall reaksjoner mot unge går ned. For grove forbrytelser mot liv, legeme og helse, ble det gitt 4 reaksjoner mot ungdom i 1991 mot 9 reaksjoner ti år seinere. I og for seg beskjedne tall, men samtidig gikk tallene for voksne ned, og reaksjoner mot unge for denne kategorien forbrytelser utgjorde dermed 24 prosent i 2001 mot 10 prosent ti år tidligere. Frafall av kriminalitet hos den ene gruppen, gir seg utslag i at den andre gruppens kriminalitet kommer sterkere til syne.

Når andelen reaksjoner mot unge for grov vold økte, skyldtes det nesten utelukkende økning for de yngste ungdommene. I 1991 gjaldt 23 reaksjoner mot 15-17-åringer grove voldsforbrytelser, ti år seinere var antallet 36. For 18-20-åringer var tallet tilnærmet det samme i de to årene; 43 reaksjoner i 1991 mot 45 i 2001.

Foruten det vi ovenfor har kalt grove voldsforbrytelser, kan også narkotikaforbrytelser ilegges lovens strengeste straff, når det dreier seg om særdeles grove tilfelle av ervervsmessig karakter. Ingen annen type kriminalitet har vært i nærheten av å ha den samme økning som narkotikakriminalitet i løpet av tiårsperioden. Det gjelder særlig de mindre grove overtredelsene av narkotikabestemmelsene i straffeloven og legemiddeloven, der antall reaksjoner ble nær femdoblet. Når antall reaksjoner for grove narkotikaforbrytelser samtidig økte fra 312 til 391, dvs. med 25 prosent, kan det være grunn til å spørre om den meget store økningen av narkotikakriminalitet generelt har høynet terskelen for å bedømme forbrytelsen som grov.

Tabell 4.h.
Straffereaksjoner for grove narkotikaforbrytelser, etter personens alder. 1991 og 2001. Absolutte tall og prosent

År	Alle aldere	15-17	18-20	21-29	30 -
1991	312	3	17	156	136
2001	391	4	29	159	199
Prosent					
1991	100,0	1,0	5,4	50,0	43,6
2001	100,0	1,0	7,4	40,7	50,9

Reaksjoner for grove narkotikaforbrytelser gis relativt sjelden til ungdom. Aldersgruppen 15-20 år stod for 6 prosent av reaksjonene i 1991 og 8 prosent i 2001, etter midtveis i perioden å ha vært oppe i 12 prosent. I 1991 ble flest slike reaksjoner, nærmere bestemt 50 prosent, gitt til unge voksne, mens det ti år seinere var aldersgruppen 30 år og over som dominerte.

5. Tilbakefall

5.1. Høyest tilbakefall blant de yngste

Ti år har gått, og vi spør hva som har skjedd med 15-åringene som fikk sin første straffereaksjon i 1991. Var dette en tilstrekkelig sterk advarsel til at det ble med denne ene anmerkningen i Strafferegisteret? Vi vet at reaksjonen i 1991 kanskje ikke var deres første møte med rettsvesenet. Statistikken over etterforskede forbrytelser i 1991 viser at nær 1 100 siktede var under kriminell lavalder og fikk saken henlagt med dette som begrunnelse. 170 av dem var under 12 år, noe som understreker det faktum at en femtenåring kan ha atskillig erfaring med politi og påtalemyndighet før han må stille i retten som ansvarlig for sine handlinger. Statistikken fra 1991 viser at hver femte siktede i 1988 som var under kriminell lavalder, hadde pådratt seg en eller flere nye siktelse innen utgangen av 1991.

Vi har fulgt ikke bare 15-åringene, men alle de straffede i 1991 fram til 2001 for å se om de pådro seg nye reaksjoner for forbrytelser i løpet av tiårsperioden, og vi kaller det i så fall tilbakefall. Med de ressurser som stod til rådighet har det ikke vært mulig å fastslå hvilken type forbrytelse tilbakefallet gjaldt, kun om det gjaldt en forbrytelse. Det har heller ikke vært anledning til å korrigere for tilbakefallshindringer som fengselsopphold, utvandring eller dødsfall, slik det har vært gjort ved tidligere mer gjennomarbeidede tilbakefallsundersøkelser utført av SSB. Den tiden de straffede i 1991 hadde til rådighet for å begå nye forbrytelser kan dermed ha vært betydelig avkortet i forhold til de ti årene observasjonsperioden omfatter. Det er imidlertid tatt hensyn til omleggingen av statistikken i 1997 som innebar at en del reaksjoner ble telt med i både 1996 og 1997. I den grad noen av disse reaksjonene gjaldt personer som også ble straffet i 1991, er bare reaksjonen i 1996 regnet som tilbakefall.

Tabell 5.a.
Tilbakefall i 1992-2001 blant straffede for forbrytelser i 1991 etter straffedes alder i 1991

Alder	Alle straffede	Med tilbakefall	Med tilbakefall både i 1992-1996 og 1997-2001	Prosent	
				Med tilbakefall	Med tilbakefall både i 1992-1996 og 1997-2001
Alle aldere	15 102	8 138	4 055	54	27
15-17 år	1 608	967	506	60	31
18-20 '	2 985	1 682	815	56	27
21-29 '	5 921	3 470	1 839	59	31
30 - '	4 548	1 993	885	44	19
Uoppgitt	40	26	10	65	25

Av de 15 102 straffede for forbrytelser i 1991 pådro 8 138, dvs. 54 prosent, seg en eller flere nye reaksjoner for forbrytelser innen utgangen av 2001. Høyest var tilbakefallet for 15-årige straffede der to av tre pådro seg nye reaksjoner i løpet av tiårsperioden. For flertallet av 15-åringene kan riktignok kriminalitet ha vært et ungdomsbeskjeftigelse, idet "bare" 46 prosent pådro seg nye reaksjoner i siste halvdel av perioden, dvs. da de hadde oppnådd en alder av 20-25 år. Tilbakefallsprosenten sank jevnt, om ikke nettopp raskt, med stigende alder. Mens den for 15-, 16- og 17-åringer var henholdsvis 66, 60 og 58 prosent, flatet den ut og tok først igjen til å synke for straffede i 30-årene. For 40-åringer var andelen med tilbakefall 39 prosent, og for 50-åringer var den 20. Mer enn hver fjerde av de straffede hadde tilbakefall i både første og siste halvdel av tiårsperioden.

Tilbakefallet var størst i aldersgruppen 15-17 år, 60 prosent i snitt, tett fulgt av unge voksne, 21-29-åringer, der 59 prosent pådro seg nye straffereaksjoner. For aldersgruppen 18-20 år var tilbakefallprosenten 56, og for gruppen 30 år og over 44. Mer enn hver fjerde straffede i 1991 hadde tilbakefall i både første og siste halvdel av den etterfølgende tiårsperioden.

Skiller vi mellom forbrytelser av typen vinning, vold, sedelighet og annet, slik det ble gjort i statistikken for 1991 (se definisjon av lovbruddsgrupper i ramme under 6.4), finner vi at tilbakefallet var høyest, 60 prosent, for straffede for vinningsforbrytelser, betydelig lavere for straffede for voldsforbrytelser, 43 prosent, og lavest for straffede for sedelighetsforbrytelser, 25 prosent. For straffede for forbrytelser som ikke hørte hjemme i noen av de tre nevnte gruppene, var tilbakefallet 57 prosent.

Det høye tilbakefallet i den meget vide aldersgruppen 30 år og over har antakelig sammenheng med at det her befinner seg mange av de mest etablerte vinningskriminelle. Tilbakefallet blant vinningsforbrytere var for øvrig i alle aldersgrupper høyere enn for andre typer kriminalitet. For vinningskriminalitet finner vi dessuten at tilbakefallsprosenten varierer minst med de straffedes alder. For den yngste aldersgruppen vinningsforbrytere var tilbakefallet 64 prosent og for den eldste 48 prosent. Straffede for voldsforbrytelser hadde et tilbakefall på 55 prosent i den yngste aldersgruppen mot 32 prosent i den eldste. For straffede for vold finner vi altså en langt mer markant nedgang i tilbakefallstilbøyelighet med stigende alder enn for straffede for vinning. Dette gjelder i enda større

grad straffede for sedelighetsforbrytelser, der tilbakefallsprosenten var dobbelt så høy for den yngste som for den eldste aldersgruppen, henholdsvis 42 og 21 prosent. For sedelighetskriminalitet er imidlertid tallene små sammenliknet med andre forbrytelsesgrupper, og tilbakefall registrert for en enkelt årgang straffede behøver i enda mindre grad være representativt for straffede for sedelighetskriminalitet enn for straffede for andre typer kriminalitet.

Narkotikaforbrytelser som i 1991 inngikk i forbrytelsesgruppen kalt "Andre forbrytelser", er siden skilt ut som egen gruppe blant de åtte gruppene vi i dag grovt inndeler forbrytelser i. Siden narkotikaforbrytelser har hatt en særdeles stor økning i løpet av tiårsperioden, og er spesielt relevant i forbindelse med kriminalitet blant unge, har vi skilt ut de straffede for narkotikaforbrytelser i 1991 og kontrollert for tilbakefall. Resultatene viser at 45 prosent av de som ble straffet for narkotikaforbrytelser i 1991 pådro seg nye straffereaksjoner i løpet av tiårsperioden. Tilbakefallet var meget høyt i aldersgruppen 18-20 år, der hele 69 prosent pådro seg nye reaksjoner. Nesten like høyt, 65 prosent, var tilbakefallet blant 15-17-åringene, men her var antall straffede i utgangsåret riktignok bare 95.

De 15 102 straffede i 1991 som er kontrollert for tilbakefall pådro seg mer enn 12 000 ubetingede fengselsdommer i løpet av den etterfølgende tiårsperioden. Medregnet de 5 300 dommene i utgangsåret, blir antallet dommer som skulle avsones over 17 000. Mulige ubetingede dommer for forseelser i løpet av perioden er ikke medregnet, og for personer som pådro seg to eller flere separate fengselsdommer i løpet av samme år er bare en av dommene telt med. Selv om vi ikke kjenner dommenes lengde, gir tallene en klar bekreftelse på at tid til disposisjon for å begå nye forbrytelser må ha ligget betydelig under ti år i snitt, når det sees bort fra at forbrytelser selvsagt kan begås også under soning.

Tabell 5.b.
Tilbakefall i tiårsperioden 1992-2001 blant straffede for forbrytelser i 1991, etter personens alder i 1991 og antall år med tilbakefall

	Alle aldere	15-17	18-20	21-29	30 -	Uoppgitt
Alle straffede	15 102	1 608	2 985	5 921	4 548	40
Uten tilbakefall	6 964	641	1 303	2 451	2 555	14
Med tilbakefall	8 138	967	1 682	3 470	1 993	26
Med tilbakefall i 1 år	2 765	287	580	1 086	800	12
' 2 '	1 726	225	370	724	402	5
' 3 '	1 214	167	249	507	288	3
' 4 '	871	113	159	408	190	1
' 5 '	633	57	127	306	142	1
' 6 '	431	56	85	193	94	3
' 7 '	263	31	59	129	44	0
' 8 '	143	22	33	66	21	1
' 9 '	68	9	11	38	10	0
' 10 '	24	0	9	13	2	0

Av tabell 5.b som viser antall år med tilbakefall, ser vi at to av tre straffede med tilbakefall hadde tilbakefall i flere enn ett år og at en av fem hadde tilbakefall i fem av årene eller oftere.

Når tilbakefallstilbøyeligheten varierer med type kriminalitet, kan dette ha sammenheng med at ubetinget fengsel er vanligere reaksjonsform for noen typer kriminalitet enn for andre. Vi vet at fengselsoppholdet er et betydelig hinder for å begå nye lovbrudd så lenge soningen varer. Mer omdiskutert er det om fengselsstraff er et egnet virkemiddel til å forhindre nye lovbrudd etter at straffen er sonet. Etter tallene for 1991 å dømme skulle straffede for sedelighetskriminalitet være mer hindret av fengselsopphold enn straffede for vinningskriminalitet og voldskriminalitet. For vinnings- og voldskriminalitet lød 36 og 37 prosent av reaksjonene i 1991 på ubetinget fengsel, mens det samme gjaldt 60 prosent av reaksjonene for sedelighetskriminalitet.

5.2. Ofte tilbakefall blant ubetinget fengselsdømte

Vi har vært inne på fengselstraff som avskrekkende virkemiddel. Tabell 5.c viser at 3 267 av de 5 281 ubetinget fengselsdømte i 1991, dvs. 62 prosent, pådro seg nye straffereaksjoner i løpet av tiårsperioden. For andre reaksjonstyper, sett under ett, var tilbakefallet 50 prosent.

Tabell 5.c.

Tilbakefall i 1992-2001 blant straffede for forbrytelser i 1991, derav ubetinget fengselsdømte og andre straffede, etter personens alder. Absolutte tall og prosent

Alder	Alle straffede	Ubetinget fengselsdømte	Andre straffede
Alle aldere	15 102	5 281	9 821
15-17 år	1 608	127	1 481
18-20 '	2 985	815	2 170
21-29 '	5 921	2 453	3 468
30 - '	4 548	1 881	2 667
Uoppgitt	40	5	35
Med tilbakefall			
Alle aldere	8 138	3 267	4 871
15-17 år	967	94	873
18-20 '	1 682	577	1 105
21-29 '	3 470	1 653	1 817
30 - '	1 993	938	1 055
Uoppgitt	26	5	21
Med tilbakefall		Prosent	
Alle aldere	54	62	50
15-17 år	60	74	59
18-20 '	56	71	51
21-29 '	59	67	52
30 - '	44	50	40
Uoppgitt	65	100	60

Tilbakefallstilbøyeligheten hos ubetinget fengselsdømte var høyest i de to yngste aldersgruppene, der tre av fire pådro seg nye reaksjoner i løpet av tiårsperioden. Andelen avtok deretter med stigende alder og utgjorde hver annen i gruppen 30 år og over. Det høye tilbakefallet blant ubetinget fengselsdømte kan selvsagt ikke kun tolkes som et uttrykk for at ubetinget fengselsstraff er en uhensiktsmessig reaksjonsform. Det vil nødvendigvis også ha sammenheng med at ubetinget fengsel ofte blir idømt personer som er straffet tidligere, som altså allerede har vist en tilbøyelighet til å begå nye lovbrudd etter å ha vært straffet. Som vi ser av tabell 6.e var hele 79 prosent av de ubetinget fengselsdømte i 2001 tidligere straffede personer. Og her har bildet endret seg lite i løpet av tiårsperioden; andelen var den samme i 1996, mens den i 1991 var et prosentpoeng lavere.

6. Noen funn i 2001

6.1. Hver fjortende ungdom straffet

Nær 208 000 personer ble registrert straffet her i landet i 2001, noe som tilsvarer 6 prosent av befolkningen over kriminell lavalder, eller hver syttende innbygger. Straffede unge utgjorde hver fjortende unge i befolkningen, mens forholdstallene for unge voksne og personer 30 år og eldre var henholdsvis hver ellefte og hver tjueførste innbygger. 25 100 personer ble registrert med to eller flere straffereaksjoner i løpet av året. Det samlede antall reaksjoner var 239 240, hvorav 339 var rettet mot bedrifter. De unge hadde oftere flere reaksjoner enn tilfellet var i eldre aldersgrupper. Men forskjellene er ikke store, mens alle straffede sett under ett gjennomsnittlig hadde 1,15 reaksjoner hver, lå 18-20-åringene høyest med et snitt på 1,23 reaksjoner per straffet person. 12 prosent av reaksjonene i 2001 var rettet mot ungdom (3 prosent mot 15-17 åringer og 9 prosent mot 18-20-åringene), mens 25 prosent var rettet mot unge voksne og 63 prosent mot de 30 år og eldre.

Tabell 6.a.

Straffereaksjoner, etter reaksjonens art og personens alder. 2001. Absolutte tall og prosent

Alder	Alle typer reaksjoner	Betinget påtale-unnlatelse	Samfunns-tjeneste	Forenklet forelegg	Forelegg	Bot ved dom	Betinget fengsel	Betinget fengsel og bot	Ubetinget fengsel	Ubetinget og betinget fengsel	Sikring
Alle aldere	239 240	219	766	158 637	56 639	2 071	3 058	7 197	8 441	2 185	27
15-17 år	7 281	110	88	834	4 650	105	530	742	86	136	0
18-20 ¹	21 253	21	148	8 478	9 188	236	403	1 300	1 051	425	3
21-29 ¹	59 247	23	301	34 831	16 589	591	888	2 215	3 014	791	4
30- ¹	150 611	64	229	114 030	25 852	1 116	1 237	2 940	4 290	833	20
Uoppgitt	¹ 848	1	0	464	360	23	0	0	0	0	0
Prosent											
Alle aldere	100,00	0,09	0,32	66,31	23,67	0,87	1,28	3,01	3,53	0,91	0,01
15-17 år	100,00	1,51	1,21	11,45	63,86	1,44	7,28	10,19	1,18	1,87	0,00
18-20 ¹	100,00	0,10	0,70	39,89	43,23	1,11	1,90	6,12	4,95	2,00	0,01
21-29 ¹	100,00	0,04	0,51	58,79	28,00	1,00	1,50	3,74	5,09	1,34	0,01
30- ¹	100,00	0,04	0,15	75,71	17,16	0,74	0,82	1,95	2,85	0,55	0,01
Uoppgitt	100,00	0,12	0,00	54,72	42,45	2,71	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

¹ Omfatter 339 reaksjoner mot bedrifter.

Tabell 6.b.

Straffereaksjoner, etter lovbruddsgruppe og personens alder. 2001. Absolutte tall og prosent

Alder	I alt kriminalitet	Økonomisk kriminalitet	Annen vinnings-kriminalitet	Volds-kriminalitet	Seksual-kriminalitet	Narkotika-kriminalitet	Skade- verk	Miljø- og arbeidsmiljø- kriminalitet	Trafikk-kriminalitet	Annen kriminalitet
Alle aldere	239 240	2 287	25 731	5 061	531	¹14 861	1 335	1 158	175 558	12 718
15-17 år	7 281	61	1 678	624	31	1 195	268	34	2 215	1 175
18-20 ¹	21 253	127	2 684	836	45	3 350	365	49	11 623	2 174
21-29 ¹	59 247	503	6 554	1 600	122	5 618	386	195	40 534	3 735
30- ¹	150 611	1 583	14 582	2 000	333	4 697	315	725	120 848	5 528
Uoppgitt	² 848	13	233	1	-	1	1	155	338	106
Prosent										
Alle aldere	100,0	1,0	10,8	2,1	0,2	6,2	0,6	0,5	73,4	5,3
15-17 år	100,0	0,8	23,0	8,6	0,4	16,4	3,7	0,5	30,4	16,1
18-20 ¹	100,0	0,6	12,6	3,9	0,2	15,8	1,7	0,2	54,7	10,2
21-29 ¹	100,0	0,8	11,1	2,7	0,2	9,5	0,7	0,3	68,4	6,3
30- ¹	100,0	1,1	9,7	1,3	0,2	3,1	0,2	0,5	80,2	3,7
Uoppgitt	100,0	1,5	27,5	0,1	0,0	0,1	0,1	18,3	39,9	12,5

¹ Omfatter 91 tilfelle av ulovlig befatning med dopingmidler (str.l. § 162b), som i tabeller med detaljert fordeling på type lovbrudd inngår i "Annen allmennfarlig forbrytelse". ² Omfatter 339 reaksjoner mot bedrifter.

Sett i forhold til befolkningen over kriminell lavalder finner vi at det ble registrert 66 reaksjoner per 1 000 innbyggere i 2001. Av vedleggstabell 10 ser vi at raten var nøyaktig dobbelt så høy, 132 reaksjoner per 1 000, for 18-20-åringene som for alle aldersgrupper sett under ett. Det er først og fremst trafikkriminalitet som får ratene til å skyte i været for de eldre ungdommene. For 15-17-åringene var raten relativt beskjedne 45 straffede per 1 000 innbyggere, for 21-29 åringene var den 111 per 1 000 og for 30-åringene og eldre 55.

18-20-åringene skiller seg ut ikke bare med høye rater totalt, men også med grovere kriminalitet. Vedleggstabell 10 som skiller mellom forbrytelsessaker og forselelsessaker, viser at mens 18-20-åringene pådro seg 40 reaksjoner for forbrytelser per 1000 innbyggere i 2001, var dette nær det dobbelte av raten for både aldersgruppen under og aldersgruppen over. For 30-åringene og eldre var raten i underkant av 5. I hele befolkningen over kriminell lavalder ble det avsagt 9,7 reaksjoner for forbrytelser per 1 000 innbyggere.

6.2. Trafikkriminalitet dominerer - i alle aldersgrupper

Vi ser av tabell 6.b at trafikkriminalitet er årsak til flest straffereaksjoner i alle aldersgrupper. Størst var andelen i aldersgruppen 30-åringer og eldre, der 80 prosent av alle reaksjoner i 2001 gjaldt trafikkkforseelser. Deretter fulgte de unge voksne med en andel på 68 prosent og 18-20-åringene med en andel på 55 prosent. Som vi måtte vente var andelen av reaksjonene som gjaldt trafikkriminalitet lavest hos aldersgruppen 15-17 år. 2 200 reaksjoner for trafikkriminalitet ble likevel ilagt 15-17-åringene, dvs. nær hver tredje reaksjon mot denne aldersgruppen. Av disse var 340 reaksjoner for promillekjøring eller kjøring i annen ruspåvirket tilstand. 93 av reaksjonene mot de yngste ungdommene gjaldt trafikkkforseelser, der det hadde skjedd personskaide.

6.3. Forenklet forelegg - en mekanisk reaksjonsform

Forenklete forelegg utgjorde 66 prosent av alle straffereaksjoner i 2001. Dette er en reaksjonsform av relativt mekanisk karakter sammenliknet med andre reaksjoner. Oppdagelsen skjer i stor grad ved automatisk trafikk kontroll, såkalte fotobokser, og straffeutmålingen er standardisert i forhold til forseelsenes art og grovhet. Forenklete forelegg brukes i forbindelse med mindre alvorlig trafikkriminalitet og utstedes av en polititjenestemann på gjerningsstedet eller i etterkant per post hvis det dreide seg om automatisk trafikk kontroll. Den siste formen øker, i 1997 var 5 prosent av forenklete trafikforelegg basert på registrering av fotoboks; fire år seinere var andelen 34 prosent. Forenklete forelegg kan også utstedes av tolltjenestemenn for mindre alvorlige tollforseelser. Antall forenklete forelegg i trafikk saker har ligget nær 150 000 per år i de fem årene vi har tall for (i statistikken før 1997 ble det ikke skilt mellom forenklete forelegg og øvrige forelegg). Forenklete forelegg for tollforseelser økte derimot, fra 5 600 til 9 900 i løpet av fireårsperioden.

Trafikkriminalitet er et felt der oppdagelse og straffeforfølgning er helt avhengig av politiets innsats. Antakelig er det et av de områder der mørketallene er størst, og hvor tallene i statistikken er et lite godt mål på den faktiske kriminaliteten. De stabile tallene over forenklete forelegg kan like gjerne være et uttrykk for at politiets innsats mot denne typen kriminalitet har endret seg lite gjennom de fem årene, som et uttrykk for at det ikke har blitt mer eller mindre av denne typen kriminalitet.

Tallene for 2001 viser at det sett i forhold til befolkningen var aldersgruppen 21-29 år som oftest pådro seg forenklete forelegg for trafikkkforseelser, med 62 forelegg per 1 000 innbyggere. Deretter fulgte 18-20-åringene med 49 forelegg per 1 000 og personer 30 år og eldre med 39. For 15-17-åringene var raten vel 4 per 1 000.

Tabell 6.c.
Forenklete forelegg etter type lovbrudd og personens alder. 2001. Absolutte tall og per 1 000 innbyggere

Alder	Alle forenklete forelegg	Forseelser mot veitrafikkloven			Annet	Forseelse mot tollloven
		I alt	Hastighet	Skilt/signal/ oppmerking		
Alle aldere	158 639	148 726	138 146	5 612	4 968	9 913
15-17 år	834	708	153	20	535	126
18-20 '	8 478	7 881	6 645	489	747	597
21-29 '	34 831	32 897	29 848	1 701	1 348	1 934
30 - '	114 032	106 972	101 235	3 400	2 337	7 060
Uoppgitt	464	268	265	2	1	196
			Per 1 000 innbyggere			
Alle aldere	43,8	41,1	38,2	1,6	1,4	2,7
15-17 år	5,2	4,4	0,9	0,1	3,3	0,8
18-20 '	52,7	49,0	41,3	3,0	4,6	3,7
21-29 '	65,1	61,5	55,8	3,2	2,5	3,6
30 - '	41,3	38,7	36,7	1,2	0,8	2,6
Uoppgitt

Vedleggstabell 2 og 3 viser antall forenklede forelegg for trafikkforseelser og tollovforselser i 2001, fordelt på personenes alder og fylke der lovbruddet fant sted, i absolutte tall og per 1 000 innbyggere. Når tallene til dels er gitt for grupper av fylker, er det fordi statistikk materialet ikke spesifiserer gjerningssted lenger ned enn til utrykningspoliti-distrikt eller toll-distrikt.

For di forenklede forelegg har så stort omfang, ville denne reaksjonsformen, dersom den skulle behandles under ett med andre typer reaksjoner, få en svært dominerende rolle. Forseelser som resulterer i forenklede forelegg, regnes ikke som anmeldte og er ikke med i statistikkene over anmeldte og etterforskede lovbrudd, omhandlet i del 1. Sett på bakgrunn av dette har vi funnet det hensiktsmessig stort sett å holde forenklede forelegg atskilt fra andre typer reaksjoner i del 2, noe vi også varslet innledningsvis.

Når forenklede forelegg holdes utenfor, gjenstår 80 603 straffereaksjoner registrert i 2001. Det er reaksjoner av typen forelegg, bot ved dom, ulike typer fengselsstraff, samfunnstjeneste, sikring og påtaleunntatelse. Vedleggstabell 1 viser hvordan disse reaksjonene fordeler seg på alder og gjerningsfylke, i absolutte tall og per 1 000 innbyggere. Samtidig med at vi holder fokus på alder, skal vi si litt om andre egenskaper hos personene som ble ilagt disse reaksjonene. Og fortsatt tar vi ett og annet tilbakeblikk på tidligere år.

6.4. Ubetinget fengselsstraff

På samme måte som de fleste vel regner et forenklet forelegg som det minst alvorlige man kan utsettes for i retning av straff, er det vel vanlig å regne ubetinget fengsel som den strengeste reaksjonsformen, av de som har noen utbredelse. Sikring er en meget streng reaksjonsform, men brukes så sjelden overfor ungdom, at generelle betraktninger utover det vanskelig lar seg gjøre.

Ubetinget fengselsstraff, brukes naturlig nok sjeldnere overfor unge enn overfor eldre siktede. Det er mange betenkeligheter forbundet med bruk av frihetsberøvelse som straff overfor unge mennesker, og de unge har i mindre grad en belastet fortid som kan virke straffeskjerpene. Når tabell 6.1 viser at ubetinget fengsel likevel utgjorde 3 prosent av reaksjonene mot de yngste ungdommene og 7 prosent mot 18-20-åringene, er det nærliggende å spørre om årsaken var spesielt grov kriminalitet. Vi har tidligere vært inne på at det er vanskelig å måle lovbruddenes grovhet. Vi vet imidlertid at av de forbrytelser som rekker så langt i rettssystemet at de blir avgjort med en straffereaksjon, har vinningsforbrytelser, voldsforbrytelser og seksualforbrytelser gjennomgående høyere strafferammer enn øvrige typer forbrytelser. Det er derfor interessant å få vite om ubetinget fengsel mot unge oftere enn mot eldre kan forklares med at hovedforbrytelsen tilhører en av disse gruppene.

Tabell 6.d.

Ubetingede fengselsdommer¹ for forbrytelser, etter personens alder og forbrytelsesgruppe. 2001. Absolutte tall og prosent

Forbrytelsesgruppe	Alle aldere	15-17 år	18-20 år	21-29 år	30 år og over
Alle typer lovbrudd	7 559	212	1 045	2 909	3 393
Økonomisk kriminalitet	623	1	32	161	429
Annen vinningskriminalitet	2 894	95	383	1 175	1 241
Voldskriminalitet	1 866	93	340	707	726
Seksualkriminalitet	211	5	18	49	139
Narkotikakriminalitet	1 543	16	190	638	699
Skadeverk	77	1	22	28	26
Miljøkriminalitet	1	0	0	0	1
Annen kriminalitet	344	1	60	151	132
			Prosent		
Alle typer lovbrudd	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Økonomisk kriminalitet	8,2	0,5	3,1	5,5	12,6
Annen vinningskriminalitet	38,3	44,8	36,7	40,4	36,6
Voldskriminalitet	24,7	43,9	32,5	24,3	21,4
Seksualkriminalitet	2,8	2,4	1,7	1,7	4,1
Narkotikakriminalitet	20,4	7,5	18,2	21,9	20,6
Skadeverk	1,0	0,5	2,1	1,0	0,8
Miljøkriminalitet	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Annen kriminalitet	4,6	0,5	5,7	5,2	3,9

¹ Alle dommer som omfatter ubetinget fengsel.

I tabell 6.d er alle ubetingede fengselsdommer for forbrytelser fordelt på den forbrytelsesgruppe hovedforbrytelsen tilhørte. (Se definisjon av forbrytelsesgruppe i ramme nedenfor.) Tabellen viser at ubetingede fengselsdommer mot de yngste ungdommene vesentlig gjaldt vinnings- og voldsforbrytelser. Henholdsvis 45 og 44 prosent av dommene mot 15-17-åringer gjaldt forbrytelser i disse to gruppene, mens dommene mot eldre ungdom og voksne aldersgrupper i større grad fordelte seg også på andre forbrytelsesgrupper. Mest iøynefallende er forskjellen mellom de unge og de eldre aldersgruppene når det gjelder voldskriminalitet. Mens andelen dommer for voldsforbrytelser var 44 prosent for 14-17-åringer og 33 prosent for 18-20-åringer, var den for de to eldre aldersgruppene henholdsvis 24 og 21 prosent. Strengt tatt var vinningsforbrytelser oftest årsak til ubetingede fengselsdommer mot de yngste ungdommene, men andelen lå bare et prosentpoeng over andelen for voldsforbrytelser. Og for vinning var andelen høy også for de øvrige aldersgruppene, om ikke så høy som for de yngste.

Statistikken inndelte i 1991 forbrytelser i fire hovedgrupper, mens den siden 1996 har hatt den nåværende inndelingen i åtte grupper (ti når forseelser medregnes). Inndelingen i 1991 var Vinningsforbrytelser, Voldsforbrytelser, Sedelighetsforbrytelser og Andre forbrytelser. Vinningsforbrytelser omfattet stort sett de to gruppene som i nåværende statistikk kaller Økonomiske forbrytelser og Andre vinningsforbrytelser. Voldsforbrytelser omfattet i 1991 forbrytelser mot liv, legeme og helbred, vold mot offentlig tjenestemann og skadeverk. Sedelighetsforbrytelser hadde samme definisjon som dagens Seksualforbrytelser og Andre forbrytelser omfattet forbrytelser som ikke inngikk i de øvrige tre gruppene, det vil si det som i dag inndeles i gruppene Skadeverk, Narkotikakriminalitet, Miljøkriminalitet og Annen kriminalitet. I sammenhenger der forseelser er medregnet består inndelingen i dag av ytterligere to grupper; trafikkkriminalitet og arbeidsmiljøkriminalitet.

Seksualforbrytelser har i likhet med vinnings- og voldsforbrytelser høye straffererammer. Uansett aldersgrupper var det imidlertid en liten andel av ubetingede fengselsdommer som gjaldt seksualforbrytelser. Dog var andelen størst, 4 prosent, for aldersgruppen 30 år og over, mens den i hver av de lavere aldersgruppene var 2 prosent. Seksualforbrytelser har følgelig liten interesse som forklaring av ubetinget fengselsstraff mot unge.

I tillegg til lovbruddets grovhet kan siktedes tidligere straffeforhold være med å bestemme straffereaksjonen. Tabell 6.e skiller mellom ubetingede fengselsdommer og andre reaksjoner i forbrytelsessaker og viser andelen reaksjoner som gjaldt tidligere straffede. Det framgår ikke av statistikk materialet hvilken type straff som var ilagt i forbindelse med tidligere straffeforhold.

Tabell 6.e.

Straffereaksjoner for forbrytelser, derav ubetinget fengsel og annen reaksjon, etter personens tidligere straffeforhold og alder. 2001. Absolutte tall og prosent

Alder	I alt	Ubetinget fengsel	Annen reaksjon	Andel tidligere straffet		
				I alt	Ubetinget fengsel	Annen reaksjon
	Absolutte tall			Prosent		
Alle aldere	134 962	27 559	27 381	61	79	56
15-17 år	3 462	212	3 250	24	49	23
18-20 ¹	6 448	1 045	5 403	48	67	44
21-29 ¹	11 871	2 909	8 962	66	80	62
30- ¹	13 152	3 393	9 759	73	82	70
Uoppgitt	29	0	7	0	0	0

¹ Omfatter 22 reaksjoner mot bedrifter. ² Alle dommer som omfatter ubetinget fengsel.

Ikke uventet finner vi at andelen tidligere straffede er betydelig høyere i forbindelse med ubetingede fengselsdommer enn i forbindelse med andre typer reaksjoner, henholdsvis 79 og 56 prosent. Andelen stiger med stigende alder hos de straffede. Like fullt finner vi at hver fjerde reaksjon mot 15-17-åringer og hver annen reaksjon mot 18-20-åringer gjaldt tidligere straffede. For unge voksne var forholdet at to av tre reaksjoner gjaldt tidligere straffede, mens det samme gjaldt tre av fire reaksjoner mot 30-åringer og eldre. For alle aldersgrupper var andelen tidligere straffede betydelig høyere i forbindelse med ubetingede fengselsdommer enn for andre typer reaksjoner. Forskjellen var størst for de yngste ungdommene der hver annen ubetingede fengselsdom gjaldt en tidligere straffet, mens det samme gjaldt hver fjerde reaksjon av annen type. Forskjellen mellom ubetinget fengsel og annen reaksjon når det gjaldt innslaget av tidligere straffede, avtok med stigende alder hos de straffede. I aldersgruppen 30 år og eldre var 82 prosent av de ubetingede fengselsdommene ilagt tidligere straffede, mens andelen tidligere straffede var hele 70 prosent også når det gjaldt andre typer reaksjoner.

Vi ser at både lovbruddets grovhet og tidligere straffeforhold betyr mye for om det idømmes ubetinget fengselsstraff, og at begge faktorer i høy grad er til stede når unge siktede først finnes kvalifisert til den strengeste formen for straff.

Som tidligere straffet regnes å være tidligere registrert i Strafferegisteret. I Strafferegisteret skal registreres vedtatte forelegg, idømte bøter, dommer på frihetsstraff, samfunnstjeneste, rettighetstap og utsettelse med å idømme straff, alt for forbrytelser. I tillegg skal registreres dommer på frihetsstraff for forseelser.

Vedleggstabell 7 gir en relativt detaljert fordeling av alle reaksjoner registrert i 2001, også i forselessaker, fordelt på type reaksjon, lovbruddsgruppe og aldersgruppe. Vedleggstabell 8 prosentfordeler de samme tallene.

6.5. Kvinneandelen

Når forenklede forelegg holdes utenfor, gjenstår 80 230 reaksjoner registrert i 2001 der opplysning om kjønn forelå. Av disse var 11 455 rettet mot kvinner, det vil si at andelen reaksjoner mot kvinner var vel 14 prosent. Høyest var kvinneandelen i aldersgruppen 15-17 år med vel 16 prosent, mens den hos

de eldre ungdommene, 18-20-åringene, var 13 prosent, dvs. lavere enn kvinneandelen for alle aldersgrupper sett under ett. Høyest kvinneandel for alle aldersgrupper sett under ett finner vi blant reaksjoner for vinningskriminalitet, der hver femte reaksjon gjaldt en kvinne. Deretter fulgte trafikkriminalitet, narkotikakriminalitet og økonomisk kriminalitet med kvinneandeler på 19, 18 og 14 prosent. I de to yngste aldersgruppene var derimot kvinneandelen høyest når det gjaldt reaksjoner for narkotikakriminalitet, mens vinningskriminalitet kom på andre plass.

Det har i den seinere tid vært en del oppmerksomhet på unge kvinner som aktive i voldssaker. Blant reaksjoner for voldskriminalitet finner vi en kvinneandel på 14 prosent i 15-17-årsgruppen, noe som er betydelig høyere enn for øvrige aldersgrupper. Til sammenlikning var andelen reaksjoner for vold i 18-20-årsgruppen 9 prosent, noe som likevel er to prosentpoeng høyere enn for eldre aldersgruppene sett under ett..

Tabell 6.f.
Straffereaksjoner unntatt forenklede forelegg, derav reaksjoner mot kvinner, etter lovbruddsgruppe og personens alder. 2001. Absolutte tall og prosent (andel reaksjoner mot kvinner)

Alder	I alt	Økonomisk kriminalitet	Annen vinningskriminalitet	Volds- kriminalitet	Seksual- kriminalitet	Narkotika- kriminalitet	Skade- verk	Miljø- og arbeids- miljø- kriminalitet	Trafikk- kriminalitet	Annen krimi- nalitet
Begge kjønn										
Alle aldere	¹ 80 230	2 274	15 787	5 061	531	² 14 861	1 334	1 003	26 767	12 612
15-17 år	6 447	61	1 552	624	31	1 195	268	34	1 507	1 175
18-20 '1	12 775	127	2 087	836	45	3 350	365	49	3 742	2 174
21-29 '1	24 416	503	4 620	1 600	122	5 618	386	195	7 637	3 735
30- '1	36 581	1 583	7 522	2 000	333	4 697	315	725	13 878	5 528
Uoppgitt	11	-	6	1	-	1	-	-	3	-
Kvinner										
Alle aldere	11 455	327	3 471	390	4	2 637	102	52	3 136	1 336
15-17 år	1 047	10	277	84	-	316	28	-	99	233
18-20 '1	1 699	20	360	73	-	636	22	5	392	191
21-29 '1	3 120	95	864	92	-	913	25	11	805	315
30- '1	5 589	202	1 970	141	4	772	27	36	1 840	597
Kvinner										
	Andel reaksjoner mot kvinner. Prosent									
Alle aldere	14,3	14,4	22,0	7,7	0,8	17,7	7,6	5,2	11,7	10,6
15-17 år	16,2	16,4	17,8	13,5	0,0	26,4	10,4	0,0	6,6	19,8
18-20 '1	13,3	15,7	17,2	8,7	0,0	19,0	6,0	10,2	10,5	8,8
21-29 '1	12,8	18,9	18,7	5,8	0,0	16,3	6,5	5,6	10,5	8,4
30- '1	15,3	12,8	26,2	7,1	1,2	16,4	8,6	5,0	13,3	10,8

¹ Unntatt 373 reaksjoner, vesentlig mot bedrifter, der kjønn er uoppgitt. ² Omfatter 91 tilfelle av ulovlig befattning med dopingmidler (str.l. § 162b), som i tabeller med detaljert fordeling på type lovbrudd inngår i "Annen allmennfarlig forbrytelse".

Vedleggstabell 13 viser kvinneandelen i ulike aldersgrupper med større differensiering på type lovbrudd enn vist i tabell 6.f. Høyest innslag av kvinner, 43 prosent, finner vi når det gjelder reaksjoner for naskeri, og her var andelen meget høy også i de to yngste aldersgruppene, henholdsvis 43 og 46 prosent. For øvrig var kvinner sterkt representert innen reaksjoner for underslag, med en andel på 37 prosent. Her var for øvrig kvinneandelen blant de aller yngste hele 54 prosent, høyere enn for noen annen type lovbrudd. Etter underslag fulgte forbrytelser i familieforhold med en kvinneandel på 36 prosent, riktignok uten at noen av kvinnene var under 30 år. Høy andel unge kvinner finner vi derimot når det gjelder reaksjoner for narkotikaforbrytelser mot legemiddeloven, 32 prosent for 15-17-årsgruppen og 23 prosent for 18-20-årsgruppen.

Kvinneandelen økte med 0,6 prosentpoeng i løpet av perioden 1997-2001 (årene med opplysning om kjønn også for forseelse saker). Økningen var betydelig større for aldersgruppen 15-17 år, (2,4

prosentpoeng) enn for noen av de øvrige tre aldersgruppene, der andelen reaksjoner mot kvinner økte med 0,4 prosentpoeng eller mindre.

Før 1997 har vi oversikt over kvinneandelen kun i forbrytelsessaker. Denne var lenge bare svakt økende, men skjøt fart på 1990-tallet. I 1974, etter at naskeri, en utpreget "kvinneforbrytelse", var blitt nedkriminalisert til forseelse, var kvinneandelen 7 prosent. Fram til 1981 var økningen knapt målbar. Ti år seinere var andelen reaksjoner mot kvinner vel 9 prosent, og etter ytterligere ti år, i 2001, var den 15. Det er igjen grunn til å merke seg 15-17-åringene, der kvinneandelen økte fra vel 7 prosent i 1991 til 18 prosent ti år seinere. Mer moderat var økningen blant de eldre ungdommene, fra 8 til 15 prosent, men dette var likevel mer enn økningen for de to eldre aldersgruppene, der andelen reaksjoner mot kvinner var 10 prosent i 1991 mot 14-15 prosent i 2001.

Tabell 6.g.
Straffereaksjoner for forbrytelser, derav reaksjoner mot kvinner, etter personens alder. 1991, 1996 og 2001. Absolutte tall og prosent

Alder	1991			1996			2001		
	I alt	Av disse mot kvinner	Kvinneandel. Prosent	I alt	Av disse mot kvinner	Kvinneandel. Prosent	I alt	Av disse mot kvinner	Kvinneandel. Prosent
Alle aldere	16 439	1 539	9,4	¹ 18 168	2 360	13,0	² 34 940	5 204	14,9
15-17 år	1 719	126	7,3	1 569	204	13,0	3 462	618	17,9
18-20 ¹	3 269	273	8,4	2 829	324	11,5	6 448	958	14,9
21-29 ¹	6 530	648	9,9	6 873	865	12,6	11 871	1 635	13,8
30- ¹	4 879	487	10,0	6 895	967	14,0	13 152	1 993	15,2
Uoppgitt	42	5	11,9	2	0	0,0	7	0	0,0

¹ Unntatt 7 reaksjoner der kjønn er uoppgitt. ² Unntatt 22 reaksjoner der kjønn er uoppgitt.

Det kan nevnes at kvinneandelen er høyere for forenklede forelegg enn for andre typer reaksjoner. I 2001 var kvinneandelen for forenklede forelegg i veitrafikksaker 20 prosent og i tollovsaker 24 prosent. I trafikksakene var kvinneandelen 9 prosent for 15-17-åringene og 17 prosent for 18-20-åringene, mens den for de to høyere aldersgruppene var 20. I tollovsaker var kvinneandelen hele 15 prosent i den yngste aldersgruppen og henholdsvis 18, 19 og 25 prosent for de tre øvrige. I forbindelse med både trafikkforelegg og tollforelegg har kvinneandelen økt med et par prosentpoeng i løpet av perioden 1997-2001.

6.6. Forskjellig reaksjonsmønster mot kvinner og menn

Fengselsstraff for forbrytelser brukes sjeldnere mot kvinner enn mot menn. Dette gjelder både ubetinget og betinget fengsel, men er klart mest framtreddende for ubetinget. Mens nesten hver fjerde reaksjon mot menn i 2001 omfattet ubetinget fengsel, gjaldt dette bare hver tiende reaksjon mot kvinner. Forskjellen er størst for de to yngste aldersgruppene. Av reaksjoner mot 15-17-årige kvinner omfattet bare en halv prosent ubetinget fengsel, mens det samme gjaldt 7 prosent av reaksjonene mot menn i samme aldersgruppe. Noe mindre, men fortsatt markant var forskjellen i aldersgruppen 18-20 år, der andelen ubetinget fengsel var 5 prosent for kvinner og 18 prosent for menn. Deretter avtok forskjellen raskt med stigende alder; og var minst for aldersgruppen 40-49 år, for så igjen å stige. For aldersgruppen 30 år og eldre sett under ett, var andelen ubetingede fengselsdommer dobbelt så stor for menn som for kvinner, henholdsvis 28 og 14 prosent.

Også betinget fengsel ble sjeldnere idømt kvinner, men forskjellen mellom kjønnene var her mindre enn for ubetinget fengsel. Forskjellen skyldtes lave andeler for kvinner under 20 år, mens andelen betinget fengsel i høyere aldersgrupper gjennomgående var høyere for kvinner enn for menn. Mindre bruk av fengselsstraff mot kvinner, og især mot kvinner i ungdomsgruppen, oppveies av at kvinner oftere enn menn får sakene avgjort ved økonomisk straff. Reaksjonsformene vi ikke har nevnt;

påtaleunnlatelse, samfunnstjeneste og sikring, utgjorde til sammen bare 2-3 prosent av reaksjonene for forbrytelser i 2001, og andelen var om lag de samme for kvinner som for menn.

Tabell 6.h.

Straffereaksjoner for forbrytelser, etter reaksjonens art og personens kjønn og alder. 2001. Absolutte tall og prosent

Kjønn og alder	I alt	Forelegg eller bot ved dom	Fengsel			Annen reaksjon	Forelegg eller bot ved dom	Fengsel			Annen reaksjon
			I alt	Betinget	Ubetinget			I alt	Betinget	Ubetinget	
Begge kjønn											
Alle aldere	¹ 34 962	19 604	14 452	6 893	7 559	906	56,1	41,3	19,7	21,6	2,6
15-17 år	3 462	2 144	1 155	943	212	163	61,9	33,4	27,2	6,1	4,7
18-20 år	6 448	4 062	2 223	1 178	1 045	163	63,0	34,5	18,3	16,2	2,5
21-29 '1	11 871	6 435	5 125	2 216	2 909	311	54,2	43,2	18,7	24,5	2,6
30- '1	13 152	6 935	5 949	2 556	3 393	268	52,7	45,2	19,4	25,8	2,0
Uoppgitt	7	6	0	0	0	1	85,7	0,0	0,0	0,0	14,3
Menn											
Alle aldere	29 736	16 272	12 712	5 692	7 020	752	54,7	42,7	19,1	23,6	2,5
15-17 år	2 844	1 671	1 038	829	209	135	58,8	36,5	29,1	7,3	4,7
18-20 år	5 490	3 331	2 015	1 019	996	144	60,7	36,7	18,6	18,1	2,6
21-29 '1	10 236	5 423	4 548	1 849	2 699	265	53,0	44,4	18,1	26,4	2,6
30- '1	11 159	5 841	5 111	1 995	3 116	207	52,3	45,8	17,9	27,9	1,9
Uoppgitt	7	6	0	0	0	1	85,7	0,0	0,0	0,0	14,3
Kvinner											
Alle aldere	5 204	3 310	1 740	1 201	539	154	63,6	33,4	23,1	10,4	3,0
15-17 år	618	473	117	114	3	28	76,5	18,9	18,4	0,5	4,5
18-20 år	958	731	208	159	49	19	76,3	21,7	16,6	5,1	2,0
21-29 '1	1 635	1 012	577	367	210	46	61,9	35,3	22,4	12,8	2,8
30- '1	1 993	1 094	838	561	277	61	54,9	42,0	28,1	13,9	3,1

1 Omfatter 22 reaksjoner der kjønn er uoppgitt.

Vi vet at kvinner gjennomgående straffes for mindre grov kriminalitet enn menn, men vi har ikke grunnlag for å si om dette i større grad gjelder unge kvinner enn kvinner i eldre aldersgrupper, noe som i så fall kunne være med å forklare forskjeller i reaksjonsmønsteret. Menn er oftere enn kvinner tidligere straffet, noe som kan virke straffeskjerpene. Vi ser av tabell 6.i at mens 64 prosent av reaksjonene mot menn gjaldt tidligere straffede, gjaldt det samme 47 prosent av reaksjonene mot kvinner. Tabellen viser imidlertid at det var tilnærmet samme forhold mellom menn og kvinner i ulike aldersgrupper når det gjaldt andelen tidligere straffede, dog med en litt større forskjell for unge enn for voksne. For alle aldersgrupper sett under ett var andelen tidligere straffede 26 prosent lavere for kvinner enn for menn, i ungdomsgruppen var forskjellen 28 prosent og i voksenalderen 24 prosent.

Tabell 6.i.
Straffereaksjoner for forbrytelser, derav mot tidligere straffede, etter personens kjønn og alder. 2001. Absolutte tall og prosent

Kjønn og alder	Alle reaksjoner	Av disse mot tidligere straffede	
		I alt	Andel. Prosent
Begge kjønn			
Alle aldre	¹ 34 962	21 394	16
15-17 år	3 462	838	24
18-20 år	6 448	3 092	48
21-29 '	11 871	7 877	66
30- '	13 152	9 587	73
Uoppgitt	7	0	0
Menn			
Alle aldre	29 736	18 931	64
15-17 år	2 844	727	26
18-20 år	5 490	2 734	50
21-29 '	10 236	7 046	69
30- '	11 159	8 424	75
Uoppgitt	7	0	0
Kvinner			
Alle aldre	5 204	2 463	47
15-17 år	618	111	18
18-20 år	958	358	37
21-29 '	1 635	831	51
30- '	1 993	1 163	58
Uoppgitt	0	0	0

¹ Omfatter 22 reaksjoner der kjønn er uoppgitt.

6.6. Betydningen av bosettingstetthet og sentralitet

Vedleggstabell 1 viser straffereaksjoner i 2001 fordelt på fylke der lovbruddet hadde funnet sted. Av de relative tallene ser vi at Finnmark var fylket som hadde flest reaksjoner i forhold til befolkningen, 33 reaksjoner per 1000 innbyggere. Det var likevel ikke Finnmark som hadde flest straffereaksjoner mot ungdom, det hadde derimot Vest-Agder med 72 reaksjoner per 1000 innbyggere i aldersgruppen 15-17 år og 120 reaksjoner per 1000 i aldersgruppen 18-20. For landet sett under ett var ratene for de to yngste aldersgruppene henholdsvis 40 og 79 reaksjoner per 1000. Lavest rater totalt sett hadde Sogn og Fjordane med 16 reaksjoner per 1 000 innbyggere, og også for de unge lå ratene i dette fylket betydelig under landsgjennomsnittet. Tallene er mer illustrerende enn betegnende for de fylker som er nevnt. Situasjonen kan raskt endre seg fra år til år, avhengig av lokale forhold. Endringer kan gi store utslag i de relative tallene når de absolutte tallene er såpass beskjedne som i fylkessammenheng. Når Oslo og andre fylker med stor grad av tett bosetting utmerker seg med relativt høye rater, er dette likevel ikke noe enestående for 2001. Det har ofte vært dokumentert at omfanget av kriminalitet i en region henger sammen med regionens urbaniseringsgrad. Urbanisering kan måles på ulike måter, hvorav ett mål er sentralitet. En kommunes sentralitet er bestemt av dens beliggenhet i forhold til funksjoner av høy orden (sentrale funksjoner), noe som først og fremst lokaliseres til tettsteder. Nærmere beskrivelse av sentralitet er gitt i Standard for kommuneklassifisering 1994.

Vi har inndelt straffereaksjoner i 2001 i fire nivåer for sentralitet i straffedes bokommune. Selvsagt vil det med en inndeling i kun fire nivåer være store individuelle forskjeller mellom kommuner på samme nivå, noe som vil bidra til å redusere forskjellene vi her ønsker å måle. Tabell 6.j viser like fullt at det relativt sett ble avsagt flere reaksjoner mot bosatte i kommuner med høy sentralitet enn mot bosatte i kommuner med lav sentralitet. Vi ser dessuten at raten stiger med stigende sentralitet. Raten for de minst sentrale kommunene var 18 reaksjoner per 1 000 innbyggere, mens den var 22 per 1 000 for de mest sentrale, dvs. en forskjell på 22 prosent.. Størst økning med stigende sentralitet finner vi for aldersgruppen 30 år og over, der raten var 33 prosent høyere for kommuner med høyest sentralitet enn for kommuner med lavest sentralitet. Minst økning i rate med stigende sentralitet, 5 prosent, finner vi for unge voksne, mens økningen for de to ungdomsgruppene var om lag 25 prosent.

Tabell 6.j.

Straffereaksjoner unntatt forenklede forelegg, etter personens alder og bokommunens sentralitet. 2001. Absolutte tall og per 1 000 innbyggere

Sentralitet	Alle aldere	15-17	18-20	21-29	30-
Hele landet	¹ 80 603	6 447	12 775	24 416	36 581
Sentralitet 0 (lavest)	8 856	793	1 509	2 624	3 854
' 1	5 351	495	1 010	1 666	2 159
' 2	20 881	1 715	3 485	6 296	9 303
Sentralitet 3 (høyest)	42 467	3 413	6 557	12 895	19 432
Uoppgitt bokommune	3 048	31	214	935	1 833
Per 1 000 innbyggere					
Hele landet	22,3	40,0	79,4	45,7	13,2
Sentralitet 0 (lavest)	17,7	32,9	62,9	40,1	10,0
' 1	20,0	38,0	78,7	45,3	10,6
' 2	22,8	41,2	84,4	49,8	13,2
Sentralitet 3 (høyest)	22,0	41,4	79,4	42,2	13,3
Uoppgitt bokommune

¹ Omfatter 45 reaksjoner der alder er uoppgitt og 339 reaksjoner mot bedrifter.

I tabell 6.k er inndeling etter bokommunens sentralitet foretatt kun for forbrytelsessaker, og økningen av ratene med stigende sentralitet er blitt betydelig mer synlig enn for alle straffesaker sett under ett. For bosatte i de mest sentrale kommunene var raten 55 prosent høyere enn for bosatte i de minst sentrale kommunene. Størst økning med stigende sentralitet finner vi for de yngste ungdommene og for 30-åringer og eldre, for begge grupper om lag 70 prosent høyere rate for kommuner med høyest sentralitet enn for kommuner med lavest sentralitet. Høyest rate, 43 reaksjoner for forbrytelser per 1 000 innbyggere, hadde 18-20-åringer bosatt i kommuner med høyest sentralitet. Lavest rate, 3 per 1 000, hadde personer i aldersgruppen 30 år og eldre bosatt i kommuner med lavest sentralitet.

Tabell 6.k.

Straffereaksjoner for forbrytelser, etter personens alder og bokommunens sentralitet. 2001. Absolutte tall og per 1 000 innbyggere

Sentralitet	Alle aldere	15-17	18-20	21-29	30-
Hele landet	¹ 34 962	3 462	6 448	11 871	13 152
Sentralitet 0 (lavest)	3 266	345	651	1 098	1 168
' 1	2 165	221	436	775	730
' 2	8 924	873	1 685	2 964	3 397
Sentralitet 3 (høyest)	19 514	1 995	3 553	6 555	7 395
Uoppgitt bokommune	1 093	28	123	479	462
Per 1 000 innbyggere					
Hele landet	9,7	21,5	40,1	22,2	4,8
Sentralitet 0 (lavest)	6,5	14,3	27,1	16,8	3,0
' 1	8,1	17,0	34,0	21,1	3,6
' 2	9,8	21,0	40,8	23,4	4,8
Sentralitet 3 (høyest)	10,1	24,2	43,0	21,4	5,1
Uoppgitt bokommune

¹ Omfatter 7 reaksjoner der alder er uoppgitt og 22 reaksjoner mot bedrifter.

Når ratene øker mer med stigende sentralitet i forbrytelsessaker enn i alle straffesaker sett under ett, er forklaringen at det i forseelsessaker er liten samvariasjon mellom ratene (reaksjoner per 1 000 innbyggere) og bokommunens sentralitet. Dette gjelder for veitrafikkforseelser som er en dominant gruppe, så vel som for andre typer forseelser sett under ett.

Ved å foreta en tilsvarende inndeling av gjerningskommunens sentralitet, finner vi en noe større økning i ratene med stigende sentralitet enn vi fant for de straffedes bokommune. Dette er uttrykk for

at en ikke ubetydelig andel forbrytelser begås utenfor den straffedes bokommune og oftest i kommuner med høyere sentralitet. I 2001 gjaldt 31 prosent av forbrytelsessakene forbrytelser begått utenfor den straffedes bokommune. Det var imidlertid ingen større tilbøyelighet blant unge enn blant unge voksne og eldre aldersgrupper til begå forbrytelser i andre kommuner enn den de var bosatt i.

6.8. Statsborgerskap og innvandrerbakgrunn

Av de 80 264 straffereaksjonene som ble registrert i 2001 når forenklede forelegg og reaksjoner mot bedrifter holdes utenfor, ble 9 006 eller 11 prosent ilagt utenlandske statsborgere. Sett på bakgrunn av mediafokuseringen og den generelle debatten omkring innenlandsk/utenlandsk bakgrunn hos de som begår lovbrudd her i landet, gir ikke tallet så mye informasjon. Mange innvandrere får som kjent norsk statsborgerskap og på den annen side, en utenlandsk statsborger behøver ikke være innvandrer, men kan oppholde seg i landet som turist eller på annet legalt eller illegalt grunnlag. Den siste gruppen er karakterisert ved at de ikke har fast bosted i Norge og at de heller ikke har norsk statsborgerskap. Vi kaller dem her uregistrerte utlendinger.

Kort definert regnes en innvandrer som en person som er bosatt i Norge og har to utenlandsfødte foreldre. Kategorier som utenlandsadopterte, født i Norge med en utenlandsfødt forelder og født i utlandet med en norsk forelder tilhører ikke innvandrerbefolkningen og inngår som nordmenn i tall der det skilles mellom nordmenn og innvandrere. Ikke vestlige innvandrere har landbakgrunn fra Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika, Tyrkia eller Øst-Europa. Vestlige innvandrere har landbakgrunn fra Norden, Vest-Europa unntatt Tyrkia, Nord-Amerika eller Oceania. Begrepene "nordmenn" og "norske" blir for enkelthets skyld brukt om personer som er bosatt i landet og som ikke tilhører innvandrerbefolkningen.

Ved å knytte opplysninger om innvandrerbakgrunn til personer som fikk straffereaksjoner i 2001 og i tillegg dra nytte av opplysningene materialet gir om personenes statsborgerskap, finner vi at 68 004 reaksjoner, dvs. 85 prosent av reaksjonene, var ilagt nordmenn, mens 12 260 reaksjoner, 15 prosent, var ilagt personer med utenlandsk bakgrunn. Den siste gruppen fordelte seg med 8 116 reaksjoner mot innvandrere og 4 144 mot uregistrerte utlendinger, hvilket innebærer at 10 prosent av reaksjonene var ilagt innvandrere og 5 prosent var ilagt uregistrerte utlendinger.

Tabell 6.1.
Straffereaksjoner unntatt forenklede forelegg, etter personenes alder og landbakgrunn. 2001. Absolutte tall og per 1 000 innbyggere

Alder	Alle reaksjoner	Nordmenn	Innvandrere			Uregistrerte utlendinger			
			I alt	Vestlige	Ikke vestlige	I alt	Vestlige	Ikke vestlige	Uoppgitt
Alle aldere	80 264 ¹	68 004	8 116	1 380	6 736	4 144	2 169	1 250	725
15-17	6 447	5 725	647	36	611	75	21	33	21
18-20	12 775	11 418	1 023	77	946	334	125	145	64
21-29	24 416	20 541	2 405	312	2 093	1 470	612	539	319
30-	36 581	30 311	4 039	955	3 084	2 231	1 394	527	310
Uoppgitt	45	9	2	0	2	34	17	6	11
			Per 1 000 innbyggere						
Alle aldere	22,2	20,2	32,6	15,5	42,2
15-17	40,0	38,1	57,8	29,9	61,2
18-20	79,4	76,9	82,4	39,2	90,5
21-29	45,7	42,4	48,2	24	56,7
30-	13,2	11,7	23,1	13,1	30,2
Uoppgitt

¹ Unntatt 339 reaksjoner mot bedrifter.

Holder vi tallene opp mot befolkningen av henholdsvis nordmenn og innvandrere, finner vi en rate på 20 reaksjoner per 1 000 innbyggere for nordmenn og 33 reaksjoner per 1 000 innbyggere for innvandrere. Når innvandrere relativt sett ble ilagt flere straffereaksjoner enn nordmenn, har dette sin forklaring i raten for ikke vestlige innvandrere, som var 42 reaksjoner per 1 000 innbyggere. For vestlige innvandrere var raten 16 reaksjoner per 1 000, dvs. lavere enn for nordmenn. Størst forskjell mellom nordmenn og ikke vestlige innvandrere finner vi i aldersgruppen 30 år og over, der raten var henholdsvis 12 per 1 000 og 30 per 1 000. Også for aldersgruppen 15-17 år var raten for ikke vestlige innvandrere høy, 61 reaksjoner per 1 000 mot nordmenns 38 per 1 000, men forskjellen var likevel atskillig mindre enn i den eldste aldersgruppen. Minst forskjell finner vi for de eldste ungdommene, 91 reaksjoner per 1 000 innbyggere for ikke vestlige innvandrere mot 77 per 1 000 for nordmenn. Det har vært hevdet at unge innvandrere i dag er meget bevisste på den konkurranseulempe de har i forhold til norsk ungdom og at de møter utfordringen ved å yte mer i forbindelse med utdanning og arbeid og i kulturelle og sosiale sammenhenger. Kanskje de relativt lave ratene for de eldste innvandrerdømmene antyder at utfordringen er tatt også når det gjelder lovlydighet.

For uregistrerte utlendinger har vi ingen befolkning å sammenlikne med. Det har ikke lyktes å skaffe et fornuftig anslag på hvor mange med utenlandsk bakgrunn, men uten innvandrerbakgrunn, som til enhver tid oppholder seg i landet. Det er imidlertid et enkelt regnestykke at dersom uregistrerte utlendinger forutsettes å ha samme rate (straffereaksjoner per 1 000) som personer med innvandrerbakgrunn, skulle de utgjøre en "befolkning" på 127 000. Det må bli opp til den enkelte å bedømme om dette tallet er usannsynlig høyt eller lavt. Reaksjonene mot uregistrerte utlendinger fordelte seg med 53 prosent på personer fra vestlige land og 30 prosent på personer fra ikke vestlige land, mens de resterende 17 prosent kun var oppgitt å gjelde utenlandske statsborgere. Bare hver tiende reaksjon mot uregistrerte utlendinger gjaldt ungdom, mens det samme som var tilfellet for 21 prosent av reaksjonene mot innvandrere (23 prosent av reaksjonene mot ikke vestlige innvandrere) og 25 prosent av reaksjonene mot nordmenn.

Om de 159 000 forenklede foreleggene som ble registrert i 2001, kan kort sies at de utgjorde 42 forelegg per 1 000 innbyggere og at raten var nøyaktig det samme for nordmenn som for innvandrere. Først ved å skille mellom vestlige og ikke vestlige innvandrere, finner vi en noe høyere rate for vestlige innvandrere med 46 forelegg per 1 000 innbyggere, mot snaut 42 per 1 000 for ikke vestlige.

Når det trekkes sammenlikninger mellom innvandrere og nordmenn, bør det legges vekt på demografiske ulikheter mellom de to befolkningene. Innvandrerbefolkningen har en større mannsandel enn den "norske" befolkningen, den har lavere gjennomsnittsalder og er i større grad enn nordmenn bosatt i kommuner med høy bosettingstetthet. Dette er alle faktorer som er ansett for å være kriminalitetsfremmende, men som vi her ikke har hatt anledning til å kontrollere for.

7. Stabil rekruttering

Statistikken sier hvor mange av reaksjonene som gjaldt tidligere ustraffede personer. Tidligere ustraffet defineres som tidligere ikke registrert i Strafferegisteret (Det sentrale straffe- og politiopplysningsregister), der statistikk materialet hentes fra. Enkelt sagt skal i Strafferegisteret registreres alle straffereaksjoner unntatt påtaleunntatelser, forelegg og bøter for forseelsessaker. Dette innebærer at personer som tidligere er gitt påtaleunntatelse, er bøtlagt eller ilagt forelegg for forseelser regnes som tidligere ustraffet.

Tabell 7.a

Straffereaksjoner for forbrytelser, derav mot tidligere ikke straffede, etter personens alder. 1991, 1996 og 2001.

Absolutte tall og prosent

Alder	Alle reaksjoner			Tidligere ikke straffet			Andel tidligere ikke straffet.		
	1991	1996	2001	1991	1996	2001	Prosent		
Alle aldere	16 439	18 175	34 962	6 195	6 932	13 542	37,7	38,1	38,7
15-17 år	1 719	1 569	3 462	1 263	1 286	2 624	73,5	82,0	75,8
18-20 ¹	3 269	2 829	6 448	1 609	1 507	3 356	49,2	53,3	52,0
21-29 ¹	6 530	6 873	11 871	1 775	2 026	3 993	27,2	29,5	33,6
30 - ¹	4 879	6 895	13 152	1 531	2 102	3 562	31,4	30,5	27,1

¹ Omfatter reaksjoner der alder er uoppgitt og reaksjoner mot bedrifter.

Med denne definisjonen finner vi at andelen reaksjoner mot tidligere ustraffede var tilnærmet uendret i tiårsperioden 1991-2001. I 1991 var andelen 38 prosent, det samme var den midtveis perioden, mens den i 2001 og i flere av de øvrige årene i perioden var 39. For de tre yngste aldersgruppene finner vi en viss økning i andelen tidligere ustraffede. For 15-17-åringene ble 73 prosent av reaksjonene i 1991 rettet mot tidligere ustraffede, mens det samme gjaldt 76 prosent av reaksjonene ti år seinere. For 18-20-åringene var andelen i tidligere ustraffede i 1991 49 prosent og i 2001 52 prosent. For begge ungdomsgruppene hadde andelen tidligere ustraffede vært høyere midtveis i perioden. For unge voksne finner vi en høyere andel tidligere ustraffede i 2001 enn både fem og ti år tidligere, henholdsvis 34, 29 og 27 prosent. For aldersgruppen 30 år og eldre var det liten tilbøyelighet til endring i den ene eller annen retning; andelen reaksjoner mot tidligere ustraffede var 31 prosent i 1991 og 30 i 2001, etter at den midtveis i perioden hadde vært nede i 27 prosent.

Vedleggstabeller

Vedleggstabell 1. Straffereaksjoner unntatt forenklede forelegg, etter personens alder og gjerningssted (fylke). 2001. Absolutte tall og per 1 000 innbyggere

	Alle aldere	15-17	18-20	21-29	30 -	Uoppgitt
	Absolutte tall					
Hele landet	80 603	6 447	12 775	24 416	36 581	¹384
Østfold	5 884	438	807	1 753	2 859	27
Akershus	7 073	627	1 075	2 021	3 327	23
Oslo	12 209	691	1 567	4 031	5 838	82
Hedmark	3 465	226	506	934	1 793	6
Oppland	2 531	215	377	694	1 235	10
Buskerud	3 896	291	614	1 235	1 740	16
Vestfold	5 072	342	734	1 454	2 534	8
Telemark	3 460	324	556	1 044	1 530	6
Aust-Agder	2 014	198	373	626	806	11
Vest-Agder	3 884	446	760	1 177	1 497	4
Rogaland	5 450	497	928	1 750	2 248	27
Hordaland	6 130	585	1 045	1 954	2 523	23
Sogn og Fjordane	1 361	161	255	401	525	19
Møre og Romsdal	3 337	302	703	976	1 321	35
Sør-Trøndelag	3 870	288	602	1 176	1 791	13
Nord-Trøndelag	1 807	161	365	554	723	4
Nordland	3 884	324	661	1 111	1 760	28
Troms	3 198	198	581	932	1 469	18
Finnmark	1 903	127	230	522	1 005	19
Svalbard	20	1	2	7	9	1
Uoppgitt	155	5	34	64	48	4
	Per 1 000 innbyggere					
Hele landet	² 22,3	40,0	79,4	45,7	13,2	.
Østfold	28,7	50,9	93,8	62,6	17,9	.
Akershus	18,9	36,9	66,7	40,6	11,4	.
Oslo	28,6	52,3	109,8	49,7	18,4	.
Hedmark	22,5	34,7	79,3	49,1	14,7	.
Oppland	16,9	34,4	59,7	36,0	10,5	.
Buskerud	20,1	34,6	74,5	46,0	11,6	.
Vestfold	29,2	43,2	94,9	62,1	18,8	.
Telemark	25,8	53,7	93,0	56,8	14,7	.
Aust-Agder	24,5	47,5	88,5	52,1	13,0	.
Vest-Agder	31,3	72,1	119,6	62,4	16,2	.
Rogaland	18,5	32,7	61,2	37,0	10,3	.
Hordaland	17,7	36,1	63,5	36,4	9,7	.
Sogn og Fjordane	16,1	36,7	59,6	34,0	8,2	.
Møre og Romsdal	17,2	31,4	72,6	35,9	8,9	.
Sør-Trøndelag	18,2	31,2	64,4	36,3	11,1	.
Nord-Trøndelag	17,9	31,7	74,7	41,9	9,3	.
Nordland	20,5	36,0	74,5	43,9	12,0	.
Troms	26,5	36,0	107,7	51,2	16,1	.
Finnmark	32,8	47,5	90,6	59,5	22,8	.

¹ Omfatter 339 reaksjoner mot bedrifter. ² Innbyggere 15 år og over.

Vedleggstabell 2. Forenklede forelegg for forseelser mot veitrafikkloven, etter personens alder og gjerningssted (fylke). 2001 Absolutte tall og per 1 000 innbyggere

	Alle aldere	15-17	18-20	21-29	30-	Uoppgitt
	Absolutte tall					
Hele landet	148 724	708	7 881	32 897	106 970	268
Oslo	8 838	20	297	1 927	6 588	6
Østfold, Akershus, Hedmark, Buskerud	39 090	129	1 553	7 692	29 636	80
Oppland	8 788	16	389	1 789	6 579	15
Vestfold, Telemark	21 913	119	1 024	4 358	16 382	30
Aust-Agder, Vest-Agder, Rogaland	21 459	202	1 395	5 112	14 674	76
Hordaland, Sogn og Fjordane	15 072	104	1 023	4 108	9 818	19
Møre og Romsdal	5 925	43	406	1 230	4 233	13
Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag	12 891	37	734	2 961	9 150	9
Nordland	5 820	19	435	1 458	3 903	5
Troms, Finnmark	6 250	17	478	1 405	4 336	14
Svalbard	2	-	-	1	1	-
Uoppgitt	2 676	2	147	856	1 670	1
	Per 1 000 innbyggere					
Hele landet	¹ 41,1	4,4	49,0	61,5	38,7	.
Oslo	20,7	1,5	20,8	23,7	20,7	.
Østfold, Akershus, Hedmark, Buskerud	42,2	3,2	39,5	62,2	41,0	.
Oppland	58,8	2,6	61,6	92,8	55,9	.
Vestfold, Telemark	71,1	8,5	74,7	104,3	68,6	.
Aust-Agder, Vest-Agder, Rogaland	42,8	7,9	54,2	65,4	39,5	.
Hordaland, Sogn og Fjordane	35,0	5,1	49,3	62,8	30,3	.
Møre og Romsdal	30,5	4,5	41,9	45,2	28,6	.
Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag	41,1	2,6	51,6	64,9	38,3	.
Nordland	30,7	2,1	49,0	57,6	26,7	.
Troms, Finnmark	35,0	2,1	60,2	52,1	32,0	.

¹ Innbyggere 15 år og over.

Vedleggstabell 3. Forenklede forelegg for forseelser mot tolloven, etter personens alder og gjerningssted (fylke). 2001. Absolutte tall og per 1 000 innbyggere

	Alle aldere	15-17	18-20	21-29	30-	Uoppgitt
	Absolutte tall					
Hele landet	9913	126	597	1934	7060	196
Østfold	1444	15	43	257	1108	21
Akershus og Oslo	2462	30	175	501	1715	41
Hedmark, Oppland	497	2	18	80	395	2
Buskerud, Vestfold, Telemark	1063	13	80	199	758	13
Aust-Agder, Vest-Agder	1002	27	52	178	709	36
Rogaland	953	13	53	186	693	8
Hordaland, Sogn og Fjordane	784	8	58	142	534	42
Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag	716	11	64	210	424	7
Nordland	405	3	34	75	290	3
Troms, Finnmark	576	3	18	106	426	23
Uoppgitt[Unknown]	11	1	2	-	-	-
	Per 1 000 innbyggere					
Hele landet	¹ 2,7	0,8	3,7	3,6	2,6	.
Østfold	7,1	1,7	5,0	9,2	6,9	.
Akershus og Oslo	3,1	1,0	5,8	3,8	2,8	.
Hedmark, Oppland	1,6	0,2	1,4	2,1	1,6	.
Buskerud, Vestfold, Telemark	2,1	0,6	3,6	2,9	1,9	.
Aust-Agder, Vest-Agder	4,9	2,6	4,9	5,8	4,6	.
Rogaland	3,2	0,9	3,5	3,9	3,2	.
Hordaland, Sogn og Fjordane	1,8	0,4	2,8	2,2	1,6	.
Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag	1,4	0,5	2,7	2,9	1,1	.
Nordland	2,1	0,3	3,8	3,0	2,0	.
Troms, Finnmark	3,2	0,4	2,3	3,9	3,1	.

¹ Innbyggere 15 år og over.

Vedleggstabell 4. Straffereaksjoner etter personens alder og lovbruddsgruppe. 1997 og 2001. Endring 1997-2001. Absolutte tall og prosent

Lovbruddsgruppe	Alle aldere	15-17	18-20	21-29	30-	Uoppgitt
1997						
Alle typer lovbrudd	215 165	4 773	15 755	59 523	131 854	3 260
Økonomisk kriminalitet	1 655	19	57	360	987	232
Annen vinningskriminalitet	16 961	1 078	1 423	4 425	8 560	1 475
Voldskriminalitet	2 997	305	455	1 104	1 128	5
Seksualkriminalitet	416	26	26	112	250	2
Narkotikakriminalitet ¹	4 374	275	752	1 721	1 623	3
Skadeverk	610	99	130	205	167	9
Miljøkriminalitet	851	24	41	165	494	127
Arbeidsmiljøkriminalitet	118	0	0	8	34	76
Trafikkriminalitet	177 480	2 157	11 337	48 538	114 815	633
Annen kriminalitet	9 703	790	1 534	2 885	3 796	698
2001						
Alle typer lovbrudd	239 240	7 281	21 253	59 247	150 611	848
Økonomisk kriminalitet	2 287	61	127	503	1 583	13
Annen vinningskriminalitet	25 731	1 678	2 684	6 554	14 582	233
Voldskriminalitet	5 061	624	836	1 600	2 000	1
Seksualkriminalitet	531	31	45	122	333	0
Narkotikakriminalitet ¹	14 861	1 195	3 350	5 618	4 697	1
Skadeverk	1 335	268	365	386	315	1
Miljøkriminalitet	1 030	34	49	189	686	72
Arbeidsmiljøkriminalitet	128	0	0	6	39	83
Trafikkriminalitet	175 558	2 215	11 623	40 534	120 848	338
Annen kriminalitet	12 718	1 175	2 174	3 735	5 528	106
Endring 1997-2001. Prosent						
Alle typer lovbrudd	11,2	52,5	34,9	-0,5	14,2	-74,0
Økonomisk kriminalitet	38,2	221,1	122,8	39,7	60,4	-94,4
Annen vinningskriminalitet	51,7	55,7	88,6	48,1	70,4	-84,2
Voldskriminalitet	68,9	104,6	83,7	44,9	77,3	-80,0
Seksualkriminalitet	27,6	19,2	73,1	8,9	33,2	-100,0
Narkotikakriminalitet	239,8	334,5	345,5	226,4	189,4	-66,7
Skadeverk	118,9	170,7	180,8	88,3	88,6	-88,9
Miljøkriminalitet	21,0	41,7	19,5	14,5	38,9	-43,3
Arbeidsmiljøkriminalitet	8,5	.	.	-25,0	14,7	9,2
Trafikkriminalitet	-1,1	2,7	2,5	-16,5	5,3	-46,6
Annen kriminalitet	31,1	48,7	41,7	29,5	45,6	-84,8

¹ Omfatter ulovlig befatning med dopingmidler (str.l. § 162b), som i tabeller med detaljert fordeling på type lovbrudd inngår i "Annen allmennfarlig forbrytelse", 44 tilfelle i 1997 og 91 tilfelle i 2001.

Vedleggstabell 5. Straffereaksjoner for forbrytelser, etter personens kjønn og alder og type hovedforbrytelse. 1991 og 2001

Type hovedforbrytelse	1991					2001				
	Reak- sjoner i alt	Alder				Reak- sjoner i alt	Alder			
		15-17	18-20	21-29	30-		15-17	18-20	21-29	30-
Alle typer forbrytelser	¹16 439	1719	3269	6530	4879	²34 962	3 462	6 448	11 871	13 152
Forbrytelse mot straffeloven	14 598	1656	2965	5728	4213	26 499	2 752	4 548	8 935	10 255
Forbrytelse mot den offentlige myndighet	284	11	66	116	91	451	34	86	169	162
Vold mot offentlig tjenestemann	258	10	63	103	82	407	33	79	150	145
Forbrytelse mot den alminnelige orden og fred	244	43	51	82	67	255	31	53	81	90
Innbrudd	242	43	51	81	66	233	20	50	79	84
Allmennfarlig forbrytelse	1 852	54	241	953	595	7 561	490	1 504	2 921	2 646
Forsettlig forvoldelse av ildebrann	7	1	0	3	3	7	0	0	3	4
Narkotikaforbrytelse	1 527	48	223	793	454	7 065	483	1 466	2 701	2 415
Grov narkotikaforbrytelse	312	3	17	156	136	391	4	29	159	199
Falsk forklaring	92	8	26	37	21	95	5	16	36	38
Falsk anklage	67	3	21	29	14	81	11	15	34	21
Pengefalsk	2	0	0	2	0	30	11	8	7	4
Dokumentfalsk	767	80	107	290	290	991	183	98	289	421
Seksualforbrytelse	452	19	39	103	291	510	30	40	120	320
Voldtekt	75	5	5	26	39	41	4	3	15	19
Seksuell omgang med barn under 14 år	160	10	17	28	105	96	10	8	18	60
Incest	4	0	0	0	4	2	0	0	0	2
Forbrytelse mht. familieforhold	9		1	2	6	11	0	1	2	8
Forbrytelse mot den personlige frihet	237	8	22	71	136	847	74	104	258	411
Forbrytelse mot liv, legeme og helbred	1 944	145	370	773	652	3 794	517	653	1 186	1 437
Grov legemsbeskadigelse	1	0	0	1	0	9	3	2	3	1
Drapsforsøk ³	13	0	2	6	5
Drap	39	0	4	10	24	15	1	1	7	6
Uaktsomt drap	46	1	11	13	21	47	0	5	16	26
Ærekrenkelse	0	0	0	0	0	4	0	0	1	3
Underslag	262	5	24	94	139	412	13	72	128	199
Tyveri	5 489	1095	1423	1986	970	5 887	820	1 116	1 998	1 949
Simpelt tyveri	1 100	226	249	374	246	2 886	362	492	903	1 125
Grov tyveri	3 855	755	1024	1418	648	2 548	319	524	959	746
Brukstyveri av motorkjøretøy	534	114	150	194	76	453	139	100	136	78
Utpressing og ran	237	24	43	111	59	352	104	89	106	53
Ran	165	17	26	80	42	230	83	56	59	32
Grov ran	65	7	17	29	12	100	18	29	38	15
Bedrageri og utroskap	894	23	122	362	386	1 932	56	140	649	1 086
Forbrytelse i gjeldsforhold	101	0	0	15	85	563	0-	1	85	477
Skadeverk	525	72	154	168	131	1 161	224	314	341	281
Heleri og etterfølgende bistand	806	66	152	337	246	1 546	146	235	520	644
Annen forbrytelse mot straffeloven	2	0	0	0	2	16	3	3	5	5
Narkotikaforbrytelse mot lov om legemidler mv.	1 543	63	303	759	412	7 314	706	1 846	1 570	1 131
Forbrytelse mot ligningsloven	181	0	0	19	162	689	0	1	18	57
Forbrytelse mot den militære straffelov	334	0	103	197	34	184	0	48	51	63
Forbrytelse mot andre lover	117	0	1	24	92	276	4	5	14	32

¹ Omfatter 42 reaksjoner der personens alder er uoppgitt. ² Omfatter 7 reaksjoner der personens alder er uoppgitt og 22 reaksjoner mot bedrifter. ³ Inngikk i 1991 i grov legemsbeskadigelse eller drap.

Vedleggstabell 6. Straffereaksjoner for forbrytelser, etter personens alder og type hovedforbrytelse. 2001. Prosentvis endring 1991-2001

Type hovedforbrytelse	2001					Prosentvis endring 1991-2001				
	Reak- sjoner i alt	Alder				Reak- sjoner i alt	Alder			
		15-17	18-20	21-29	30-		15-17	18-20	21-29	30-
Alle typer forbrytelser	134 962	3 462	6 448	11 871	13 152	112,7	101,4	97,2	81,8	169,6
Forbrytelse mot straffeloven	26 499	2 752	4 548	8 935	10 255	81,5	66,2	53,4	56,0	143,4
Forbrytelse mot den offentlige myndighet	451	34	86	169	162	58,8	209,1	30,3	45,7	78,0
Vold mot offentlig tjenestemann	407	33	79	150	145	57,8	230,0	25,4	45,6	76,8
Forbrytelse mot den alminnelige orden og fred	255	31	53	81	90	4,5	-27,9	3,9	-1,2	34,3
Innbrudd	233	20	50	79	84	-3,7	-53,5	-2,0	-2,5	27,3
Allmennfarlig forbrytelse	7 561	490	1 504	2 921	2 646	308,3	807,4	524,1	206,5	344,7
Forsettlig forvoldelse av ildebrann	7	0	0	3	4	0,0	.	0,0	0,0	33,3
Narkotikaforbrytelse	7 065	483	1 466	2 701	2 415	362,7	906,3	557,4	240,6	431,9
Grov narkotikaforbrytelse	391	4	29	159	199	25,3	33,3	70,6	1,9	46,3
Falsk forklaring	95	5	16	36	38	3,3	-37,5	-38,5	-2,7	81,0
Falsk anklage	81	11	15	34	21	20,9	266,7	-28,6	17,2	50,0
Pengefalsk	30	11	8	7	4	1 400,0	.	.	250,0	.
Dokumentfalsk	991	183	98	289	421	29,2	128,8	-8,4	-0,3	45,2
Seksualforbrytelse	510	30	40	120	320	12,8	57,9	2,6	16,5	10,0
Voldtekt	41	4	3	15	19	-45,3	-20,0	-40,0	-42,3	-51,3
Seksuell omgang med barn under 14 år	96	10	8	18	60	-40,0	0,0	-52,9	-35,7	-42,9
Incest	2	0	0	0	2	-50,0	0,0	0,0	0,0	-50,0
Forbrytelse mht. familieforhold	11	0	1	2	8	22,2	.	0,0	0,0	33,3
Forbrytelse mot den personlige frihet	847	74	104	258	411	257,4	825,0	372,7	263,4	202,2
Drapsforsøk ²	13	0	2	6	5
Forbrytelse mot liv, legeme og helbred	3 794	517	653	1 186	1 437	95,2	256,6	76,5	53,4	120,4
Grov legemsbeskadigelse	9	3	2	3	1	800,0	.	.	200,0	.
Drap	15	1	1	7	6	-61,5	.	-75,0	-30,0	-75,0
Uaktsomt drap	47	0	5	16	26	2,2	.	-54,5	23,1	23,8
Ærekrenkelse	4	0	0		3
Underslag	412	13	72	128	199	57,3	160,0	200,0	36,2	43,2
Tyveri	5 887	820	1 116	1 998	1 949	7,3	-25,1	-21,6	0,6	100,9
Simpelt tyveri	2 886	362	492	903	1 125	162,4	60,2	97,6	141,4	357,3
Grov tyveri	2 548	319	524	959	746	-33,9	-57,7	-48,8	-32,4	15,1
Brukstyveri av motorkjøretøy	453	139	100	136	78	-15,2	21,9	-33,3	-29,9	2,6
Utpressing og ran	352	104	89	106	53	48,5	333,3	107,0	-4,5	-10,2
Ran	230	83	56	59	32	39,4	388,2	115,4	-26,3	-23,8
Grov ran	100	18	29	38	15	53,8	157,1	70,6	31,0	25,0
Bedrageri og utroskap	1 932	56	140	649	1 086	116,1	143,5	14,8	79,3	181,3
Forbrytelse i gjeldsforhold	563	0	1	85	477	457,4	.	.	466,7	461,2
Skadeverk	1 161	224	314	341	281	121,1	211,1	103,9	103,0	114,5
Heleri og etterfølgende bistand	1 546	146	235	520	644	91,8	121,2	54,6	54,3	161,8
Annen forbrytelse mot straffeloven	16	3	3	5	5	700,0	.	.	.	150,0
Narkotikaforbrytelse mot lov om legemidler mv.	7 314	706	1 846	1 570	1 131	374,0	1 020,6	509,2	106,9	174,5
Forbrytelse mot ligningsloven	689	0	1	18	57	280,7	.	.	-5,3	-64,8
Forbrytelse mot den militære straffelov	184	0	48	51	63	-44,9	.	-53,4	-74,1	85,3
Forbrytelse mot andre lover	276	4	5	14	32	135,9	.	400,0	-41,7	-65,2

¹ Omfatter 7 reaksjoner der personens alder er uoppgitt og 22 reaksjoner mot bedrifter. ² Inngikk i 1991 i grov legemsbeskadigelse eller drap.

Vedleggstabell 7. Straffereaksjoner etter reaksjonens art, lovbruddsgruppe og personens alder. 2001

Alder og lovbruddsgruppe	Alle typer reaksjoner	Betinget påtale-unnlatelse	Samfunns-tjeneste	Forenklet forelegg	Forelegg	Bot ved dom	Betinget fengsel	Betinget fengsel og bot	Ubetinget fengsel	Ubetinget og betinget fengsel	Sikring
Alle aldere											
Alle typer lovbrudd	1 239 240	219	766	158 637	56 639	2 071	3 058	7 197	8 441	2 185	27
Økonomisk kriminalitet	2 287	14	64	-	953	51	267	307	422	209	-
Annen vinningskriminalitet	25 731	76	358	9 913	9 626	245	1 332	1 269	2 010	900	2
Voldskriminalitet	5 061	19	93	-	1 851	176	451	588	1 381	485	17
Seksualkriminalitet	531	6	2	-	194	6	61	46	141	70	5
Narkotikakriminalitet ²	14 861	29	199	-	10 636	317	619	1 517	1 188	355	1
Skadeverk	1 335	4	5	-	1 025	75	60	88	50	27	1
Miljøkriminalitet	1 030	9	-	-	933	82	2	2	2	-	-
Arbeidsmiljøkriminalitet	128	1	-	-	124	2	-	-	1	-	-
Trafikkriminalitet	175 558	11	23	148 724	20 224	594	56	3 024	2 849	53	-
Annen kriminalitet	12 718	50	22	-	11 073	523	210	356	397	86	1
15-17 år											
Alle typer lovbrudd	7 281	110	88	834	4 650	105	530	742	86	136	-
Økonomisk kriminalitet	61	3	1	-	29	1	10	16	-	1	-
Annen vinningskriminalitet	1 678	44	42	126	892	22	287	170	24	71	-
Voldskriminalitet	624	5	35	-	260	23	117	91	44	49	-
Seksualkriminalitet	31	3	-	-	10	-	9	4	1	4	-
Narkotikakriminalitet	1 195	17	6	-	970	14	69	103	6	10	-
Skadeverk	268	3	1	-	211	7	19	26	1	-	-
Miljøkriminalitet	34	5	-	-	29	-	-	-	-	-	-
Trafikkriminalitet	2 215	5	2	708	1 163	15	4	308	9	1	-
Annen kriminalitet	1 175	25	1	-	1 086	23	15	24	1	-	-
18-20 år											
Alle typer lovbrudd	21 253	21	148	8 478	9 188	236	403	1 300	1 051	425	3
Økonomisk kriminalitet	127	-	6	-	42	3	19	25	22	10	-
Annen vinningskriminalitet	2 684	7	73	597	1 179	30	158	257	194	189	-
Voldskriminalitet	836	2	26	-	283	19	64	100	234	106	2
Seksualkriminalitet	45	-	-	-	15	-	8	3	9	9	1
Narkotikakriminalitet	3 350	4	35	-	2 612	54	104	351	111	79	-
Skadeverk	365	-	1	-	286	10	15	31	11	11	-
Miljøkriminalitet	49	-	-	-	46	3	-	-	-	-	-
Trafikkriminalitet	11 623	-	4	7 881	2 745	70	3	499	413	8	-
Annen kriminalitet	2 174	8	3	-	1 980	47	32	34	57	13	-
21-29 år											
Alle typer lovbrudd	59 247	23	301	34 831	16 589	591	888	2 215	3 014	791	4
Økonomisk kriminalitet	503	-	25	-	166	6	76	66	105	59	-
Annen vinningskriminalitet	6 554	5	141	1 934	2 459	62	382	393	837	341	-
Voldskriminalitet	1 600	1	22	-	527	40	111	189	543	164	3
Seksualkriminalitet	122	1	2	-	36	1	20	12	32	17	1
Narkotikakriminalitet	5 618	4	92	-	3 967	109	189	619	487	151	-
Skadeverk	386	1	2	-	295	24	18	18	18	10	-
Miljøkriminalitet	189	-	-	-	175	12	1	1	-	-	-
Arbeidsmiljøkriminalitet	6	1	-	-	5	-	-	-	-	-	-
Trafikkriminalitet	40 534	3	8	32 897	5 771	169	13	810	846	17	-
Annen kriminalitet	3 735	7	9	-	3 188	168	78	107	146	32	-
30 år og over											
Alle typer lovbrudd	150 611	64	229	114 030	25 852	1 116	1 237	2 940	4 290	833	20
Økonomisk kriminalitet	1 583	11	32	-	705	39	162	200	295	139	-
Annen vinningskriminalitet	14 582	20	102	7 060	5 060	130	505	449	955	299	2
Voldskriminalitet	2 000	10	10	-	781	94	159	208	560	166	12
Seksualkriminalitet	333	2	-	-	133	5	24	27	99	40	3
Narkotikakriminalitet	4 697	4	66	-	3 086	140	257	444	584	115	1
Skadeverk	315	-	1	-	233	33	8	13	20	6	1
Miljøkriminalitet	686	4	-	-	618	60	1	1	2	-	-
Arbeidsmiljøkriminalitet	39	-	-	-	37	1	-	-	1	-	-
Trafikkriminalitet	120 848	3	9	106 970	10 479	336	36	1 407	1 581	27	-
Annen kriminalitet	5 528	10	9	-	4 720	278	85	191	193	41	1

¹ Omfatter 509 reaksjoner der personens alder er uoppgitt og 339 reaksjoner mot foretak. ² Omfatter 91 tilfelle av ulovlig befatning med dopingmidler (str.l. §162b), som i tabeller med detaljert fordeling på type lovbrudd inngår i "Annen allmennfarlig forbrytelse".

Vedleggstabell 8. Straffereaksjoner etter reaksjonens art, lovbruddsgruppe og personens alder. 2001. Prosent

Alder og lovbruddsgruppe	Alle typer reaksjoner	Betinget påtale-unnlatelse	Samfunns-tjeneste	For- enklet forelegg	Fore- legg	Bot ved dom	Betinget fengsel	Betinget fengsel og bot	Ubetinget fengsel	Ubetinget og betinget fengsel	Sik- ring
Alle aldere											
Alle typer lovbrudd	100,00	0,09	0,32	66,31	23,67	0,87	1,28	3,01	3,53	0,91	0,01
Økonomisk kriminalitet	100,00	0,61	2,80	.	41,67	2,23	11,67	13,42	18,45	9,14	.
Annen vinningskriminalitet	100,00	0,30	1,39	38,53	37,41	0,95	5,18	4,93	7,81	3,50	0,01
Voldskriminalitet	100,00	0,38	1,84	.	36,57	3,48	8,91	11,62	27,29	9,58	0,34
Seksualkriminalitet	100,00	1,13	0,38	.	36,53	1,13	11,49	8,66	26,55	13,18	0,94
Narkotikakriminalitet	100,00	0,20	1,34	.	71,57	2,13	4,17	10,21	7,99	2,39	0,01
Skadeverk	100,00	0,30	0,37	.	76,78	5,62	4,49	6,59	3,75	2,02	0,07
Miljøkriminalitet	100,00	0,87	.	.	90,58	7,96	0,19	0,19	0,19	.	.
Arbeidsmiljøkriminalitet	100,00	0,78	.	.	96,88	1,56	.	.	0,78	.	.
Trafikkriminalitet	100,00	0,01	0,01	84,72	11,52	0,34	0,03	1,72	1,62	0,03	.
Annen kriminalitet	100,00	0,39	0,17	.	87,07	4,11	1,65	2,80	3,12	0,68	0,01
15-17 år											
Alle typer lovbrudd	100,00	1,51	1,21	11,45	63,86	1,44	7,28	10,19	1,18	1,87	.
Økonomisk kriminalitet	100,00	4,92	1,64	.	47,54	1,64	16,39	26,23	.	1,64	.
Annen vinningskriminalitet	100,00	2,62	2,50	7,51	53,16	1,31	17,10	10,13	1,43	4,23	.
Voldskriminalitet	100,00	0,80	5,61	.	41,67	3,69	18,75	14,58	7,05	7,85	.
Seksualkriminalitet	100,00	9,68	.	.	32,26	.	29,03	12,90	3,23	12,90	.
Narkotikakriminalitet	100,00	1,42	0,50	.	81,17	1,17	5,77	8,62	0,50	0,84	.
Skadeverk	100,00	1,12	0,37	.	78,73	2,61	7,09	9,70	0,37	.	.
Miljøkriminalitet	100,00	14,71	.	.	85,29
Trafikkriminalitet	100,00	0,23	0,09	31,96	52,51	0,68	0,18	13,91	0,41	0,05	.
Annen kriminalitet	100,00	2,13	0,09	.	92,43	1,96	1,28	2,04	0,09	.	.
18-20 år											
Alle typer lovbrudd	100,00	0,10	0,70	39,89	43,23	1,11	1,90	6,12	4,95	2,00	0,01
Økonomisk kriminalitet	100,00	.	4,72	.	33,07	2,36	14,96	19,69	17,32	7,87	.
Annen vinningskriminalitet	100,00	0,26	2,72	22,24	43,93	1,12	5,89	9,58	7,23	7,04	.
Voldskriminalitet	100,00	0,24	3,11	.	33,85	2,27	7,66	11,96	27,99	12,68	0,24
Seksualkriminalitet	100,00	.	.	.	33,33	.	17,78	6,67	20,00	20,00	2,22
Narkotikakriminalitet	100,00	0,12	1,04	.	77,97	1,61	3,10	10,48	3,31	2,36	.
Skadeverk	100,00	.	0,27	.	78,36	2,74	4,11	8,49	3,01	3,01	.
Miljøkriminalitet	100,00	.	.	.	93,88	6,12
Arbeidsmiljøkriminalitet	100,00	.	0,03	67,81	23,62	0,60	0,03	4,29	3,55	0,07	.
Annen kriminalitet	100,00	0,37	0,14	.	91,08	2,16	1,47	1,56	2,62	0,60	.
21-29 år											
Alle typer lovbrudd	100,00	0,04	0,51	58,79	28,00	1,00	1,50	3,74	5,09	1,34	0,01
Økonomisk kriminalitet	100,00	.	4,97	.	33,00	1,19	15,11	13,12	20,87	11,73	.
Annen vinningskriminalitet	100,00	0,08	2,15	29,51	37,52	0,95	5,83	6,00	12,77	5,20	.
Voldskriminalitet	100,00	0,06	1,38	.	32,94	2,50	6,94	11,81	33,94	10,25	0,19
Seksualkriminalitet	100,00	0,82	1,64	.	29,51	0,82	16,39	9,84	26,23	13,93	0,82
Narkotikakriminalitet	100,00	0,07	1,64	.	70,61	1,94	3,36	11,02	8,67	2,69	.
Skadeverk	100,00	0,26	0,52	.	76,42	6,22	4,66	4,66	4,66	2,59	.
Miljøkriminalitet	100,00	.	.	.	92,59	6,35	0,53	0,53	.	.	.
Arbeidsmiljøkriminalitet	100,00	16,67	.	.	83,33
Trafikkriminalitet	100,00	0,01	0,02	81,16	14,24	0,42	0,03	2,00	2,09	0,04	.
Annen kriminalitet	100,00	0,19	0,24	.	85,35	4,50	2,09	2,86	3,91	0,86	.
30 år og over											
Alle typer lovbrudd	100,00	0,04	0,15	75,71	17,16	0,74	0,82	1,95	2,85	0,55	0,01
Økonomisk kriminalitet	100,00	0,69	2,02	.	44,54	2,46	10,23	12,63	18,64	8,78	.
Annen vinningskriminalitet	100,00	0,14	0,70	48,42	34,70	0,89	3,46	3,08	6,55	2,05	0,01
Voldskriminalitet	100,00	0,50	0,50	.	39,05	4,70	7,95	10,40	28,00	8,30	0,60
Seksualkriminalitet	100,00	0,60	.	.	39,94	1,50	7,21	8,11	29,73	12,01	0,90
Narkotikakriminalitet	100,00	0,09	1,41	.	65,70	2,98	5,47	9,45	12,43	2,45	0,02
Skadeverk	100,00	.	0,32	.	73,97	10,48	2,54	4,13	6,35	1,90	0,32
Miljøkriminalitet	100,00	0,58	.	.	90,09	8,75	0,15	0,15	0,29	.	.
Arbeidsmiljøkriminalitet	100,00	.	.	.	94,87	2,56	.	.	2,56	.	.
Trafikkriminalitet	100,00	0,00	0,01	88,52	8,67	0,28	0,03	1,16	1,31	0,02	.
Annen kriminalitet	100,00	0,18	0,16	.	85,38	5,03	1,54	3,46	3,49	0,74	0,02

Vedleggstabell 9. Straffereaksjoner etter reaksjonens art, personens alder og lovbruddsgruppe. 2001. Prosent

Alder og lovbruddsgruppe	Alle typer reaksjoner	Betinget påtale-unnlatelse	Samfunns-tjeneste	Forenklet forelegg	Forelegg	Bot ved dom	Betinget fengsel	Betinget fengsel og bot	Ubetinget fengsel	Ubetinget og betinget fengsel	Sikring
Alle aldere											
Alle typer lovbrudd	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Økonomisk kriminalitet	1,0	6,4	8,4	0,0	1,7	2,5	8,7	4,3	5,0	9,6	0,0
Annen vinningskriminalitet	10,8	34,7	46,7	6,2	17,0	11,8	43,6	17,6	23,8	41,2	7,4
Voldskriminalitet	2,1	8,7	12,1	0,0	3,3	8,5	14,7	8,2	16,4	22,2	63,0
Seksualkriminalitet	0,2	2,7	0,3	0,0	0,3	0,3	2,0	0,6	1,7	3,2	18,5
Narkotikakriminalitet	6,2	13,2	26,0	0,0	18,8	15,3	20,2	21,1	14,1	16,2	3,7
Skadeverk	0,6	1,8	0,7	0,0	1,8	3,6	2,0	1,2	0,6	1,2	3,7
Miljøkriminalitet	0,4	4,1	0,0	0,0	1,6	4,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Arbeidsmiljøkriminalitet	0,1	0,5	0,0	0,0	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Trafikkriminalitet	73,4	5,0	3,0	93,8	35,7	28,7	1,8	42,0	33,8	2,4	0,0
Annen kriminalitet	5,3	22,8	2,9	0,0	19,6	25,3	6,9	4,9	4,7	3,9	3,7
15-17 år											
Alle typer lovbrudd	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	.
Økonomisk kriminalitet	0,8	2,7	1,1	0,0	0,6	1,0	1,9	2,2	0,0	0,7	.
Annen vinningskriminalitet	23,0	40,0	47,7	15,1	19,2	21,0	54,2	22,9	27,9	52,2	.
Voldskriminalitet	8,6	4,5	39,8	0,0	5,6	21,9	22,1	12,3	51,2	36,0	.
Seksualkriminalitet	0,4	2,7	0,0	0,0	0,2	0,0	1,7	0,5	1,2	2,9	.
Narkotikakriminalitet	16,4	15,5	6,8	0,0	20,9	13,3	13,0	13,9	7,0	7,4	.
Skadeverk	3,7	2,7	1,1	0,0	4,5	6,7	3,6	3,5	1,2	0,0	.
Miljøkriminalitet	0,5	4,5	0,0	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	.
Trafikkriminalitet	30,4	4,5	2,3	84,9	25,0	14,3	0,8	41,5	10,5	0,7	.
Annen kriminalitet	16,1	22,7	1,1	0,0	23,4	21,9	2,8	3,2	1,2	0,0	.
18-20 år											
Alle typer lovbrudd	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Økonomisk kriminalitet	0,6	0,0	4,1	0,0	0,5	1,3	4,7	1,9	2,1	2,4	0,0
Annen vinningskriminalitet	12,6	33,3	49,3	7,0	12,8	12,7	39,2	19,8	18,5	44,5	0,0
Voldskriminalitet	3,9	9,5	17,6	0,0	3,1	8,1	15,9	7,7	22,3	24,9	66,7
Seksualkriminalitet	0,2	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	2,0	0,2	0,9	2,1	33,3
Narkotikakriminalitet	15,8	19,0	23,6	0,0	28,4	22,9	25,8	27,0	10,6	18,6	0,0
Skadeverk	1,7	0,0	0,7	0,0	3,1	4,2	3,7	2,4	1,0	2,6	0,0
Miljøkriminalitet	0,2	0,0	0,0	0,0	0,5	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Arbeidsmiljøkriminalitet	54,7	0,0	2,7	93,0	29,9	29,7	0,7	38,4	39,3	1,9	0,0
Annen kriminalitet	10,2	38,1	2,0	0,0	21,5	19,9	7,9	2,6	5,4	3,1	0,0
21-29 år											
Alle typer lovbrudd	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Økonomisk kriminalitet	0,8	0,0	8,3	0,0	1,0	1,0	8,6	3,0	3,5	7,5	0,0
Annen vinningskriminalitet	11,1	21,7	46,8	5,6	14,8	10,5	43,0	17,7	27,8	43,1	0,0
Voldskriminalitet	2,7	4,3	7,3	0,0	3,2	6,8	12,5	8,5	18,0	20,7	75,0
Seksualriminalitet	0,2	4,3	0,7	0,0	0,2	0,2	2,3	0,5	1,1	2,1	25,0
Narkotikakriminalitet	9,5	17,4	30,6	0,0	23,9	18,4	21,3	27,9	16,2	19,1	0,0
Skadeverk	0,7	4,3	0,7	0,0	1,8	4,1	2,0	0,8	0,6	1,3	0,0
Miljøkriminalitet	0,3	0,0	0,0	0,0	1,1	2,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Arbeidsmiljøkriminalitet	0,0	4,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Trafikkriminalitet	68,4	13,0	2,7	94,4	34,8	28,6	1,5	36,6	28,1	2,1	0,0
Annen kriminalitet	6,3	30,4	3,0	0,0	19,2	28,4	8,8	4,8	4,8	4,0	0,0
30 år og over											
Alle typer lovbrudd	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Økonomisk kriminalitet	1,1	17,2	14,0	0,0	2,7	3,5	13,1	6,8	6,9	16,7	0,0
Annen vinningskriminalitet	9,7	31,3	44,5	6,2	19,6	11,6	40,8	15,3	22,3	35,9	10,0
Voldskriminalitet	1,3	15,6	4,4	0,0	3,0	8,4	12,9	7,1	13,1	19,9	60,0
Seksualkriminalitet	0,2	3,1	0,0	0,0	0,5	0,4	1,9	0,9	2,3	4,8	15,0
Narkotikakriminalitet	3,1	6,3	28,8	0,0	11,9	12,5	20,8	15,1	13,6	13,8	5,0
Skadeverk	0,2	0,0	0,4	0,0	0,9	3,0	0,6	0,4	0,5	0,7	5,0
Miljøkriminalitet	0,5	6,3	0,0	0,0	2,4	5,4	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Arbeidsmiljøkriminalitet	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Trafikkriminalitet	80,2	4,7	3,9	93,8	40,5	30,1	2,9	47,9	36,9	3,2	0,0
Annen kriminalitet	3,7	15,6	3,9	0,0	18,3	24,9	6,9	6,5	4,5	4,9	5,0

Vedleggstabell 10. Straffereaksjoner etter lovbruddskategori og personenes alder. Absolutte tall og per 1 000 innbyggere. 1997-2001. Prosentvis endring 1997-2001 og 2000-2001

	1997	1998	1999	2000	2001	Endring 1997-2001. Prosent	Endring 2000-2001. Prosent
Absolutte tall							
Reaksjoner i alt							
Alle aldere	215 165	¹ 218138	² 215070	206 367	239 240	11,2	15,9
15-17 år	4 773	5 053	5 425	5 730	7 281	52,5	27,1
18-20 '1	15 755	17 004	17 547	17 776	21 253	34,9	19,6
21-29 '1	59 523	59 432	56 967	53 010	59 247	-0,5	11,8
30- '1	131 854	134 648	133 060	127 205	150 611	14,2	18,4
Uoppgitt	3 260	2 001	2 071	2 646	848	-74,0	-68,0
Forbrytelser							
Alle aldere	17 192	21 120	22 465	21 444	34 962	103,3	63,0
15-17 år	1 445	1 833	2 140	2 069	3 462	139,6	67,3
18-20 '1	2 388	3 330	3 579	3 757	6 448	170,0	71,6
21-29 '1	6 359	7 329	7 710	7 332	11 871	86,7	61,9
30- '1	6 966	8 614	9 000	8 275	13 152	88,8	58,9
Uoppgitt	34	14	36	11	29	-17,1	163,6
Forseelser							
Alle aldere	197 974	197 008	192 593	184 923	204 278	3,2	10,5
15-17 år	3 328	3 220	3 285	3 661	3 819	14,8	4,3
18-20 '1	13 367	13 671	13 968	14 019	14 805	10,8	5,6
21-29 '1	53 164	52 099	49 253	45 678	47 376	-10,9	3,7
30- '1	124 889	126 031	124 054	118 930	137 459	10,1	15,6
Uoppgitt	3 226	1 987	2 033	2 635	819	-74,6	-68,9
Per 1 000 innbyggere							
Reaksjoner i alt							
Alle aldere	60,7	61,2	60,0	57,3	66,1	8,9	15,4
15-17 år	30,1	32,0	34,3	36,2	45,2	50,2	24,9
18-20 '1	98,3	105,3	108,6	109,9	132,1	34,4	20,2
21-29 '1	102,2	104,4	102,2	96,9	110,8	8,4	14,3
30- '1	49,9	50,4	49,2	46,5	54,5	9,2	17,2
Uoppgitt
Forbrytelser							
Alle aldere	4,9	5,9	6,3	6,0	9,7	98,0	61,7
15-17 år	9,1	11,6	13,5	13,1	21,5	136,3	64,1
18-20 '1	14,9	20,6	22,1	23,2	40,1	169,1	72,8
21-29 '1	10,9	12,9	13,8	13,4	22,2	103,7	65,7
30- '1	2,6	3,2	3,3	3,0	4,8	84,6	60,0
Uoppgitt
Forseelser							
Alle aldere	55,9	55,3	53,7	51,4	56,5	1,1	9,9
15-17 år	21,0	20,4	20,8	23,1	23,7	12,9	2,6
18-20 '1	83,4	84,6	86,4	86,7	92,1	10,4	6,2
21-29 '1	91,3	91,5	88,4	83,5	88,6	-3,0	6,1
30- '1	47,2	47,1	45,8	43,5	49,8	5,5	14,5
Uoppgitt

¹ Omfatter 2 tilfelle av uoppgitt lovbruddskategori. ² Omfatter 12 tilfelle av uoppgitt lovbruddskategori.

Vedleggstabell 11. Straffereaksjoner, etter reaksjonens art og personens kjønn og alder. 2001

Kjønn og alder	Alle typer reaksjoner	Betinget påtale- unnlatelse	Sam- funns- tjeneste	Forenklet forelegg	Fore- legg	Bot ved- dom	Betinget fengsel	Betinget fengsel og bot	Ubetinget fengsel	Ubetinget og betinget fengsel	Sikring
Begge kjønn											
Alle aldere	1 239 240	219	766	158 637	56 639	2 071	3 058	7 197	² 8 441	2 185	27
15 år	1 264	45	10	18	938	17	134	91	-	11	-
16 '1	2 827	39	29	476	1 700	39	212	287	9	36	-
17 '1	3 190	26	49	340	2 012	49	184	364	77	89	-
18 '1	6 787	10	53	2 403	3 216	78	152	464	291	119	1
19 '1	7 441	5	47	2 983	3 203	80	134	447	380	160	2
20 '1	7 025	6	48	3 092	2 769	78	117	389	380	146	-
15-17 år	7 281	110	88	834	4 650	105	530	742	86	136	-
18-20 '1	21 253	21	148	8 478	9 188	236	403	1 300	1 051	425	3
21-29 '1	59 247	23	301	34 831	16 589	591	888	2 215	3 014	791	4
30- '1	150 611	64	229	114 030	25 852	1 116	1 237	2 940	4 290	833	20
Uoppgitt	848	1	-	464	360	23	-	-	-	-	-
Menn											
Alle aldere	190 687	156	652	121 912	47 658	1 833	2 434	6 176	7 853	1 988	25
15 år	1 042	38	8	14	759	15	112	85	-	11	-
16 '1	2 404	28	27	425	1 399	35	182	263	9	36	-
17 '1	2 702	17	45	309	1 640	38	164	327	75	87	-
18 '1	5 750	6	46	2 018	2 692	61	125	408	275	118	1
19 '1	6 303	3	44	2 411	2 741	68	115	406	365	148	2
20 '1	5 937	5	45	2 485	2 387	72	100	342	365	136	-
15-17 år	6 148	83	80	748	3 798	88	458	675	84	134	-
18-20 '1	17 990	14	135	6 914	7 820	201	340	1 156	1 005	402	3
21-29 '1	48 409	14	262	27 113	14 287	532	702	1 938	2 846	712	3
30- '1	118 128	44	175	87 136	21 743	1 012	934	2 407	3 918	740	19
Uoppgitt	12	1	-	1	10	-	-	-	-	-	-
Kvinner											
Alle aldere	41 847	63	114	30 392	8 631	215	624	1 021	588	197	2
15 år	222	7	2	4	179	2	22	6	-	-	-
16 '1	422	11	2	50	301	4	30	24	-	-	-
17 '1	485	9	4	28	372	11	20	37	2	2	-
18 '1	1 022	4	7	370	524	17	27	56	16	1	-
19 '1	1 105	2	3	539	462	12	19	41	15	12	-
20 '1	1 035	1	3	554	382	6	17	47	15	10	-
15-17 år	1 129	27	8	82	852	17	72	67	2	2	-
18-20 '1	3 162	7	13	1 463	1 368	35	63	144	46	23	-
21-29 '1	9 696	9	39	6 576	2 302	59	186	277	168	79	1
30- '1	27 859	20	54	22 270	4 109	104	303	533	372	93	1
Uoppgitt	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-

¹ Omfatter 6 367 reaksjoner, vesentlig for veitrafikkforseelser, som ikke kan fordeles på personens kjønn og 339 reaksjoner mot bedrifter. ² Av dette 2 834 ubetinget fengsel og bot og 23 ubetinget fengsel og sikring.

Vedleggstabell 12. Straffereaksjoner unntatt forenklete forelegg, etter personens alder og type hovedlovbrudd. 2001

Type hovedlovbrudd	Alder				
	I alt	15-17	18-20	21-29	30-
Alle typer lovbrudd	1 80 603	6 447	12 775	24 416	36 581
Forbrytelser	34 962	3 462	6 448	11 871	13 152
Forbrytelse mot straffeloven	26 499	2 752	4 548	8935	10 255
Forbrytelse mot den offentlige myndighet	451	34	86	169	162
Vold mot offentlig tjenestemann	407	33	79	150	145
Annet	44	1	7	19	17
Forbrytelse mot den alminnelige orden og fred	255	31	53	81	90
Innbrudd	233	20	50	79	84
Annet	22	11	3	2	6
Allmennfarlig forbrytelse	7 561	490	1 504	2921	2 646
Forsettlig forvoldelse av ildegrann	7	-	-	3	4
Uaktsomforvoldelse av ildebrann	6	1	-	1	4
Narkotikaforbrytelse	7 065	483	1 466	2701	2 415
Grovt narkotikaforbrytelse	391	4	29	159	199
Annet	92	2	9	57	24
Falsk forklaring	95	5	16	36	38
Falsk anklage	81	11	15	34	21
Pengefalsk	30	11	8	7	4
Dokumentfalsk	991	183	98	289	421
Seksuallforbrytelse	510	30	40	120	320
Voldtekt	41	4	3	15	19
Seksuell omgang m/trusler, underfundig atferd o.l.	2	-	-	-	2
Seksuell omgang med bevisstløs	16	-	2	5	9
Voldtektsforsøk	6	-	1	-	5
Incest	2	-	-	-	2
Seksuell omgang med barn under 10 år	24	2	-	5	17
Seksuell omgang med barn under 14 år	72	8	8	13	43
Seksuell omgang med barn under 16 år	70	-	12	33	25
Annen seksuell omgang	8	-	-	2	6
Pornografi	27	2	3	42	17
Annet	242	14	11	5	175
Forbrytelse mht. familieforhold	11	-	1	2	8
Forbrytelse mot den personlige frihet	847	74	104	258	411
Forbrytelse mot liv, legeme og helbred	3 794	517	653	1186	1 437
Legemsforvoldelse	2 751	394	452	810	1 094
Legemsbeskadigelse	922	119	183	329	291
Grovt legemsbeskadigelse	9	3	2	3	1
Drapsforsøk	13	-	2	6	5
Drap	15	1	1	7	6
Uaktsomt drap	47	-	5	16	26
Annet	37	-	8	15	14
Ærekrenkelse	4	-	-	-	3
Underslag	412	13	72	128	199
Tyveri	5 887	820	1 116	1998	1 949
Simpelt tyveri	2 886	362	492	903	1 125
Grovt tyveri	2 548	319	524	959	746
Brukstyveri av motorkjøretøy	453	139	100	136	78
Utpressing og ran	352	104	89	106	53
Utpressing	21	3	4	9	5
Ran	230	83	56	59	32
Grovt ran	100	18	29	38	15
Utpressing og ran, diverse	1	-	-	-	1
Bedrageri og utroskap	1 932	56	140	649	1 086
Forbrytelse i gjeldsforhold	563	-	1	85	477
Skadeverk	1 161	224	314	341	281
Simpelt skadeverk	1 092	218	292	321	260
Grovt skadeverk	68	6	22	20	20
Misbruk av forreningshemmelighet	1	-	-	-	1

Vedleggstabell 12 (forts.). Straffereaksjoner unntatt forenklede forelegg, etter personens alder og type hovedlovbrudd. 2001

Type hovedlovbrudd	Alder				
	I alt	15-17	18-20	21-29	30-
Forbrytelse mot straffeloven (forts.)					
Heleri og etterfølgende bistand	1 546	146	235	520	644
Simpelt heleri	1 442	142	221	488	590
Grovt heleri	28	1	2	9	16
Annet	76	3	12	23	38
Annen forbrytelse mot straffeloven	16	3	3	5	5
Forbrytelse mot lov om legemidler	7 314	706	1 846	2701	2 060
Narkotika, bruk	4 407	542	1 351	1619	894
Narkotika, besittelse	2 889	163	494	1074	1 158
Narkotika, diverse	18	1	1	8	8
Forbrytelse mot lov om merverdiavgift	33	-	-	6	27
Forbrytelse mot ligningsloven	689	-	1	75	612
Forbrytelse mot tolloven	85	1	2	15	65
Forbrytelse mot alkoholloven	19	1	1	2	15
Forbrytelse mot andre lover	323	2	50	137	118
Forseelser	45 641	2 985	6 327	12 545	23 429
Forseelse mot straffeloven	7 628	804	872	1846	4 066
Skadeverk	165	43	48	40	34
Naskeri	4 021	369	347	911	2 391
Forseelse mot den alminnelige orden og fred	990	105	132	225	523
Telefonsjikkane	135	6	7	28	94
Annet	2 317	281	338	642	1 024
Forseelse mot veitrafikkloven	26 834	1 507	3 742	7637	13 878
Promillekjøring	4 821	340	593	1150	2 735
Annet	22 013	1 167	3 149	6487	11 143
Forseelse mot løsgjengerloven	3 096	157	671	1075	1 192
Forseelse mot politivedtektene	1 571	122	351	580	514
Forseelse mot lov om merverdiavgift	309	-	3	50	253
Forseelse mot tolloven	1 805	28	87	356	1 316
Forseelse mot alkoholloven	1 552	270	404	382	493
Forseelse mot arbeidsmiljøloven	128	-	-	6	39
Annen forseelse utenfor straffeloven	2 718	97	197	613	1 678

¹ Omfatter 45 reaksjoner der alder er uoppgitt og 339 reaksjoner mot bedrifter.

Vedleggstabell 13. Andel straffereaksjoner mot kvinner, unntatt forenkledde forelegg, etter personens alder og type hovedlovbrudd. 2001. Prosent

Type hovedlovbrudd	I alt	15-17	18-20	21-29	30-
Alle typer lovbrudd	14,3	16,2	13,3	12,8	15,3
Forbrytelser	14,9	17,9	14,9	13,8	15,2
Forbrytelse mot straffeloven	13,7	14,2	11,8	12,5	15,3
Forbrytelse mot den offentlige myndighet	15,5	23,5	22,1	13,0	13,0
Vold mot offentlig tjenestemann	15,7	21,2	22,8	13,3	13,1
Annet	13,6	100,0	14,3	10,5	11,8
Forbrytelse mot den alminnelige orden og fred	5,5	9,7	1,9	3,7	7,8
Innbrudd	5,2	15,0	2,0	2,5	7,1
Annet	9,1	0,0	0,0	50,0	16,7
Allmennfarlig forbrytelse	15,0	18,4	14,2	14,0	16,0
Forsettlig forvoldelse av ildebrann	14,3	0,0	0,0	0,0	25,0
Uaktsom forvoldelse av ildebrann	16,7	0,0	0,0	0,0	25,0
Narkotikaforbrytelse	15,4	18,4	14,4	14,3	16,6
Grov narkotikaforbrytelse	9,2	0,0	10,3	10,1	8,5
Annet	8,7	50,0	0,0	8,8	8,3
Falsk forklaring	23,2	20,0	25,0	13,9	31,6
Falsk anklage	22,2	45,5	33,3	11,8	19,0
Pengefalsk	16,7	0,0	12,5	42,9	25,0
Dokumentfalsk	21,9	36,1	13,3	16,6	21,4
Seksuallforbrytelse	0,8	0,0	0,0	0,0	1,3
Voldtekt	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Seksuell omgang m/trusler, underfundig atferd o.l. aferd o.l.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Seksuell omgang med bevisstløs	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Voldtektsforsøk	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Incest	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Seksuell omgang med barn under 10 år	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Seksuell omgang med barn under 14 år	1,4	0,0	0,0	0,0	2,3
Seksuell omgang med barn under 16 år	1,4	0,0	0,0	0,0	4,0
Annen seksuell omgang	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pornografi	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0
Annet	0,0	0,0	0,0	0,0	1,1
Forbrytelse mht. familieforhold	36,4	0,0	0,0	50,0	37,5
Forbrytelse mot den personlige frihet	5,0	8,1	4,8	5,0	4,4
Forbrytelse mot liv, legeme og helbred	7,4	13,7	7,7	4,9	7,2
Legemsfornærmelse	8,7	16,0	9,5	5,8	7,8
Legemsbeskadigelse	3,6	6,7	2,7	2,1	4,5
Grov legemsbeskadigelse	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Drapsforsøk	15,4	0,0	0,0	33,3	0,0
Drap	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Uaktsomt drap	12,8	0,0	0,0	6,3	19,2
Annet	8,1	0,0	25,0	6,7	0,0
Ærekrenkelse	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Underslag	35,9	53,8	30,6	35,9	36,7
Tyveri	12,7	8,2	10,4	11,5	17,3
Simpelt tyveri	19,9	10,8	16,9	18,9	24,9
Grovt tyveri	5,7	4,4	5,0	5,5	7,1
Brukstyveri av motorkjøretøy	6,8	10,1	7,0	3,7	6,4
Utpressing og ran	8,0	7,7	6,7	10,4	5,7
Ran	9,6	8,4	8,9	11,9	9,4
Grovt ran	6,0	5,6	3,4	10,5	0,0
Bedrageri og utroskap	28,5	21,4	22,1	25,6	31,4
Forbrytelse i gjeldsforhold	5,7	0,0	0,0	10,6	4,8
Skadeverk	6,9	9,8	5,4	5,9	7,5
Simpelt skadeverk	7,1	10,1	5,5	5,9	8,1
Grovt skadeverk	2,9	0,0	4,5	5,0	0,0
Misbruk av forretningshemmelighet	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Vedleggstabell 13. (forts.) Andel straffereaksjoner mot kvinner, unntatt forenklede forelegg, etter personens alder og type hovedlovbrudd. 2001. Prosent

Type hovedlovbrudd	Alder				
	I alt	15-17	18-20	21-29	30-
Heleri og etterfølgende bistand	13,7	16,4	12,3	13,3	13,8
Simpelt heleri	13,9	16,2	12,7	13,1	14,6
Grovt heleri	7,1	0,0	0,0	11,1	6,3
Annet	10,5	33,3	8,3	17,4	5,3
Annen forbrytelse mot straffeloven	43,8	66,7	100,0	40,0	0,0
Forbrytelse mot lov om legemidler m.v.	20,6	32,0	22,9	18,7	17,0
Narkotika, bruk	22,4	33,4	23,5	19,4	19,5
Narkotika, besittelse	17,8	27,6	21,3	17,6	15,2
Narkotika, diverse	16,7	0,0	0,0	25,0	12,5
Forbrytelse mot ligningsloven	9,3	0,0	0,0	12,0	9,0
Forbrytelse mot tolloven	6,0	0,0	0,0	0,0	7,7
Forbrytelse mot alkoholloven	5,3	0,0	0,0	0,0	6,7
Forbrytelse mot andre lover	3,6	0,0	0,0	2,9	5,9
Forseelser	13,8	14,4	11,7	11,8	15,3
Forseelse mot straffeloven	28,4	30,8	24,3	24,2	30,8
Skadeverk	9,7	11,6	4,2	7,5	17,6
Naskeri	42,5	43,1	45,8	38,2	43,5
Forseelse mot den alminnelige orden og fred	15,2	6,7	4,5	11,6	21,2
Telefonsjikane	19,3	0,0	42,9	25,0	17,0
Annet	11,3	27,4	12,4	9,8	7,5
Forseelse mot veitrafikkloven	11,7	6,6	10,5	10,5	13,3
Promillekjøring	12,8	10,0	9,1	9,4	15,5
Annet	11,5	5,6	10,7	10,7	12,7
Forseelse mot løsgjengerloven	5,7	7,6	4,6	4,7	7,0
Forseelse mot politivedtektene	6,8	7,4	7,4	6,9	6,2
Forseelse mot lov om merverdiavgift	9,8	0,0	0,0	12,0	9,5
Forseelse mot tolloven	9,2	3,6	4,6	6,7	10,3
Forseelse mot alkoholloven	11,6	20,4	12,9	9,7	7,1
Annen forseelse utenfor straffeloven	11,6	5,2	12,2	12,4	11,6

Vedleggstabell 14. Straffereaksjoner for forbrytelser, etter reaksjonens art og personens kjønn og alder. 2001. Absolutte tall og prosent

Kjønn og alder	Antall						Prosent				
	I alt	Forelegg eller bot ved dom	Fengsel			Annen reaksjon	Forelegg eller bot ved dom	Fengsel			Annen reaksjon
			I alt	Be-tinget	Ube-tinget			I alt	Be-tinget	Ube-tinget	
Begge kjønn											
Alle aldere	1 34 962	19 604	14 452	6 893	7 559	906	56,1	41,3	19,7	21,6	2,6
15 år	652	405	205	194	11	42	62,1	31,4	29,8	1,7	6,4
16 "	1 180	726	398	354	44	56	61,5	33,7	30,0	3,7	4,7
17 "	1 630	1 013	552	395	157	65	62,1	33,9	24,2	9,6	4,0
15-17 år	3 462	2 144	1 155	943	212	163	61,9	33,4	27,2	6,1	4,7
18 år	2 151	1 392	702	429	273	57	64,7	32,6	19,9	12,7	2,6
19 "	2 253	1 426	774	397	377	53	63,3	34,4	17,6	16,7	2,4
20 "	2 044	1 244	747	352	395	53	60,9	36,5	17,2	19,3	2,6
18-20 år	6 448	4 062	2 223	1 178	1 045	163	63,0	34,5	18,3	16,2	2,5
21-24 "	6 156	3 513	2 492	1 121	1 371	151	57,1	40,5	18,2	22,3	2,5
25-29 "	5 715	2 922	2 633	1 095	1 538	160	51,1	46,1	19,2	26,9	2,8
30-39 "	8 113	4 177	3 757	1 574	2 183	179	51,5	46,3	19,4	26,9	2,2
40-49 "	3 757	2 031	1 659	728	931	67	54,1	44,2	19,4	24,8	1,8
50-59 "	1 068	591	459	217	242	18	55,3	43,0	20,3	22,7	1,7
60-70 "	173	111	60	28	32	2	64,2	34,7	16,2	18,5	1,2
70- "	41	25	14	9	5	2	61,0	34,1	22,0	12,2	4,9
Uoppgitt	7	6	0	0	0	1	85,7	0,0	0,0	0,0	14,3
Menn											
Alle aldere	29 736	16 272	12 712	5 692	7 020	752	54,7	42,7	19,1	23,6	2,5
15 år	540	325	179	168	11	36	60,2	33,1	31,1	2,0	6,7
16 "	966	561	360	316	44	45	58,1	37,3	32,7	4,6	4,7
17 "	1 338	785	499	345	154	54	58,7	37,3	25,8	11,5	4,0
15-17 år	2 844	1 671	1 038	829	209	135	58,8	36,5	29,1	7,3	4,7
18 år	1 783	1 105	631	366	265	47	62,0	35,4	20,5	14,9	2,6
19 "	1 940	1 183	709	350	359	48	61,0	36,5	18,0	18,5	2,5
20 "	1 767	1 043	675	303	372	49	59,0	38,2	17,1	21,1	2,8
18-20 år	5 490	3 331	2 015	1 019	996	144	60,7	36,7	18,6	18,1	2,6
21-24 "	5 327	2 972	2 223	944	1 279	132	55,8	41,7	17,7	24,0	2,5
25-29 "	4 909	2 451	2 325	905	1 420	133	49,9	47,4	18,4	28,9	2,7
30-39 "	6 812	3 460	3 217	1 205	2 012	135	50,8	47,2	17,7	29,5	2,0
40-49 "	3 239	1 743	1 442	597	845	54	53,8	44,5	18,4	26,1	1,7
50-59 "	920	520	385	163	222	15	56,5	41,8	17,7	24,1	1,6
60-70 "	152	97	53	21	32	2	63,8	34,9	13,8	21,1	1,3
70- "	36	21	14	9	5	1	58,3	38,9	25,0	13,9	2,8
Uoppgitt	7	6	0	0	0	1	85,7	0,0	0,0	0,0	14,3
Kvinner											
Alle aldere	5 204	3 310	1 740	1 201	539	154	63,6	33,4	23,1	10,4	3,0
15 år	112	80	26	26	0	6	71,4	23,2	23,2	0,0	5,4
16 "	214	165	38	38	0	11	77,1	17,8	17,8	0,0	5,1
17 "	292	228	53	50	3	11	78,1	18,2	17,1	1,0	3,8
15-17 år	618	473	117	114	3	28	76,5	18,9	18,4	0,5	4,5
18 år	368	287	71	63	8	10	78,0	19,3	17,1	2,2	2,7
19 "	313	243	65	47	18	5	77,6	20,8	15,0	5,8	1,6
20 "	277	201	72	49	23	4	72,6	26,0	17,7	8,3	1,4
18-20 år	958	731	208	159	49	19	76,3	21,7	16,6	5,1	2,0
21-24 "	829	541	269	177	92	19	65,3	32,4	21,4	11,1	2,3
25-29 "	806	471	308	190	118	27	58,4	38,2	23,6	14,6	3,3
30-39 "	1 301	717	540	369	171	44	55,1	41,5	28,4	13,1	3,4
40-49 "	518	288	217	131	86	13	55,6	41,9	25,3	16,6	2,5
50-59 "	148	71	74	54	20	3	48,0	50,0	36,5	13,5	2,0
60-70 "	21	14	7	7	0	0	66,7	33,3	33,3	0,0	0,0
70- "	5	4	0	0	0	1	80,0	0,0	0,0	0,0	20,0

¹ Omfatter 22 reaksjoner der kjønn er uoppgitt.

Vedleggstabell 15. Straffereaksjoner, etter personens alder og type hovedlovbrudd. 2001. Absolutte tall og prosent

Type hovedlovbrudd	Absolutte tall						Prosent ¹				
	I alt	15-17 år	18-20 "	21-29 "	30- "	Uoppgitt	15-17 år	18-20 "	21-29 "	30- "	
Alle typer lovbrudd	239 240	7 281	21 253	59 247	150 611	848	3,1	8,9	24,9	63,2	
Forbrytelser	34 962	3 462	6 448	11 871	13 152	29	9,9	18,5	34,0	37,6	
Forbrytelse mot straffeloven	26 499	2 752	4 548	8 935	10 255	9	10,4	17,2	33,7	38,7	
Forbrytelse mot den offentlige myndighet	451	34	86	169	162	0	7,5	19,1	37,5	35,9	
Vold mot offentlig tjenestemann	407	33	79	150	145	0	8,1	19,4	36,9	35,6	
Annet	44	1	7	19	17	0	2,3	15,9	43,2	38,6	
Forbrytelse mot den alminnelige orden og fred	255	31	53	81	90	0	12,2	20,8	31,8	35,3	
Innbrudd	233	20	50	79	84	0	8,6	21,5	33,9	36,1	
Annet	22	11	3	0	6	0	50,0	13,6	0,0	27,3	
Allmennfarlig forbrytelse	7 561	490	1 504	2 921	2 646	0	6,5	19,9	38,6	35,0	
Forsettlig forvoldelse av ildegrann	7	0	0	3	4	0	0,0	0,0	42,9	57,1	
Uaktsomforvoldelse av ildebrann	6	1	0	1	4	0	16,7	0,0	16,7	66,7	
Narkotikaforbrytelse	7 065	483	1 466	2 701	2 415	0	6,8	20,8	38,2	34,2	
Grovt narkotikaforbrytelse	391	4	29	159	199	0	1,0	7,4	40,7	50,9	
Annet	92	2	9	57	24	0	2,2	9,8	62,0	26,1	
Falsk forklaring	95	5	16	36	38	0	5,3	16,8	37,9	40,0	
Falsk anklage	81	11	15	34	21	0	13,6	18,5	42,0	25,9	
Pengefalsk	30	11	8	7	4	0	36,7	26,7	23,3	13,3	
Dokumentfalsk	991	183	98	289	421	0	18,5	9,9	29,2	42,5	
Seksualforbrytelse	510	30	40	120	320	0	5,9	7,8	23,5	62,7	
Voldtekt	41	4	3	15	19	0	9,8	7,3	36,6	46,3	
Seksuell omgang m/trusler, underfundig atferd o.l.	2	0	0	0	2	0	0,0	0,0	0,0	100,0	
Seksuell omgang med bevisstløs	16	0	2	5	9	0	0,0	12,5	31,3	56,3	
Voldtektsforsøk	6	0	1	0	5	0	0,0	16,7	0,0	83,3	
Incest	2	0	0	0	2	0	0,0	0,0	0,0	100,0	
Seksuell omgang med barn under 10 år	24	2	0	5	17	0	8,3	0,0	20,8	70,8	
Seksuell omgang med barn under 14 år	72	8	8	13	43	0	11,1	11,1	18,1	59,7	
Seksuell omgang med barn under 16 år	70	0	12	33	25	0	0,0	17,1	47,1	35,7	
Annen seksuell omgang	8	0	0	2	6	0	0,0	0,0	25,0	75,0	
Pornografi	27	2	3	5	17	0	7,4	11,1	18,5	63,0	
Annet	242	14	11	42	175	0	5,8	4,5	17,4	72,3	
Forbrytelse mht. familieforhold	11	0	1	2	8	0	0,0	9,1	18,2	72,7	
Forbrytelse mot den personlige frihet	847	74	104	258	411	0	8,7	12,3	30,5	48,5	
Forbrytelse mot liv, legeme og helbred	3 794	517	653	1 186	1 437	1	13,6	17,2	31,3	37,9	
Legemsfor nærmelse	2 751	394	452	810	1 094	1	14,3	16,4	29,5	39,8	
Legemsbeskadigelse	922	119	183	329	291	0	12,9	19,8	35,7	31,6	
Grovt legemsbeskadigelse	9	3	2	3	1	0	33,3	22,2	33,3	11,1	
Drapsforsøk	13	0	2	6	5	0	0,0	15,4	46,2	38,5	
Drap	15	1	1	7	6	0	6,7	6,7	46,7	40,0	
Uaktsomt drap	47	0	5	16	26	0	0,0	10,6	34,0	55,3	
Annet	37	0	8	15	14	0	0,0	21,6	40,5	37,8	
Ærekrenkelse	4	0	0	0	3	1	0,0	0,0	0,0	100,0	
Underslag	412	13	72	128	199	0	3,2	17,5	31,1	48,3	
Tyveri	5 887	820	1 116	1 998	1 949	4	13,9	19,0	34,0	33,1	
Simpelt tyveri	2 886	362	492	903	1 125	4	12,6	17,1	31,3	39,0	
Grovt tyveri	2 548	319	524	959	746	0	12,5	20,6	37,6	29,3	
Brukstyveri av motorkjøretøy	453	139	100	136	78	0	30,7	22,1	30,0	17,2	
Utpressing og ran	352	104	89	106	53	0	29,5	25,3	30,1	15,1	
Utpressing	21	3	4	9	5	0	14,3	19,0	42,9	23,8	
Ran	230	83	56	59	32	0	36,1	24,3	25,7	13,9	
Grovt ran	100	18	29	38	15	0	18,0	29,0	38,0	15,0	
Utpressing og ran, diverse	1	0	0	0	1	0	0,0	0,0	0,0	100,0	
Bedrageri og utroskap	1 932	56	140	649	1 086	1	2,9	7,3	33,6	56,2	
Forbrytelse i gjeldsforhold	563	0	1	85	477	0	0,0	0,2	15,1	84,7	
Skadeverk	1 161	224	314	341	281	1	19,3	27,1	29,4	24,2	
Simpelt skadeverk	1 092	218	292	321	260	1	20,0	26,8	29,4	23,8	
Grovt skadeverk	68	6	22	20	20	0	8,8	32,4	29,4	29,4	
Misbruk av foreningshemmelighet	1	0	0	0	1	0	0,0	0,0	0,0	100,0	

Vedleggstabell 15 (forts.). Straffereaksjoner, etter personens alder og type hovedlovbrudd. 2001. Absolutte tall og prosent

Type hovedlovbrudd	Absolutte tall					Prosent ¹				
	I alt	15-17 år	18-20 "	21-29 "	30- " Uoppgitt	15-17 år	18-20 "	21-29 "	30- "	
Forbrytelse mot straffeloven (forts.)										
Heleri og etterfølgende bistand	1 546	146	235	520	644	1	9,4	15,2	33,7	41,7
Simpelt heleri	1 442	142	221	488	590	1	9,9	15,3	33,9	40,9
Grovt heleri	28	1	2	9	16	0	3,6	7,1	32,1	57,1
Annet	76	3	12	23	38	0	3,9	15,8	30,3	50,0
Annen forbrytelse mot straffeloven	16	3	3	5	5	0	18,8	18,8	31,3	31,3
Forbrytelse mot lov om legemidler										
Narkotika, bruk	4 407	542	1 351	1 619	894	1	12,3	30,7	36,7	20,3
Narkotika, besittelse	2 889	163	494	1 074	1 158	0	5,6	17,1	37,2	40,1
Narkotika, diverse	18	1	1	8	8	0	5,6	5,6	44,4	44,4
Forbrytelse mot lov om merverdiavgift										
	33	0	0	6	27	0	0,0	0,0	18,2	81,8
Forbrytelse mot ligningsloven										
	689	0	1	75	612	1	0,0	0,1	10,9	89,0
Forbrytelse mot tolloven										
	85	1	2	15	65	2	1,2	2,4	18,1	78,3
Forbrytelse mot alkoholloven										
	19	1	1	2	15	0	5,3	5,3	10,5	78,9
Forbrytelse mot den militære straffelov										
	184	0	48	114	21	1	0,0	26,2	62,3	11,5
Forbrytelse mot andre lover										
	139	2	2	23	97	15	1,6	1,6	18,5	78,2
Forseelser	204 278	3 819	14 805	47 376	137 459	819	1,9	7,3	23,3	67,6
Forseelse mot straffeloven										
Skadeverk	165	43	48	40	34	0	26,1	29,1	24,2	20,6
Naskeri	4 021	369	347	911	2 391	3	9,2	8,6	22,7	59,5
Forseelse mot den alminnelige orden og fred	990	105	132	225	523	5	10,7	13,4	22,8	53,1
Telefonsjikkane	135	6	7	28	94	0	4,4	5,2	20,7	69,6
Annet	2 317	281	338	642	1 024	32	12,3	14,8	28,1	44,8
Forseelse mot veitrafikkloven										
Promillekjøring	4 821	340	593	1 150	2 735	3	7,1	12,3	23,9	56,8
Annet	170 737	1 875	11 030	39 384	118 113	335	1,1	6,5	23,1	69,3
Forseelse mot løsgjengerloven										
	3 096	157	671	1 075	1 192	1	5,1	21,7	34,7	38,5
Forseelse mot politivedtektene										
	1 571	122	351	580	514	4	7,8	22,4	37,0	32,8
Forseelse mot lov om merverdiavgift										
	309	0	3	50	253	3	0,0	1,0	16,3	82,7
Forseelse mot tolloven										
	11 718	154	684	2 290	8 376	214	1,3	5,9	19,9	72,8
Forseelse mot alkoholloven										
	1 552	270	404	382	493	3	17,4	26,1	24,7	31,8
Forseelse mot arbeidsmiljøloven										
	128	0	0	6	39	83	0,0	0,0	13,3	86,7
Annen forseelse utenfor straffeloven										
	2 718	97	197	613	1 678	133	3,8	7,6	23,7	64,9

¹ 848 reaksjoner der alder er uoppgitt, hvorav 339 mot bedrifter, er holdt utenfor prosentberegningen.

De sist utgitte publikasjonene i serien Notater

- 2003/5 Y. Bergstrøm, J.H. Wang, S. Bakke og G. Haraldsen: Dokumentasjon og veiledning for implementering av Web-skjema i SSBs Web-portal. Utvikling av et rapporteringssystem via Internett for kvartalsvis investeringsstatistikk og detaljomsetningsindeksen innenfor rammen av IDUN-prosjektet. 69s.
- 2003/6 T. Dahle, A.K. Johnsen og D. Roll-Hansen: Utvikling av informasjonsmateriell til undersøkelsen som livserfaring og leseforståelse (Adult Literacy and Life Skills Survey - ALL) ved hjelp av fokusgrupper. 39s.
- 2003/7 H.C. Hougen og G.E. Wangen: WHO's Vekststudie av sped- og småbarn. Dokumentasjonsrapport. 12s.
- 2003/8 T. Smith: Vann- og avløpsgebyrer- en gjennomgang av kommunenes praksis. 65s.
- 2003/9 T.M. Normann: Omnibusundersøkelsen november/desember 2002. Dokumentasjonsrapport. 51s.
- 2003/10 E.Engelien og M. Steinnes: Tilgang til friluftsområder - metode og resultater 2002. 59s.
- 2003/11 Y. Dyvi: Virkningsberegninger på MODAG. 66s.
- 2003/12 A.K Johnsen og T.M. Normann: Evaluering av informasjonstiltak og Internetttilbud i Folke- og bolig tellingen 2001. Dokumentasjonsrapport. 30s.
- 2003/13 R.J. Stene: Barn og unge inn i rettssystemet. Kriminalitet blant barn og unge. Del 1. 65s.
- 2003/14 U. Haslund: Straffereaksjoner mot unge. Kriminalitet blant barn og unge. Del 2. 59s.
- 2003/15 J. Bergh: Ungdommer i norske fengsler. Kriminalitet blant barn og unge. Del 3. 19s.
- 2003/16 I. Kvalstad: SEDA - Sentrale data fra allmennlegetjenesten. Teknisk dokumentasjon. 136s.
- 2003/17 K.I. Bøe og T. Sandnes: FD - Trygd. Dokumentasjonsrapport. Statsansatte. 1992-2000. 28s.
- 2003/18 C. Nordseth og T. Sandnes: FD - Trygd. Dokumentasjonsrapport. Inntekt og formue, 1992-2000. 42s.
- 2003/19 A. Rolland (red.): Borger- og brukerundersøkelser i en modernisert offentlig sektor. 112s.
- 2003/20 A-K.Brændvang, E. Evensen, P. Løkkevik og H. Sande Olsen: Næringene hotell, restaurant og samferdsel. Dokumentasjon av beregningene i nasjonalregnskapet. 53s.
- 2003/21 I. Håland, T. Köber og S.Lyby: Kvalitetssikring av driftsrutinene AKU. 14s.
- 2003/22 H. Hartvedt og E. Frisvoll: Kobling av adresseregistrene i DSF og GAB 2002. Dokumentasjon av samsvar og avik. 34s.
- 2003/23 A. Akselsen og T. Sandnes: FD - Trygd. Dokumentasjonsrapport. Stønader til enslig forsørger. 1992-2001. 46s.
- 2003/24 C. Nordseth og T. Sandnes: FD - Trygd. Dokumentasjonsrapport. Foreløpig uførestønad. 1992-2001. 39s.
- 2003/25 S. Derakhshanfar og T. Sandnes: FD - Trygd. Dokumentasjonsrapport. Økonomisk sosialhjelp. 1992-2001. 35s.
- 2003/26 A. Akselsen, S. Lien og T. Sandnes: FD - Trygd. Dokumentasjonsrapport. Pensjoner. Grunn og hjelpestønader. 1992-2001. 113s.
- 2003/27 E. Eng Eikebak og R. Johannessen: Forventningsindikator - konsumprisene. November-mai 2003. 17s.
- 2003/28 A. K. Mevik: Usikkerhet i konjunkturbarometeret. 50s.
- 2003/30 T. Jørgensen: Dokumentasjon av prosjektet "Overgang utdanning-arbeid". Årgangene 1999-2000. 54s.